

Valters Purviņš

A. Šamperts

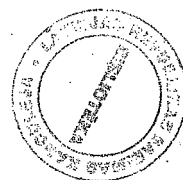
321.01

Valsts varas ēvolūcija

(Dēmokratijas impotence)

RIGĀ, 1935.

Izdevniecība „GRAFIKA“

204170

SATURS.

Ēvolūcija	9
Valsts problēma	13
Valsts tiesības	19
Valsts demokrātija	22
Valsts vara	27
Administrācija	34
Parlāments	39
Nākotnes valsts	46

*Tagadnē izvirzās divi pamatjautājumi:
1) jāpanāk valsts ietekmju pastiprināšana,
pieaugšana iekšējo saimniecisko attieksmju
laukā, 2) jārod iespēju iznīcināt šķēršļus,
kas kavē starptautisko tuvināšanās sa-
draudzību.*

Prof. G. K. Gins.

Priekšvārds.

Tāpat, kā viss dzīvē attīstas un tiecas lielākā pilnībā, arī valsts vara evolūcionē, to rāda it sevišķi pēdējo laiku notikumi valsts pārvaldēs. Pirms izdodu plašo darbu „Zinātne par sabiedrību“ (Sabiedrība un noziegums), ieskatu par vēlamu izdot šī mazā apjoma darbiņu „Valsts varas evolūcija“, kas atsevišķu fragmentu sastādīts no minētā plašā darba, kuŗš iznāks rudenī. Tāpēc arī sagaidu, ka šī darba novērtēšanai godātie lasītāji pieies, kā pie zināma plašākā darba atsevišķās nodaļas novērtējuma. Bet kas gan mani pamudina izdot tagad šī mazā apjoma darbiņu, ja šis pats darbiņš ietilpst rudenī izdodamā plašā darbā? Atbildu. Mani pamudina vēl daudzo maldīgais uzskats, ka parlāmentārisms ir visneatņemamākā daļa demokrātiskā valsts pārvaldē. Tā kā ir vēl cilvēki, kuŗi tic parlāmenta tribīnes daudzvārdībai, izdodu šo grāmatu, kuŗā savilkta veidā cenšos rādīt, kas ir istā demokrātija un kas ir istā brīvība. Atkārtoti varu tikai pateikt, ka līdz 1934. g. 15. maijam „demokratijā“ nebija istās brīvības, bet tajā gan izpaudās atsevišķo „politikāņu“ — politisko partiju „dižvīru“ savtīgā varas politika, kuŗa atņēma tautai tās suverēnitāti, tās brīvību. Pastāvot demokrātiskai valsts iekārtai, kuŗā eksistē gan vispārējās balsttiesības vēlēšanās, bet kuŗā visu varu sagrābuši politisko partiju līderi — kā strādniecība, tā zemniecība, šie divi pamatslāņi pakļauti visnesaudzīgākai finanču kapitāla varmācībai. Pastāvot politiskām partijām iekļautām parlāmenta rāmjos — strādniecība un zemniecība nostādīta „vergu“ lomā, jo par visiem valda ne jau autoritātīvā, atbildīgā valsts vara kā pāri stāvoša visiem, bet gan šāda vai tāda politiska partija, aiz kuŗu muguras stāv finanču kapitāls un kuŗas interesēs ir, lai centrālā valsts vara būtu jo mazāk spēcīga, jo mazāk koncentrēta. Lūk, tieši tāpēc arī valsts vara tiek savā izpausmē politisko grupiņu kavēta un nespēj kļūt par varu, kuŗā spētu rūpēties par visiem tautas slāņiem vienādi saudzīgi, vienādi rūpīgi. Politisko partiju laikā arī valsts vara bija politiska, tas ir partejiska. Tas bija tā! Turpretim tagad valsts varas evolūcija rāda, ka iespējama valsts vara, kuŗa stāv pāri visiem, kuŗa atbildīga ne tikai vienai, divām politiskām grupiņām, bet kuŗa atbildīga visas

Ēvolūcija.

Nav nekā sarežģītāka par to ēvolūciju, kuŗas norisē mēs esam aculiecinieki, jo esam tās līdzgaitnieki un lielākā vai mazākā mērā kareiviski, vai arī liekulīgi tās liecinieki.

Lielāko daļu jūristi un politiskie darboņi domā, ka nepārtrauktās sociālās organizācijas pārgrozības rodas iekšējā spēkā, kustības nepieciešamībās, kas viss savukārt jūtāmākā vai vieglāk nojaušamākā kārtā atkārtīgs ārējos dzīves apstākļos, un tājāk — ka šis spēks, lūk, aptver visas iespējamās pārgrozības, sevi saturot visas iespējamības. Un vajaga tikai tam pašam brīvi ļaut darboties.

Daži, aplūkodami un iztirzādami tuvāk šo uzskatu, rod atziņas, ka tas tā nav. Jau Tards šai ēvolūcijai deva spriedumu savā „Tiesību transformācijā“, kas to iznīcināja. Viņa asais, nesaudzīgais, šī uzskata kritizējums pamatots vēsturiskā redzes viedoklī.

Ēvolūcijas likums, kas celts absolūtā likumībā, kuŗa ņemta vispārējā formā, nav jau tik aksiōma vien, un nav arī tikai filozofiskais traktējums, kas formulēts cīņās rūdīto tās priekritēju rindās. Tiešām, tas nozīmē, ka transformācijas norise nu izriet no tiem, kuŗu rokās atrodas politiskā vara. Šis organs — vara ir tradīciju un jaunievedumu krātuve. Pēdējie rodas no pirmajiem. Šī organa vara māca mūs saprast, ka ēvolūcijai kā zināmai noteiktai iniciatīvai jāatrodas augstākās šķiras rokās un par to jāvalda. Tā dod padomu, nodot šo lomu, kas valda, par sociālo kustību to rokās, kuŗi gan jau tagad valda — likumdevēju rokās, neievērojot tos, kuŗiem nav nekādu tradīciju un kuŗus tieši tāpēc arī uzskata par nespējīgiem jaunradīšanas laukā. Šī, lūk, tad nu arī ir viena no pastāvošām vispār pieņemtām ēvolūcijām, resp. ēvolūcijas formulējumiem.

Daži domā, ja tiešām visas sociālās pārgrozības norisinātos tādā kārtībā—noteikti no augšas, ka tad jau būtu pilnīgi neiespējama kaut jēl kāda revolūcija. Pat mierīga rakstūra progress kļūtu neiespējams. Ja jau katrs jaunievedums pašā dīgli atrodas tradīcijā, tad kā gan var atļaut un atzīt, ka ļaudis, kuŗiem šādas tradīcijas, kaut jēl kad spēš panākt to pārgrozību, kuŗa attiektos par viņu stāvokli? Un no otras puses — kā gan var atļaut, ka šīm, tā sauktām augstākām šķirām, ir dotas nepieciešamās spējas ļaužu ēmancipācijai, kuŗi nepazīst tradīcijas?

Ja jau pārgrozībām nav tāda mēchaniska un reāla rakstūra, kādu tām piešķir daži teoretīķi, tad tomēr nevar noraidīt, ka ēvolūcija neeksistētu. Pietiek tikai apskatīties visapkārt, un tūliņ mēs

to redzam. Pilsoņu tiesības pārgrozās: top zināmā ziņā bagātākas un arī nabagākas, piemērotības un prasību trūkuma nostbūtnes dēļ. Tā tad, evolūcija eksistē. Pēc tam jāatzīst, ka atsevišķās pārgrozības izveido šo evolūciju, kas ietilpst pirmatnējās sistēmas rāmjos: jaunie sākumi, pat visrevolucionākie, paliek vēl pilsoniski. Tie eksistē, saistīti ar tradīcijām, kurās tie rod un iegūst savu likumisko attaisnojumu. Eksistē attīstība, kuŗa kļuvusi neizbēgama, sociālām attiecībām paplašinoties. Eksistēja demokrātija — plašs un dziļš pilsoniskās nevienlīdzības pieaugums. Bet visa šī kustība virzās pa ceļu, kuŗu nozīmējuši gadu simteņi, pa ceļu, kuŗu gājuši karaļi. Šī evolūcija atrisinās laukā, kas nolemta citiem manevriem, kuŗa nolemta daudz vienkāršākām un daudz ierobežotākām evolūcijām.

Šī evolūcija ir liela un sarežģīta. Bet tomēr novērojams, ka tā nepārkāpj zināmas robežas. Novērojumi dod secinājumu, ja arī evolūcija pārkāptu šo zināmo robežu, tad līdzī sev tās rautu daudzu uzņēmumu, iestāžu bojā eju, kuŗu attīstība ir tieši šīs evolūcijas iemiesojums. Nevar neredzēt, ka kautkas tās saista ar tradīciju, kas ņemtas visos virzienos, kādos arī tās neizpaustos. Evolūcija izrādas savā ziņā itkā gūstekne; ja tā ietu tālāk pa nosprausto ceļu — tā pati par sevi beigtu eksistēt, jo rodas neparedzētais svešnieks — apvērsums, revolūcija.

Daži, kuŗi atrodas mēchaniskās socioloģijas virziena ietekmē, centušies daudzos apcerējumos pierādīt, ka pakāpeniskās pilsoniskā īpašuma pārgrozības galu galā jau novirzīšot pie jauna īpašuma rašanos — sociālā īpašuma. Visam tam tie cerēja rast pierādījumu — demokrātiskā likumdošanā. Demokrātiskā likumdošana, kuŗa likās, tiešām, itkā jūtāmā kārtā sagrāvusi pilsoniskā individuālisma kōdeka zināmo daļu. Ja viņu argūmentācija būtu konsekventāka, tad, saprotams, tiem nāktos arī secināt — ka pilsonības jūridiskie institūti ir apveltīti ar bezgalīgām spējām evolūcionēt, pat izejot ārā no sava sākuma pamatrobežām. Pēc visa tā mēs drīkstētu cerēt, ka kapitālistiskā evolūcija daudz spēcīgāka, piemēram, par Anglijas karaļi un ka tā spēs pat panākt vecā angļu sarkasma iemiesojumu — pārvērst vīrieti sievietē. Tomēr. . . tomēr jākonstatē, ka tā ir tikai cerība, no kuŗas neapšaubāmi prātīgāk ir atturēties.

Piemēram, pēc Žoresa un citu uzskata lietāšanas tiesības, telpu īrēšanas, servitūts un citas tamlīdzīgas tiesības ir īpašuma tiesību sazarojumi. „Paliek joprojam arī spēkā“, saka viņš, „ka pat pilsonisko attiecību laukā, pilsonisko interešu sfairā individuālais īpašums neuzskatāms kā kautkas absolūts — nesastāda nedalāmo veselo, bet gan šī sfaira spējīga saskaldīties un atšķaidīties“ (Жоресъ — „Социологические этюды“).

Tomēr jāsaaka, ka visi šie sazarojumi tikai ārēji var tikt pieņemti par kolektīviskiem, bet patiesībā tie sastata noteikumus, kuŗi nepie-

cešami indivi
tie ir daudz v
teikumi nolie
risko redzes
redzes viedok
individuālais
lūto jūridisko
vispārējā prāt
dami viens o
tā tad, tādi

Viss spē
tos, arodorga
sot šķiru spē
šo cilvēku uz
noties strādni
evolūciju. Ek
izņemot to o
Un kā pirmā
ties atkarībā i
tās jo vairāk
no šīm divār
patī sevi —
skatoties par
kuŗas teksti r
nostājoties o
tās neizdodo

Pieejot
ka tā sāku
dziļumā, tā
bija vienota,
jinājās viena
soniskā un i
saskaldīšanā:
Un jo tājāk
ievirzījās divi
auga savstar
Mēs varam
rindām. K
Evolūcionisti
novērojumār
mēs nedrīks
kuŗas klātbūl
apstākļiem i
no industriā

stešami individuālā īpašuma lietāšanai, un pēc savas uzbūves un vēcuma tie ir daudz vecāki par mūsu laiku pārdzīvoto demokrātiju. Ja noteikumi noliedz absolūtā īpašuma tiesības un līdz ar to arī himerisko rēdzes viedokli, tad jau tie nostiprina sociālā un pozitīvā rēdzes viedokļa īpašumtiesības. Bez šiem sazarojumiem gan nekāds individuālais īpašums nevarētu būt iespējams; politika nepazīst absolūto jūridisko individuālismu, pat romiešu tiesības tās nepazīst pēc tā vispārējā prātojuma vien, ka ļaudis, dzīvodami sabiedrībā un ietekmēdami viens otru, savstarpēji nosaka kopējo dzīvi, individuālo dzīvi: — tā tad, tādi „sazarojumi“ neapdraud individuālo īpašumu.

Viss specifiski strādnieciskais un individuālais paliekas sindikātos, arodorganizācijās. Pēc dažu uzskatiem cīņa ar patrōnātu atraisot šķiru spēkus tāpat, kā šī cīņa atraisot arī pilsonības spēkus. Pēc šo cilvēku uzskatiem sociālistiskā ēvolūcija eksistē, tikai viņa norisinoties strādnieku šķiras dzīlēs; viņai neesot nekā kopēja ar pilsonisko ēvolūciju. Eksistē kustības vienlaicīgums, bet tam neesot nekā kopēja, izņemot to oikonomisko sistēmu, kuņas vidū eksistē individuālisms. Un kā pirmā, tā otrā ēvolūcija — demokrātija un sociālisms attīstoties atkarībā no vieniem un tiem pašiem tehniskiem apstākļiem, tikai tās jo vairāk un vairāk atējot viena no otras samērīgi ar to, kuņā no šīm divām kustībām, kā vajākā puse izveidojoties, sāk apzināties pati sevi — organizējas, disciplinējas. Pēc šo cilvēku uzskatiem, neskatoties par to, ka jauno laiku valstīs sociālā likumdošana bagātīga, kuņas teksti noderīgi, un prōlētāriāts vieš labdarību jo vairāk un vairāk, nostājoties opozīcijā pret pilsonību; divas šķiras deferencējoties, un tās neizdodoties apvienot, lai gan tiekot pieliktas lielas pūles.

Pieejot objektīvi pie kustības — ēvolūcijas pētības, jāatzīstas, ka tā sākumā bija vienota, bet tai pieņemoties plašumā un ejot dziļumā, tā sadalījās divās naidīgās straumēs. Kustība, kuņa agrāk bija vienota, sadalījās divos virzienos, kuņi jo vairāk un vairāk attālinājās viena no otras. Šīs straumes, šīs divas ēvolūcijas bija — pilsoniskā un prōlētāriskā kustība. Šī šķiru cīņu doktrīnas viedokļa saskaldīšanās jau miglaini iezīmējās tā saucāmās zeļļu apvienībās. Un jo tāļāk šīs kustības pieņēmās, jo vairāk šo kustību ēvolūcija ievirzījās divās savstarpēji naidīgās straumēs. Līdz ar to plētās un auga savstarpējais naidis, saskaldība sabiedrības dzīvē — valsts dzīvē. Mēs varam izsekot šīm divi veida kustībām kā divējām loģiskām rindām. Katras šīs kustības ir uzskatāmas par tipa kustībām. ēvolūcionisti tās centās sajaukt savā starpā, pretēji katram vēsturiskam novērojumam. Ir viena, ir otra bija vēsturiski nepieciešama. Bet mēs nedrīkstam aizmirst, ka šī nepieciešamība, kuņas darbību un kuņas klātbūtni mēs novērojam pagātnē, atkarīga no ieinteresēto slāņu apstākļiem un no pilnīgi neparedzētiem jaunievedumiem, ievestiem no industriālo spēku pieauguma kustības.

Kopsaviļķumā ņemot, mums jāsaaka, ka viena šī kustība attīsta valsti un varu, otrā — visu to noliedz, cenšas sagatavot profesionālo federālismu un liguma disciplīnu. Lūk, konflikts, kuŗa norisi mēs esam novērojuši un pa daļai pārdzīvojuši! Lūk, konflikts, kas pa daļai itin viss jau pārdzīvots un kuŗu varam tuvāk aplūkot ar zinātniskās disciplīnu analīzes viedokli! Bet pirms pāreju pie atsevišķo parādību aplūkošanas, man jākonstatē fakts, ka viss teiktais par divām naidīgām kustībām, divām naidīgām evolūcijām attiecināms par pagātni; jo atklātā savstarpējā naida kultivēšana atsevišķo šķiru starpā no valsts vadībām visā pasaulē tagad tiek ierobežota — pat pilnīgi noliegta, kas saprotami pirmā sākumā šo naidu apslēpj zem aizlieguma paklāja. Bet nākotnes uzdevums, nākotnes mērķis ir šo savstarpējo naidu pavisam dzēst un izgaisināt, lai tiešām visas tautas vispirms jau savās zemēs justos vienotas, un tālāk, lai visa cilvēce izjustu, kā iekšējā, tā ārējā miera svētīgo ietekmi. Ka šīs vienotības labā daudz kas tiek darīts un arī daudz kas svētīgs jau panākts — redzēsīm nākošās šīs grāmatas nodaļās. Nobeigdams šo nodaļu, iedrošinos tik uzsvērt vienu, ka cilvēces ciešanas mazināsies tikai tad, ja atsevišķās tautas, resp. atsevišķo valšķu vara centīsies iegrozīt savās zemēs tādus dzīves apstākļus, kuŗi ļaus plašākām tautas masām, ne tikai ražot kultūrālās vērtības, bet arī ļaus plašākām tautas masām šīs kultūrālās vērtības izlietāt, baudīt. Bet īsts kultūras darbs sekmīgāk veicams, ja zemēs, tautās valda miers, savstarpēja uzticība, bez naida, bez māksliģiem potējumiem. Lai to panāktu, vajadzēja rasties, dzimt vienotības garam, vienotības iedvesmei, vajadzēja dzimt autoritātei. Autoritātes ir radušās, un tagad laiks ir dzimt īstai atbildības sajūtai, milai, darba priekam. Tad kultūrālās vērtības augs, un līdz tam mazināsies ciešanas un posts; jo tikai tas, kas spēj mazināt postu un ciešanas, ir arī kultūrāls. Bet višs cits, kas postu un ciešanas vairo, ir barbarisks un necilvēģīģs, neskatoties uz to, kaut arī to uzskatītu par civilizētāko civilizēto starpā. Bet kādos apstākļos tad iespējams ražot īstās kultūrālās vērtības? Vienīgā atbilde — miera, savstarpējās uzticības, atbildības sajūtas pavēnī. Naidam jāpazūd. Bet kas piespiedīs daudzos grozīt savus līdzšinēģos uzskatus? Vara! Vara! Valsts vara līdz šim to darījusi, un turpmāk vēl vairāk tā iejauksies mūsu sīkāģā dzīvē un visam uzspiedīs savu svētīģo zīmogu. Ne saskaldību tā viesīs, bet gan vienotību.

Valsts problēma.

Eksistē valsts varas problēma — tas ir, eksistē pārvaldes problēma; kas gan to apšaubā? Par šo problēmu ir sarakstīti daudzi apcerējumi — tā ļoti plaši, vispusīgi iztirzāta un aplūkota. Viņa dod visbagātāko materiālu polemikai. Pūblicisti un oikonomisti ir veltījuši tai ievērojamus darbus, bet tie neviens nav sasnieguši viņas apmierinošu atrisinājumu. Vienošanās sakrīt tikai trūkumu atzīšanā. Šie trūkumi ir dabuļūši daždažādus nosaukumus. Daži, lai vai tie to novirzītu pie autōritātes pārspilējumiem, vai jearchijas kāpināšanas — pārliecināti, ka starp valsts dienesta veikšanu dzīvē un kolektīvām interesēm nav sakrišanas. Daži pat atzīst, ka starp tām eksistē nesamērs.

Tas ir tas, ko parasti no vienas puses nosauc par likumdošanas nespēku, bet no otras puses — par administrātīvo anarchiju. „Jauno laiku valsts jaunums“, saka Šarls Benua („Кризис современного государства“), „ir tāds, lai nemeklējoties pēc mikstinātiem izteicieniem, — anarchija pārceļta, izplūdusi uz ielas bruģa, nedzirdīga, bet visur itkā iedzimta“.

Šis jearchijas piekritēji parasti pielaiž izšķirību starp valsti un administrāciju; tikai uztraucis par pēdējo, bet paliek uzticīgi joprojam pirmajai. Daži neapmierināti ar administrātīvo un kritizēdami domā tikai par viņu prerogātīvu pastiprināšanu. Viņi dusmojas par ierēdņiem, valsts vīriem; viņi domā, ka pārgrozības persōnālā sastāvā dos rezultātus — problēmas atrisinājumu. Tomēr jāsaaka, ka persōnas šai kritikai neļauj saskatīt atsperes, kas iekustina šo administrātīvo aparātu — tas ir metodes. Viņi redz tikai ļaudis, kuŗus šie kritiķi nosauc un pazīst, pār kuŗu galvām tā izsauc taisnā soda pielietāšanu. Bet pati sistēma, darba dalīšanās, valdības metode, lūk, tiem paslīd nepamanīta garām.

Otrais tagadnes valsts problēmas sarežģījums izriet no vienmēr pieaugošā valsts darbības lauka, kas sāk jo vairāk apņemt un piesaistīt pie sevis atsevišķās individuālītātes, noteicot to dzīvi. Tagadnes valsts sāk jo pilnīgāk pārņemt savā ziņā visplašākos darba laukus, kuŗi līdz šim bija atstāti privātās iniciatīvas ietekmēm. Tagad jau valsts pagatavo un pārdod cigārus, tabaku, cukuru, mākslas priekšmetus, ieročus, būvē ceļus, kanālus, ceļ tiltus, namus, būvē kuŗus; viņa ir kā trānsportiers, komisīonārs, pastnieks, tēlefonists, tēlegrafists, radiofōnists; viņa uzstājas kā žurnālists, bibliotēkārs, ārstis, filantrops,

kollecionārs, skolotājs, manufaktūrists, metallists, arhitekts, kuģu īpašnieks, namsaimnieks un pat zirgu sacikšu sarīkotājs: visbeidzot tā uzstājas arī kā visbagātākais kustāmā un nekustāmā īpašuma īpašnieks — plašo mežu, namu, izpriecas, atpūtas namu īpašnieks. Šī valsts darbība un īpašuma attīstība paceļas vienkāršā pilsoņa acu priekšā par grandiozu būvi, ar kuģu tam grūti nākas iepazīties, neapmaldoties tās iekārtojuma iepazīšanā. Daudzi pilsoņi neizprot, kā gan tiem būtu jāizturas pret kustību, par kuģu pat daudzie oikonomisti netika skaidrībā?

Varam pieminēt, ka valsts cenšas pie saviem autoritātes noteikumiem pakļaut visus savus darbības jaunus laukus, kuģu privātais raksturs redzams pirmā acu uzmetienā, un kas viss tik bieži sagādāja oikonomistiem visspēcīgākos argumentus pret valsts attīstību kā tādu. Rodas jautājums — ja nu tas tā un ja nu visu valsts uzņēmumu privātais raksturs, kuģus valsts vada un iekārto, papildina, nav vairs apšaubāms, vai tad nav mums pienākums pretoties viņu centieniem pēc visvarenības? Ja jau valsts iziet dzīvē kā fabrikants, tirgotājs, vai tad mums jākavējas ar prasību uzstatišanu — lai viņa, šī valsts, padotos pilsoņu un tirdznieciskā kodeksa noteikumiem, lai padotos parastai uzņēmēju atbildībai, vispārējām civiltiesām? Ja jau tehniskā un rūpnieciskā rakstūra darbība pieaug, tad rodas jautājums, vai vajaga atļaut, lai privātpersonu individuālā brīvība tiktu tik plašā mērā ierobežota no valsts puses un vai vispār nes kādu plašāku labumu to daudzo enerģijas patēriņš, kuģi saistīti aprakstītā valsts darba darījumā? No otras puses — var jau visam tam kā pretstats rasties arī jautājums, vai valstī būtu izdevīgi visos apstākļos pakļaut noteikumus, paejot gaļām bez uzmanības pārdzīvotā režīma paliekām, kuģus tagadējā laika teorija atzīst un nosauc par publiskās varas aktiem? Vai tomēr nav jābaidās, ka atļaujot valsts varas kritiku un cenšoties pakļaut valsts varu parastiem pilsoniskiem noteikumiem, var iestāties neapšaubāmas varas rēgālo privilēģiju atslābums, vājināšana, kuģa tomēr līdz šim pašam laikam ir tikusi nostatīta ārpus kaut jēl kādiem kritizējumiem, izņemot tautas suverēnitāti, kuģa konstitūcionāli organizēta un formulēta.

Lūk, cik daudz ķildīgu jautājumu, kuģus evolūcija atstājusi bez atbildes un kuģus uzstata tagadnes valsts problēma — kuģa kaut arī mazās, tomēr nopietnās grūtībās saskarās ar jūridiskiem elementiem, atstājot vietu dažāda rakstūra šaubām!

Rodas balsis, lai tās uzklausītu. Rodas balsis, kuģas prasa, lai ievērotu arī interesi, kuģas balsis nevar būt vairs savvaļīgas, brīvi ņemtas, kopš tās ir kļuvošas kolektīvas. Viņas prasa, lai būtu izdarīti labojumi, kuģus tiem iedveš ikdienas praksē. Šīs balsis, censdamās valstī pakļaut publikai, cenšas to padarīt par „vispārējo tiesību“ apsūdzēto. Visas šīs balsis kā pret, tā arī par valsti, saplūzdamas

var d
mode
vēl ne
anard
izpau
I
tai ref
jau na
Vai ta
nespēj
nevien
gūstā,
Isto p
iekārto
I
statēt,
tents;
vai ja
profes
dažād
sen ir
jautāju
jumier
jīgs v
arī ro
vairāk
jautāju
Ietekm
menta
miem.
faktier
kaut j
likum
darbīb
valdoš
traukt
vairāk
par p
nisko,
vešam
Sen je
jīgs k
kļuvis
ar ko

var dažu labu padarīt domīgu, aizvirzot to neizpratnē par visu modernā valstī notiekošo. Daudziem valsts problēma ar to kļūst vēl neizprotamāka, vēl sarežģītāka. Dažiem pat liekas, ka valdītu anarchija, valsts varas vispārējo individuālo tiesību un darbības izpaušanos dzīves darbības laukā. Tas tā tik dažiem liekas.

Daži vērš savus skatienus pēc glābiņa parlamentā, pieprasot tai reformas, kuŗas lai vienbalsīgi pieņemtu. Bet vai tad vairākums jau nav pārliecinājies, ka parlāments pārāk partiju ķildu aizņēms? Vai tad tiešām tautas vairākums jau nav pārliecinājies, ka parlāments nespējīgs, tehnikas laukā nekompetents? Un visbeidzot — nav taču nevienam kas jauns, ka parlāments, atrazdamies savu vēlētāju-klientu gūstā, nav spējīgs un nekad nebūs spējīgs nodrošināt īsto kontroli, īsto pārraudzību par administratīvo iestāžu darbības un disciplīnas iekārtojumu.

Lai par visām reizēm būtu skaidrība, mums faktos nākas konstatēt, ka parlāments pēc vispārējiem noteikumiem ir nekompetents; jo parlāmenta sastāvs taču profesionālo politikāņu sastādīts, vai ja atļauts skaidrāk izteikties, parlāments cilvēku sastādīts, kuŗu profesija ir politika un kuŗiem trūkst, pat nav mazākās jēgas par dažādo tehnisko, prāktisko ierīču jautājumiem. Tāpēc jau arī sen ir konstatēts fakts, ka parlāmentu darbībā politiskā rakstūra jautājumi ir pārsvarā par jūridiska un tehniska rakstūra jautājumiem. Pēc visa tā arī redzams, ka parlāments kļūst un ir nespējīgs veikt prāktiskās dzīves laukā kaut ko pozitīvu. Tāpēc tieši jau arī rodas visā pasaulē jo vairāk balsis, lai parlāmentiem ierobežo jo vairāk to tiesības, spriest par tehniskā un prāktiskā darbības lauka jautājuma veikšanu, pielietājamību dzīvē. Pat ir balsis un pie tam letekmējošas balsis, kā profesora Moro un daudzu citas, kuŗas parlāmentam pierakstīja indiferentismu par administratīvās kārtības likumiem. Šis balsis iet tik tālu, ka pat dibināti apgalvo un pierāda ar faktiem, ka „parlāments vispār kļūst jo vairāk un vairāk nespējīgs kaut jel kādai likumdošanai“. No divām parlāmenta funkcijām — likumdošanas un politikas — pēdējā izspiež pirmo, un parlāmenta darbībā kļūst dominējošā. Un jāsaka, ka viss tas ir parlāmenta valdošā režīma, dabiskā ceļā izrietošās sekas, kas rada un nepārtaukti uztur partiju cīņas izpildu varas dēļ. Parlāments jo vairāk un vairāk pievēršas to likumu apspriešanai, izstrādāšanai, kuŗi attiecas par politiku, bet mazāk, jo mazāk velta uzmanību un spējas tehnisko, gluži jūridisko likumu izveidošanai, papildināšanai, jaunievēšanai. Parlāments kļūst pret tehniskā rakstūra likumdošanu izklaidīgs. Sen jau zināms un novērojams, ka parlāments kļuvis pilnīgi nespējīgs kautko kontrolēt, kautko pārraudzīt, kautko novērst. Parlāments kļuvis neauglīgs, bet vienmēr uztur sabiedrībā, tautā satrauktību, ar ko kļūst apnikstošs un nogurdinošs.

Kas gan norisinās mūsu acu priekšā? — Tas visiem redzams. Plašākās tautas, resp. vēlētāju masas, neko labu negaidīdams no neauglīgā parlamenta puses, zaudējušas uzticību anarchistiskai parlamentārai iekārtai un meklē jaunu izeju, citu ceju rašanā, valsts politikas kursa maiņai, valsts iekārtas sistēmas pārorganizējumam. Un te nu neapšaubāmi izpaužas plašāko tautas masu simpatijas tieši tai kārtībai, tieši tiem centieniem, kuji to vēlās, lai līdzšinējās parlamentārās anarchijas vietā stātos disciplinētā, noteiktā, prasmīgā autoritātīvas valsts varas izpausme, kuja būtu spējīga daudz labāk saskatīt plašāko tautas slāņu vajadzības, cenšoties tās taisnīgi apmierināt. Tāpēc arī saprotami, kāpēc pat plašākās tautas masas gatavas nest upurus individuālās brīvības ierobežojumu laukā — lai tikai parlamentārās anarchijas vietā redzētu un izjustu noteikto autoritātīvu, prasmīgo ar atbildības sajūtu, caurausto, vienās rokās koncentrēto valsts varas izpausmi. Lūk, visievērojamākais fakts, kāds jel kad ir radies administratīvās pārvaldes vēsturē kopš laika, kad dienests karalim, ķeizaram ir pārvērsts par dienestu tautai!

Līdz ar to vēl pastāvošās parlamentārās valstīs jau noskaidrots jautājums par parlamenta iekārtas robežām valsts dzīvē: konstitūcijas politiskā metode, visa oikonomiskā iekārta ir padota lieliem satricinājumiem. Tāpēc it saprotami, ka vispār visa administrācija, ierēdņi, ražotāji, strādnieki un c. sāktu un turpinātu strādāt ar daudz lielāku cītību, ar daudz lielāku atbildības sajūtu un daudz lielākām sekmēm — ja tiem būtu pārliecība par atsevišķo partijas vīru godīgumu, nesavtīgumu, darba mīlestību un gribu strādāt ne jau personīgo interešu, bet gan tautas labā. Jāsaka, ka daudz kas labotos un vispār labojas, ja valsts vara panāktu pilsoņu uzticēšanos, pakļaušanos ne jau baiju ceļā, kužas vara kā tāda iedves, bet gan uzticības ceļā, kužu tā iedves ar morālās autoritātes palīdzību, ar morāles atbildības palīdzību, kužu tā iegūst, nesaudzīgi gādājot, rūpējoties par tautas labklājību un mieru visas cilvēces labā. Bet tas panākams, ja darba darītājus tuvina un ļauj tiem dot podumus par dienestu, darba vispārējo organizāciju, tā arī iekšējās pārvaldes kārtību. Tas, saprotams, vissekmīgāki panākams, ierīkojot un izkopjot arodorganizācijas bez politikas surrogātu kultivēšanas, un kameras, kužas tuvina un virza sakaros plašākas tautas masas ar autoritātīvo valsts varas augstāko pārvaldes kodolu. Mēs drīkstam domāt, ka autoritātīva valsts vara, kuja bazētos ar atbildības sajūtu, apveltītām organizācijām, spētu ienest kārtību un mieru līdzšinējā parlamentārās — partiju varas anarchijas mudžekli.

Par visām reizēm mums beidzot jākonstatē fakts, ka nedz konkursu un eksāmeņu uzlabošana, nedz personīgo prasību pieaugums, nedz avižu kaļi, nedz oikonomistu sašutums, neapmierinātība, nedz politiskās reformas, nedz arī jaunās kontroliestādes seviskās

priekšrocības (parlamenta), kuŗa noder tikai to labā, kuŗiem par visiem vairāk nolemts, atļauts ienest dezorganizāciju valsts dzīvē, izmantojot jaunos, kaitīgos nolukos sevišķās rekomendācijas un privilēģijas (parlamentam neizskaramība) — lūk, ne jau visu to kaitīgo izārstēs, izravēs, iznīdēs valsts un sabiedriskā dzīvē. Ne jau viss tas! To katrs instinktīvi jūt tāpēc vien, ka visi šie uzskaitītie līdzekļi acīmredzot neskaŗ, nesniedzas līdz istā jaunuma saknei, no kuŗa cieš visi neapmierinātie, pārvaldāmie. To daudzie jūt, dzīvojot parastās parlamentārās valsts iekārtas robežās. Kāmēr nepanāks metodes, iekārtas pārgrozību valsts pārvaldes aparātā, kuŗas skārtu, aprobežotu un pat noliegtu parlamenta iejaukšanas neizskaramību, administrātīvo hierarchiju, ierēdņu neatbildību; un ja paliek nepārgrozīta oikonomiskā nevienlīdzība, kuŗu atbalsta daždaŗādās privilēģijas, kuŗas dod nedaudziem privātiem, bez valdības atļaujas, tiesības komandēt citus, tāmēr nebūs valsts varas izpausmei normālu apstākļu.

Mēs varam būt pārliecināti, ja no vienas puses — pēdējā laikā valdība, valsts varas nesēja ir izrādījusies spējīga izravēt, apturēt anarchiju un dumpi valsts dzīvē; no otras puses — ja tie, kas nemierā ir pārvarējuši savas dabiskās šaubas un bailes ķerties pie kopējās atbildīgās sabiedrības — tad valsts varas problēmas jautājuma atrisinājums ir beidzis būt jūridisks, bet pieņēmis jau oikonomisko vai arī politisko rakstūru, jeb skaidrāk izsakoties, tas nonācis ēvolūcijas stadijā, kad iespējama saskanīga, atbildīga sadarbība starp valdību — valsts varas nesēju un tautu kā pārvaldāmo, bet līdz ar to arī kā neatstumto no līdzrunāšanas, līdznoteikšanas valsts dzīvē, tautas dzīvē. Līdz ar to jau būs panākta valsts „atbruņošanās“ — tās imperatora purpura mētelis noņemts un tajā redz tikai vienkāršo, bet līdz ar to arī autōritātīvo sabiedrības kalponi, kuŗa vienā un tanī pašā laikā pakļauta sabiedrības interešu vajadzībām, bet varas izpausmes ziņā pietiekoši autōritātīvas, lai nejustos savā rīcībā saistīta un ierobeŗota. Ir iestājies laiks, kad katram jāzina savas tiesības un savi pienākumi. Nekas nav iespējams ārpus saprāta robeŗām. Laiks pienācis atmet tukšās parlamentāra valodas. Mūsu laiks prasa valdībai — valsts varai nosvērtu un novērtētu rīcību. Līdz ar to ir pagājis bezatbildīgais laikmets valsts darbā, un iestājies atbildības un darba mīlestības raŗīgais, visai tautai labu nesošais, autōritātīvās valsts varas darba posms. Tautām un cilvēcei apnicis staigāt maldu ceļus. Jauns laikmets iestājies nācijai, jo tautas atmet anarchistisko, bezatbildīgo un lielāko nevienlīdzību, atbalstītās parlamentārās valsts iekārtu, pievēršas un uzticas autōritātīvai, koncentrētai valsts varai, kas noteikta ar atbildības un prasmes vadītās rokas. Visās zemēs, kuŗās vēl valda daudzpļāpājošā anarchistiskā parlamentārā iekārta, rod un izpauŗas jo spēcīgākās un neatraidamākās tendences, nodibināt un izveidot spēcīgu, koncentrētu, nedaudzo rokās ietvertu, valsts

pārvaldi -- valsts varu. Daudzas zemes, tautas jau atzinušas un nenozēlo, ka pārvaldību uzticējušas pat vienam vienīgam, par visu atbildību nesošam, vadonim. Anarchiju spēj pārvarēt un kārtību nodibināt, izbeidzot jukas kā valsts pārvaldes, tā arī tautas iekšējā dzīvē, kā to rāda evolūcijas gaita. Vissekmīgāk stipra, neaprobežota autoritātīva valsts vara nav pakļauta nevēģu pūlim, bet gan vadīta ar atbildības un pienākuma sajūtu pret tautu un visu cilvēci. Tas iespējams vissekmīgāk veikt vienai galvai, vienam prātam — vadonim. Vadonim — jaunāko laiku aizsniegumam valsts varas problēmas attīstībā. Un kaut arī laikus mēs tiktu padoti ierobežojumam savās individuālās brīvības izpausmē — mums jāsaprot, ka tagadējo laiku valsts vadība atbildīga ne tikai par atsevišķās, tā saucamās valdošās šķiras labklājību, bet gan par visu pilsoņu labklājību bez izņēmuma, lai tas būtu vai strādnieks, inteliģents vispār, vai zemnieks, ierēdnis, tirgotājs un rūpnieks atsevišķi. Vairs neeksistē šķiru cīņas, un līdz ar to arī neeksistē šķiru naidis. Visam pāri sedzas valsts varas atbildīgais darbs. Visi var un drīkst justies kā vienotās saimes pilntiesīgi darboņi. Un visiem arī jānes atbildība par darīto un darāmo. Valsts pārvaldes aparāta darbības saskaldības vietā stājas saskaņots, nosvērts, ražīgs un visai tautai svētību nesošais darbs.

V

V

kaitīg
Likum
tā: v
pavē
arī
likum
sprū

teiku
pilnī
lūk,
trādi
apbr
Taga
pilnī

nekā
nebu
arī ti
piepi
kons
pēc
pie
atme
uzsta
Un v
neizv
to v
kritil
ricīb
tulka

stūri

Valsts tiesības.

Viss tas, kas pret likumu, jūristu valodā nosauc par nelikumīgu, savvaļu, noziedzību; ieskata par atmetamu kā nomaldījušos un kaitīgā rakstūra noteikumu iztulkojumu, no kurienes kļūda izriet. Likums — princips; viss tas, kas noliecas sāņus, atkal virzams pie tā: vai nu sociālo spaidu ceļā, vai arī jaunā likuma ceļā. Katru tā pavēles pārkāpšanu uzskata par kautko nelikumīgu, noziegumu, vai arī anōmaliju. Tiesības ir likums, nav tiesību bez likuma. Lūk, likumdošanas prātojuma sajaukums, kuŗu neizārstēs prētoriāņu jūrisprūdencel

Skolas zinātne, atzīdama piederōšo spēku ierašām, tas ir noteikumu kopotnei, kuŗa izaugusi vajadzību spiedienā — tos aplūko pilnīgi pretēji chronoloģijai kā likumdevēja prezumēto gribu. Tā, lūk, rakstībā likuma izpratnei, jēdzienu viņa izplata arī pār nerakstītām tradīcijām, ierašām un jūriskiem noteikumiem. Tādā ceļā visapbrīnojamākās parašas fikcijas ceļā pārvēršas par likuma pasugu. Tagad visi domā, ka rakstītais likums rada sabiedrību, to gluži pilnīgi vada un virza.

Lūk, tāpēc arī pūblicisti, iziedami no šī redzes viedokļa, nevar nekādi ieraudzīt citus līdzekļus pret mūsu laiku politiskām nelaīmēm, nebūšanām un trūkumiem — kā labāku likuma piemērotību, vai arī tā redakcijas pārgrozīšanu; tā arī saprotams, kāpēc tie vienmēr pieprasa jaunus tekstus, prasa, lai par jaunu izskata satversmi — konstitūciju. Jūristam, kas visu sociālo dzīvi redz caur lēģālisma brillēm, pēc kuŗa pārliecības viss kas nelikumīgs, ir jāaizvirza pie likuma kā pie kārtības un harmonijas. Lūk, likuma vārdā tad nu arī viņš atmet empīriskos noteikumus un „nelikumīgās“ parādības, neuzstatot jautājumu, vai tad šīs parādības nesastāda veselo sistēmu. Un vai šīs parādības, to pastāvīgās atkārtotības un stabilitātes dēļ, neizveido īstās tiesības, reālo zemes konstitūciju. Kritiķi mēdz izraut to vidū šīs parādības, avotos un to izveidojošos apstākļos. Šāda kritika, saprotams, var tad nu arī lielīties, ka ir trūkumi, jo viņu rīcība, metode tos aizvirza pie gadījuma rakstūra un „savvaļīga“ tulkojuma.

Lūk, viss tas tad nu arī visiem darbiem piedod polemisku rakstūru, kuŗi aizkarj politisko organizāciju, un tas gadās pat ar tiem,

kuji pievēršas vislielākam objektīvismam. Ja tie arī iziet ar pilnīgi noteiktiem faktiem, kuji rūpīgi uzlasīti un aprakstīti, tomēr tie tos iztulko tendenciōzi, un tāpēc arī nedod mums noteiktu, pareizu priekšstatu par mūsu isteno jūridisko stāvokli. Viņi sagroza tā formu, tā lomu un atsevišķo daļu savstarpējo attieksmi. Jūristu, pūblicitistu apraksti un izskaidrojumi līdz ar to uzskatāmi tikai par uzbrukumu vai uzslavas sakopojumu sabiedrībai, kuļu tie nemīl, vai arī mīl pārāk daudz. Vai tad patiesībā šāda metode nav vēsturiskās nepieciešamības un sociālā dētermenisma noliegums? Vai tad tā nepadara neiespējamu zinātni — bezkaislīgo faktu pētījumu sistēmu, ja reiz jau viņu acīs fakts pēc principa ir kautkas nejaušs, kas varētu būt kautkas cits un varētu arī pavisam nebūt? Kļūst arī neiespējama saprātīga politika, jūrisprūdenca, un paliek tikai profesoriem mācītā politika; jo kas gan spēj uzvert, atšifrēt politiskās, reliģiōzās simpatijas, kuļas gala rezultātā izveido mūsu vēsturnieku, jūristu un sociologu darbus.

Bet otrā metode sastāv likuma tekstu pētījumos, šo tekstu pārkāpumos un viņu pretrunās ar ierašām, pie kam likuma piemērošana un pārkāpšana tiktu uzskatīta vienādi kā neapstrīdami — a priōri neizbēgamās parādības. Tādā gadījumā jau runā, ne jau par kritiku, ne jau par nelikumīgo parādību aizvirzīšanu un iznīdēšanu; tad darīšana būtu, ne jau arī tāda, lai visam tam piedotu tādu vai citādu epitētu — visiem centieniem vajadzētu virzīties tur, lai nostiprinātu šīs parādības par mūsu māteriālu konstitūcionēliem statūtiem, kas pēc būtības tik pat likumīgs, kā likumība un konstitūcionālisms, minētais istā vārda nozīmē. Izņēmumi un pārkāpumi ieietu tiesību laukā, kas šai brīdī tiktu aplūkoti par sabiedriskās, kopējās dzīves noteikumu kopumu — kā rakstīto, tā arī ierasto noteikumu. Viņi tiktu izprasti un pētīti par jūridiskām parādībām, kuļas vienādi nepieciešamas, vienādi attaisnojamas, tas būtu pierādījums tam, ka dzīve kļūvusi pārāk daždažāda, pārāk plaša, lai to spētu regulēt cilvēka priekšraksti un paredzējumi — lai arī tas būtu, cik būdams, lai arī tas būtu, cik spēcīgs būdams. Tādā ceļā jūrista piepūle, cenšoties novērst tādu vai cita veida notikumu, kā arī noteikumu novēršanos — noteikti palīdzētu izveidot tāda veida prāktiku, kas saskanētu ar ēvolūciju, nedarot pāri notiekošiem faktiem.

Vēsturnieka, jūrista un sociologa uzdevums pastāv, lai atklātu isto jūridisko prāktiku; tiem visiem jābūt nepieciešamības kalpiem, neienesot pētījumos savus ticējumus. Viņiem vajaga meklēt un izpētīt tos miglaines, neskaidros un nepielūdzamos ietekmējumus, kuļi iedarbojas zināma laikmeta ļaudīs, neatkarīgi tā, vai tie to grib, vai arī ne. Lūk, šīs ietekmes dēļ, pati visobjektīvākā zinātne ir tanī pašā laikā arī filozofija. Katra politiskā teorija, lai to objektīvi izprastu,

pētniekam
noteiktu la
nieks teorī
salīdzināju
mests vēst
virst par v
rokās par

pētniekam jāizprot divas pusēs: vīspīrms — tāda, kas izteic zināmu noteiktu laiku; otrkārt — tā cenšas virzīt un vadīt sabiedrību. Vēsturnieks teoriju var salīdzināt ar faktiem un prāktiku. Bet vai tad šādam salīdzinājumam, pretnostatījumam nav kaunā jāizbeidzas, kas tiek mests vēsturiskā un zinātniskā pieredzējumā? Ja tāda teorija neizvirst par vienkāršu polemiku, viņa ieiet vēsturē un nonāk vēsturnieka rokās par jaunu faktu, kas prasās pēc izpratnes.

Valsts demokrātija.

Franču lielā revolūcija nodibināja noteiktu likumu un noorganizēja noteiktu varas sistēmu. Līdz ar to arī noteica šīs sistēmas doktrīnu. No kurienes gan cēlās šī sistēma un doktrīna, kuŗas attīstījušās līdz mūsu laikiem? Un kāda gan ir mūsu laikos likumu un varas doktrīna? Lūk, uzdevums, kuŗu mēs centīsimies atrisināt!

Likuma teorija tanī veidā, kādā viņu formulēja satversmes sapulce (Francijā) un konvents, nes rēgālu raksturu (diskrēditīvu, neapšaubāmu un neapstrīdamu). Lūk, ar šo rēgālo raksturu ir izausts un piesātināts kā valdības, tā arī likuma jēdziens, kas valda jūristu, valsts vīru un privātpersonu starpā. Šis likuma un varas raksturs ir rēgāls kā pēc savas tendences, tā arī pēc savas organizācijas. Nogāžot karaļa varu, likums un jauniestājusies vara sevī uzņēmis to vienu daļu īpašību, kuŗas piemita karaļa varai; tādā ceļā pārnesa neaprobežotās varas elementus arī mūsu rēpublikāniskās iekārtas iestādījumos, pat sociālistu un revolūcionāru galvās.

Lūk, šī likuma un varas rēgālā koncepcija, kuŗu formulēja pilsonība, tiek mūsu dienās kritizēta un tāpat ielenkta, kā tas tika darīts ar absolūto karaļa varu. Izveidojās un radās jauna prāktika. Un jāsaķa, ka politiskās vienlīdzības princips izveidoja demokrātiju, bet pēdējā tagad tiek ļoti apkaŗota, jo tā, sadurdamās ar dzīves nepieciešamības problēmām, izrādījusies nespējīga tās labvēļīgi atrisināt plašākām tautas massām. Pašlaik mūsu laikos mēs esam aculiecinieķi sadursmei, kuŗa norisinās starp demokrātiju, līdz ar kuŗu pasaulē beidzas vēl palikušās monarchijas varas paliekas un autoritātīvo valsts varu, kas bazēta pēc atsevišķo darba kameru saskaņīgo sadarbību ar valdību kā autoritātīvas varas nesēju. Nav viegli šajās abās kustībās redzēt atšķirību.

18 g. s. beigās konstitūcionālo ļautājumu nozīme bija ļoti liela. Arī interese par tiem bija plaša un dziļa. Daudz uztraukumu un nesaķaņu ir bijis ļautājumos par varas dalīšanos, ministru atbildību, parlamenta neaizķaramību, palātas atklāšanu, reglamentācijas tiesībām, cenzu un vēlēšanu tiesību noderīgumu. Vieni un tie paši ļautājumi radīja rūpes visām partijām.

Pakāpeniski interese par šiem ļautājumiem mazinājās un līdz mūsu dienām pat izzuda. Konstitūcionālais indiferentisms attīstījās pilsonības vidē; saprotams, ka cīņa un politiskās atšķirības neizzuda,

viņas vienkārši pamazinājās un pārvērtās par ķildām vienādveida partiju starpā, neskatoties uz „etiķetu“ dažādību. Šai atšķirībai mēreno un rādīkļu starpā nav nekā kopēja ar tām atšķirībām, kuŗas dalīja lauksaimnieku pārstāvjus un rūpniecībās nodarbinātos iedzīvotājus pēcrevolucionārā monarchijā. Kā tie, tā arī citi vienādi mēreni — tos atšķir tikai taktika.

Lūk, politiskā indiferentisma avots, kuŗu atzīmē visi publicisti un valsts vīri: tā ir indiferences vara, viņas iemiesošanās tās organizācijā. Šim indiferentismam nav negatīvas nozīmes. Viņā neslēpjas istā cilvēku bezdarbība: viņa nozīmē tikai varas režīma pavājināšanos — virzītais darbs šai režīma izveidošanā vairs nevaldzina un neviļina, jo mazāk un mazāk runā par varu. Un, tiešām, tagad nerunā vairs par varas nostabilizēšanu. Tagadējā brīdī norisinājas tikai konservatīvi akti, kuŗi nerada nekādas kaislības. Kas tad visā tajā vainojams? Tā ir demokrātija, pilsoniskās vienlīdzības režīms „Vienlīdzīgo būtņu starpā“, saka Lamenne savā „Pieredzējumā par reliģiōzo indiferentismu“ — „dabiski neeksistē nedz pienākums, nedz tiesības, nedz pavalstnieki, nedz varas tā tad, neeksistē arī iespējamības būt kādai nebūt kārtībai.“ Demokrātijas vienlīdzīgās būtnes ir beigušas ķildoties par varas priekšrocībām. Viņas kļuvušas indiferentas par varu kā tādu. Tādā kārtā var sacīt, ka politiskais indiferentisms ir iedzimtā demokrātijas īpašība.

Ja reiz demokrātija nostiprināta, tad jau vairs nevar runāt, vai tautai vajaga būt suverēnai, vai vairākumam ir tiesības nomākt un piespiest padoties mazākumam. Grūti noskaidrot jautājumu, kā gan ierobežot skaitlisko varu ar mazākuma pārstāvības palīdzību. Visdīvainākais norisinājas ka, demokrātijai nostabilizējoties, līdz ar vienlīdzības iestāšanos izzūd jēdziens par „likumīgi valdošo“. Tas izzūd samērīgi ar vienlīdzības nodibināšanos: nav vairs nedz mazākuma, nedz vairākuma, nedz spaida iespējamības — jo ķildas jautājums par vairākumu, varas atšķirības ziņā, var rasties tikai nevienlīdzībai klātesot.

Demokrātijas indiferentismu politikas laukā nevar aplūkot nedz par garīgās enerģijas izsīkumu, nedz arī par sociālās solidaritātes aizmiršanu; tas nav egoisms, nedz slinkums, nedz arī netikumība: šī indiferentība ietver sevī viena principa attīstīšanos — autoritātes, kas ietverta, apvīta ar dažādiem konstitucionāliem vārdiem un formām, kopsummā var izteikt vienā vārdā — valdība. Šī indiferentība sevī noliedz lielo pilsonības individuālo ēmancipāciju, kuŗai par sekām nāca feodālisma un monarchijas sagrūvums. Tūkstošgadīgās piepūles aizvirza feodālismu absolūtā monarchijā, absolūtā monarchija — konstitucionālā un tālāk pilsoniskā vienlīdzībā. Cik gan ir bijuši attīstības etapu, kad ļaudis vēlējās izteikt savu indiferentismu un nemīlu senjoram, karalim un visbeidzot arī parlamentam!

varas iegūtas. Tagad ierēdnis — izpildītājs ir kļuvis suverēns. Parlaments aprobežo to savvaļu, piespiežot cienīt tā dēkrētus, tos pakļaujot likumības režimam. Tādā kārtā šie daudzie parlamenta locekļi izrādās par šķēršli izpildu varai. Tādā ceļā likums beidz iemiesot karaļa individuālo gribu, viņš zaudē vecos kopības atribūtus, kā arī mūžības nekustību, tas viss pārgājis demokrātijas kalpībā un dēputāta personā, itkā pazeminājies, rangā pārvērties par ierēdni; tāpēc arī tas necenšas par citu ko, ka tikai kļūt par nepieciešamības un zinātnes iemiesojumu.

Tā nesen Francijā vara bija dēlēģēta (fikcija) un sāka izplatīties pa asociācijām, kuŗas koncentrējās privātās interesēs, kuŗās atsevišķie cilvēki pakļāvās Ipašiem likumiem, kuŗi viņu sevišķo prasību, vajadzību un interešu izrietēti, valdot neizbēgamai solidaritātes ietekmei; demokrātijā vairs nav varas: vara pārvēršas vienkāršā pārvaldībā, pārraudzībā, rīcības rēgulētībā, sadarbībā, piekritībā, līgumos un tūkstošādos līdzekļos, kuŗus lietā ļaudis savstarpējās attieksmēs, kad viņiem vienlīdzīgs spēks un vienāda kultūra. Tad saka: vara mirst, cieņa tai zūd, un sabiedrība kļūst anarchiska. Ir patiesība, ka vienlīdzība rada demokrātijū; tieši tāpēc arī Latvijā varēja rasties rēpublika, ka pēc šausmīgā pasaules kara visi latvieši bija vienādi izpostīti. Iestāžu un savienību kopotne stājās vecās iekārtas vietā, kuŗa piesātināta ar rēgālītātes un reliģiozītātes garu. Vienlīdzīgie ļaudis savā starpā paši pārzina savus pienākumus, un būtu ļoti neizprotami, ja šādās kārtībās tie sāktu pārvaldīt viens otru. Mums jāsapaka, ka arī karalis, kas uzglabājis savu varu parlāmētārisma laikā, nācionālās suverēnitātes principa izrietēts, patiesībā vairs nevalda.

Dēmokrātijā ir kustība pret varu, bet tikai par sevi, to labā, kuŗi izlietā pilsoniskās vienlīdzības labumus. Savās attiecībās ar strādniekiem viņa attopās: tad izzūd anarchija, lai dotu vietu spēkām un neticībai; tad, lūk, uz skatuves uznāk spaidi — nepieciešamās oikomiskās nevienlīdzības rezultāts. Ja dēmokrātijū aplūkojam šai redzes viedokli, tad izrādās, ka dēmokrātijā atzīst autōritātīvo varu, to mīl un izlietā, viņa pat izsludina sevi par ne no kā neierobežotās varas piekritēju (*s'affirme autoritaire*), kas visā šajā nevienlīdzības laukā nav nekas cits kā jakobinisms. Un var sacīt, ka eksistē anarchija — Istās varas nostbūtne, kuŗa patiesībā izdevīga nevienlīdzības balstītājiem; par to jau bieži izteikušies pūblicitīsti, un par visu to nav vairs jāšaubās.

Šajā partiju anarchijā, kuŗa valda dēmokrātijas rāmjos, neizpaužas Istās valdības vara, kuŗa būtu dēmokrātiskā vidē izdevīga visiem dzīvojošiem. Un šī anarchija beidzas tanī momentā, kad dēmokrātijā nonāk konfliktā ar tiem, kuŗi nevar izlietāt pilsonisko vienlīdzību. Tā tad, pēc visa teiktā mēs varam dēmokrātijū apzīmēt tikai par partiju, šķīras brīvības režīmu un vienlīdzību. Dēmokrātijā

iemiesotā dzīvē tieši pierāda, ka varā nav iespējama vienlīdzīgo ļaužu starpā; bet oikonomiskai vienlīdzībai tai nav pretlīdzekļu, lai to novērstu. Lūk, kāpēc arī demokrātiskā valstī eksistē valsts vara ar rēgālo rakstūru!

Polītiskais Indiferentisms, gals „polītiskai ticībai“, kuŗu jau savā laikā atzīmējis Valdeks-Russo, nozīmē vienas šķiras ēvolūcijas beigas; tas nozīmē, ka zināmāi šķirai — vienai vienīgai šķirai nav vairs spēka, lai tā kaltu jaunus ieročus savai hēģemonijas atbalstīšanai. Pret to jau saceļas autōritātīvā, vienotā valsts vara — vadonība, kuŗa pēdējā laikā rekrūtē sev locekļus kā no pilsonības, tā arī strādniecības un intelliģences aprindām. Šī vara ir indiferenta tikai par vecās polītiskās ticības uzturēšanu, bet ne jau par savu stāvokli — savu bazi, vienoto tautu, plašākām tautas massām, kas apvienotas veselīgās nācionālās bāzes pamatos. Šinī ziņā jaunā valsts vara uzrāda lielu polītisku un konstitūcionālu aizrautību; ierēdņu apvienības, lauksaimnieku, tirgotāju, rūpnieku un darba kameras apvienotas: vienotas ar noteiktu, stabilu, autōritātīvu valsts varu — vadonību. Lūk, avots, kuŗos smej spēkus jaunā valsts vara! Tā nelietā partiju anarchijas laikos saindētos ūdeņus, bet gan smej spēkus, veldzējoties dzidrajos, vienotos, kristallskaidros, nācionālās atmodas, nācionālās pašapziņas, nācionālās varenības avotos.

Jaunā valsts vara, autōritātīvā valsts vara — vadonība virza mūs pa taisnāko ceļu pretim saulainiem krastiem, kuŗos mitis vienota ar darba prieku, satīcību un atbildības sajūtu apmirdzēta tauta.

Valsts

Valsts pi
Līdz ar
saite, kuŗas
mību, kas
šnieku. No
par itkā brīv

Ar dažā
cipš. Princīp
rakstūru, ka
noteikumu r

Šī liku
un tas pats
vai arī taut
varā veikt c
vāto cilvēku

Šī form
noteiktu pol
ne jau pret
viņas formu
pilsoniskās i

18. g.

— karalis a
pusē — treš
ne jau birokr
rakstūru, sa
uzvarētiem.
karaļa vara
rināšanai, k
gada simteņ
itkā šī vara
valstiskā vie
niecība, ir r
pārvalda zer
darīšanas, s

Nevien
leģitīmistī ai
šai nozīmei

Valsts vara.

Valsts pieprasa sev tiesības veikt neaprobežotās varas darbību. Līdz ar feodālisma krišanu, publiskām tiesībām izzuda pamatsaite, kuŗas savienoja tiesības pavēlēt ar lēņu tiesību īpašuma esamību, kas viss Francijas karali padarīja par itkā valsts varas īpašnieku. Nodibinot suverēnitātes mantošanu, nācija sevi izsludināja par itkā brīvu. Tomēr sevis atbrīvošanā tā negāja tālu.

Ar dažādu likumu palīdzību nodibinājās varas dalīšanas princips. Princips, kuŗam Monteske pirmais piedeva tik plašu, vispārēju raksturu, ka tas izrādījās par kaut jeb kādu vēsturisku apstākļu un noteikumu neatkarīgu.

Šī likuma formula ir zināma: „Viss tiku pazaudēts, ja viens un tas pats cilvēks, vai viena un tā pati iestāde valsts pirmo cīņu, vai arī tautu radīta — iemiesotu trīs varās: varā izdot likumus, varā veikt dzīvē nolemto, visbeidzot varā tiesāt noziegumus un privāto cilvēku ķildas” (Monteske — „Дух законов” XI, VI).

Šī formula novirzīta savos pirmavotos un iegūst dzīvību ar ļoti noteiktu politisku raksturu — tā ir pilsonības nestais kara ierocis, ne jau pret autōritāti, ne jau pret valsts varu, bet gan pret vienu viņas formu — pret monarchistiskās, feodālās iekārtas, politiskās un pilsoniskās nevienlīdzības glabātāju.

18. g. s. vara bija nevienādi sadalīta starp šķirām: vienā pusē — karalis ar saviem augstmaņiem un savu garīdzniecību, bet otrā pusē — trešā kārta. Šī varas dalīšanās bija oikonomikas izrietēta un ne jau birokrātijas; tie bija varas veidi, kuŗi piesātināti ar privāto raksturu, sakārtoti pēc hijearchijas pakāpēm — uzvarēto vara pār uzvarētiem. Muižniecības armija, garīdzniecība, pilsoniskā magistrātūra, karaļa vara izpaudās, ne jau vajadzības spiesta, ne jau prasību apmierināšanai, kuŗas izsauca nācija — kā bija parasts domāt pagājušā gada simteņa laikmetā. Tas viss bija tikai vārdos. Tikai bija vārdi, itkā šī vara sargātu zināmas robežas, saskaņojot visu darbību vispārvalstiskā viedoklī. Patiesībā viss tas tuvināti nebija tā, ir muižniecība, ir magistrātūra, ir karalis rikojās kā privātie īpašnieki, kuŗi pārvalda zemi blakus centienu vadīti — apmierināt savas personīgās darīšanas, savus pienākumus, savu uzvarētāju stāvokli.

Nevienlīdzīgā cīņā ap šo varu izsauca revolūciju. Trešās kārtas leģitīmistī aicina sev palīgā varas dalīšanās principu. Bet ja sāk visai šai nozīmei izsekot uzmanīgāki, tad redzam, ka tā visu laiku tiecas

visu pakļaut likumdošanas varai, kuŗa jau tad kļuŗt rēģala rakstūŗa, kas balstās ar tā saucamo parasto pilsonisko harmoniju. Likumdošanas vara — nācija; nācija — vispārējā griba; vispārējā griba — treŗā kārta.

Vēsturiskais varas dalīŗanās princips tādā kārtā saistījās ar cīņu pret karaļa varu, pret tiesu fēderālismu, parastām tiesībām un valdoŗiem senjoriem. Šis princips, bijuŗais pilsonības palīģis cīņā varas dēļ, izpaudās dzīvē ar noteiktu vēsturisku raksturu; viņŗš ir autōritārs.

Pretējī savai filozofijai, pilsonība sastāda privilēģēto kārtu par tik, par cik tā izrādas īpaŗniece. Tā pat kā feodālā vara, pilsonības vara balstās par īpaŗumu. Tā dēļ valsts paliekās hiejarchiski sadalīta īpaŗniekos un bezīpaŗniekos, tas ir valdoŗos un valdāmos; atrodoŗais cenzs politiskās iekārtas pamatos nosaka vēlēŗanas tiesības—tautas pārstāvju izvēlē, kā arī nosaka zvērināto piesēdētāju sastāvu zvērināto tiesās. Tā tad, lielās ēmancipācijas princips noderēja un pakalpoja jaunraduŗās aristokratijas nostiprināŗšanai, uzliekot kapeningu — karaļa varas marku uz visu rēģublikānisko jaunradīŗanu.

Starp citu patī Monteskē formula: savaldīt vienu varu ar otras varas palīdzību, uzstata principu, kas nepazīst vienlīdzību un piemērojams bez izņēmuma valstī, kuŗā noris cīņa citu pilsoņu starpā, viņu paŗu oikomomiskās un politiskās nevienlīdzības faktu seku dēļ.

Ļoti bieŗi izsakās, ka iepriekŗ izteiktais varas princips izsaucis sekas — ka valsts darbība spaidu atbrīvota; tieŗām, šis princips atvēlēja privātās lietas, administrācijai — publiskās. Patiesībā atbrīvoŗanas notikās, bet ne jau tanī ziņā, kā mums tiek sacīts. Valsts tuvināti netika savvaļas atbrīvota, gluŗi otrādi: savvaļa vēl vairāk pastiprinājās. Liberālā un mērenā Monteskē teorija iejaucās franču karalistes ēvolūcijā, lai izbeigtu veco cīņu par labu bezatbildīģai varas autōritātei. Šī teorija ir vecāka par Monteskē: tā jau kļuva nepiecieŗama daudz agrāk. Šī teorija guļ pa daļai arī jaunāko laiku publiskās varas pamatos. Monteskē nostādīģa divas intereses vienu pret otru: valsti kā karaļa mantīniece un pārvaldāmos.

Patiesībā varas dalīŗanas pamatos atrodas noteikums, ka tikai administrācija ir uzaicināta izskaidrot, iztulkot un izlabot savus aktus. Viņas akts nepieder tiesu izskatīŗšanai. Saprotams, ir arī administrātivās tiesas, bet šīs tiesas tiesnesis vienā un tanī pašā laikā ir arī administrātivais ierēdnis. Un tā šī bezatbildība, līdz ar to arī nesōdamība norobeģzota un gluŗi visa piesātināta, izausta ar tieŗi rēģalo raksturu.

Vecā kārtībā līdzsvars varu starpā tika nodroŗināts karaļa persōnā un iemiesota tā padomē. Karalim vajadzēja tik rūpēties izšķirt ķildas, kuŗi celtos parlāmenta un augstākās nodokļu tiesas vidū. Pēc tam, kad karalis tika notiesāts, un tika izsludināta rēģublika, konvents ieņēma karaļa vietu. Tāpat arī uzņēmās izpildu varas funkcijas

cijas
un t.

virza
kuŗos
vajadz
būtu

uzskat
tomēr
kā tāc
rēģubl
resp. v
idejas
tiesām
noraid
atbildī
darbīb

V
nesēju
mības
aģentie

V
atbildī
revolūc
public,
cŗp. 18

U

viena c
admini
tiesneŗi
jābūt a
Īsumā
neatbīc
publisk
tīŗies p
vara bū
privātpe
tad, nel
līdz ar
apstrīdc

Āģ
tātu nei
mība?

cijas citās attiecībās, kā: konfliktu nokārtošanā, piekrittības izlemšanā un t. t.

Tādā kārtā mēs redzam, ka patiesībā principa pielietāšana aizvirza pie valsts varas bezatbildības, kuŗa izpaužas visos tos gadījumos, kuŗos tā piemēro savu „imperium“, lai gan šim „imperium‘am“ vajadzētu atvieglot pilsoņu pieeju varai („imperium“ izzustu, ja vara būtu pilsoniski atbildīga).

Valsts vara pakļauta tikai administratīvām tiesām, kuŗas kaut uzskata, ka valsts varai jābūt atbildīgai nēpareizās rīcības gadījumos, tomēr neizjūt civillikuma kōdeka pilnīgo piemērojumu, kas gluži viss kā tāds nosaka prīvātpersōnu atbildību. Tā, piemēram, Francijā, šai rēpublikas mātes zemē, šīs administratīvās tiesas piemēro valsts varai, resp. valsts aģentiem, diezgan nenoteiktos, tā saucamās „taisnības idejas“, izvilkumus, ar kuŗu piesātināti civilkōdeka panti. Tie atļauj tiesām, kā to atzīmējis viens jūrists, neuzvelt valstij vispārējo un nenoraidāmo atbildību, bet gan pasludina gluži pretējo — ka valsts atbildībai jātiekot variētai, vadoties un pieskaņojoties katra valsts darbības veida vajadzībām un prasībām.

Valsts nav metafiziska būtne, un principa priekšrocības varas nesēju arī izlietā. Tā tad, nesodamības stāvoklis, kas valsts nesodamības izrietēts, nostabilizējas par labu ierēdniecībai (valsts varas aģentiem).

Vecajā režīmā visi karaļa pilnvarotie nevarēja tikt saukti pie atbildības pārkāpumu gadījumā. Tas pats palikās arī pēc Franču revolūcijas (Лаферьер: Ответственность государства. Revue du droit public, 1895. un проф. Мишу: Курс административной юстиции II, стр. 184.).

Un jāsaka, ka attiecība par pilsonisko atbildību un valsti viena otru izslēdz: neviena valdība nebūtu iespējama, ja tiesas, pat administratīvās tiesas piesavinātos sev tiesības būt par valsts esamības tiesnešiem — tiesātājiem, kā arī valsts varas tiesātājiem, jo valsts varai jābūt autoritātai, lai zemē būtu miers, un tautas kļūtu vienotas. Ļsumā saveļkot — valsts varai jābūt autoritātai un zināmā mērā neatbildīgai. Ja reiz valsts vara tiktu pakļauta visiem parastiem publiskiem likumiem, tad tā līdz ar to būs arī iznīcināta un pārvērtīsies par prīvātās administratīvās pārvaldes aktu. Bet ja reiz valsts vara būs nonākusi tik tālu, tad jau valsts varētu tikt pielīdzināta prīvātpersōnai. Tad izrādītos, ka nav vairs valsts varas aktu — tā tad, nebūtu arī vairs publisko tiesību, nebūtu arī vairs suverēnitātes, līdz ar to nebūtu vairs valsts: lūk, par ko nav daudzi padomājuši, apstrīdot valsts varas lielos un svētigos pienākumus pret tautu.

Agrāk autoritātivās varas sistēma aizvirzīja pie principa — dēputātu neaizkaramības. Bet kāpēc gan šī sevišķā un izcilā neaizskaramība? Tā ir monarchijas palieķa. Vai tad katram pilsonim tāpēc

nav būt neaizskaramam, ka katrs pilsonis suverēns? (tautas suverēnitāte). Pieprasot vēl sevišķu suverēnitāti dēputātam, tas nozīmē skaidri rādīt, ka individuālās brīvības nav, tā valstī neeksistē. Ar vispārējo tiesību jau pietiktu, bet vispārējās pilsoniskās brīvības tiesības neeksistē.

Eksistē tautas pārstāvniecība: liekās, ka tai vienīgai arī jākalpo kā tautas balsij — zemes balsij. Bet prakse un dzīve ir rādījusi, ka šie „tautas balss paudēji“ pēc ievēšanas parlamentā daudzos gadījumos neievēro tautas vēlēšanas un prasības; parlaments kļuvis neaprobežots un neatbildīgs. Bet tā taču ir demokrātijā monarchija?

Lai arī kādu valsts pārvaldes daļu neminētu, katra cenšas par autoritātīvo varu, kuja rēgulē un nosaka privāto iniciatīvu. Vispārējās vēlēšanu tiesības arī nēvar izbēgt no sava likteņa, jo kā gan var pastāvēt valsts par autoritātīvo varu, ja tās pamatos atrastos savajība, kāda parasts izpaužas pilnīgi neaprobežotās vēlēšanas tiesībās.

Vispār iedomāts runāt, ka vispārējās vēlēšanas tiesības ir politiskā brīvība. Lūk, stāvoklis, kas pelna uzmanīgu analīzi! Mēs visu to centisimies atrisināt kopā ar Konsideranu. Viktors Konsiderans — demokrāts, kas savu teoriju, savu „tiešo pārvaldību“ uzskata par pēdējo demokrātijas attīstību. „Demokrāts grib“, saka viņš, „tautas pārvaldību ar pašas tautas starpniecību.“ („La solution on le gouvernement direct du peuple“, 4. izd. 1851. g. 1. lp.) Viņš demokrātijai nosaka un formulē, ka „visa tauta pārvalda sevi“ („Débacle de la politique en France“ — 7. lp.).

Vai tad tauta pati sevi pārvalda, vai tā spējīga sevi pārvaldīt? Konsiderans atbild, ka tai pieder tikai varas redzamākās zīmes; viņas vara nōmināla. Sociālā īstenība neatbilst likuma apsoliņumam, „tautas virsvadonība (suverēnitāte) ar tautas pārstāvju parlamentāru palīdzību ir vienkārša krāpšana, apmānīšanās (il y a veritablement une escroquerie de la souveraineté du peuple) („Débacle de la politique en France“ — 7. lp.). Bet kāpēc gan viss tas tā? Russo jau savā laikā deva par to atbildi („Общественный договор“ III., XV.). Tautas suverēnitāte ir nokļuvusi dēlēģācijas slazdos. Tai vietā, lai izmantotu un izlietātu savas tiesības, tauta dēlēģē dēputātus vēlēšanu ceļā (le vote): tauta nodod sapulces rokās suverēnitātes iemiesojumu — izvedumu dzīvē. Saprotami, ka dēlēģējums (dēputātu izvirzījums) stāv pilnīgā pretrunā demokrātijas pamatprincipam, kuņas sākumus nodibināja Russo.

Demokrāti, tāpat kā monarchisti, nekad nespēja likt kautko citu priekšā, ka tikai aristokrātismu un monarchismu. Principā, teorijā, vārdos un abstrakcijā, tautas suverēnitātes principos vienmēr tiek izvirzītas priekšā. Bet praktiskā, piemērošanās gadījumos, īstenībā ko mēs darām? — Novērojam to pašu dēlēģējumu. Tas ir vienkārši tautas suverēnitātes vārdā, mēs panācām formālo šīs pašas suverēnitātes

iznīcināšanu un apiešanu. Lūk, ko panāca pārprastās demokrātijas aizstāvji! Tikai formas ir pārgrozījušās: demokrāti nomainīja karājus vai imperātorus ar konsuliem, direktoriem, komiteju, sapulci.

Kāda gan starpība principā un būtībā starp šām dēlēģācijām? Nu, saprotams, ka nekādas. Dēlēģēt suverēnitāti, nozīmē atteikties no tās. Pilsoņi, vēlētaji, šai brīdī (dēlēģēšanas brīdī) ir tikai paklausīgi, izvēlēto pārstāvju padotie. Dēputāta pārstāvji tad nu, lūk, patiesībā arī stājas darbā kā suverēni, neskatoties, ka konstitūcijas sākums izskan sekoši: „Suverēnitāte balstās ar visu pilsoņu kopotni, un neviena tautas daļa nevar to sev piesavināt, neizdarot līdz ar to noziegumu“ (1848. g. Francijas konstitūcija).

Tā tad, tauta izvēlē savus pilnvarotos, un pilnvarotie (dēputāti) aizvieto tautu un dara, rikojas tā, ko atrod paši par vajadzīgu un noderīgu. Ja jau tauta izvirzījusi reiz dēlēģējumu, kas to atvieto, tad arī skaidrs, ka pati tauta pēc tam nav spējīga novērot dēlēģātus un nav arī vairs spējīga tos atsaukt, ja tiešām viņa uztvērusi, ka izvirzītie dēlēģāti neatbilst viņas prasībām. Gluži pretējais novērojams tam, kas parasti notiekas civiltiesībās. Politiskais pilnvarotais neizpilda to, ko viņam pienākas veikt ar pilnvarošanas akta saņemšanu. Un jāsaka pat vēl vairāk — patiesībā te neizpaužas pilnvarojums visai pilnīgi kā tāds, jo dēputāts kļūst par patieso lietas saimnieku, un politiskā nozīmībā pilnvarotie (dēputāti) kļūst par „saimniekiem“ — visa darītājiem, visa noteicējiem valsts, tautas dzīvē. Tauta, pati tauta paliek nomaljus, bez noteikšanas un bez rīcības brīvības.

Šī dēlēģējuma kritika pilnos apmēros saskan ar tiesas prāksē novērojamo, kuja ieskata, ka vēlēšanas (ievēlēšana) nodibina isto visu savu līdzšinējo tiesību atteikšanos. Tā, piemēram, referendums (Francijā) tika pasludināts par nelikumīgu ar valsts padomes 1905. g. 7. aprīļa lēmumu. Arī tas, ka tautas vēlētie dēputāti var tikt vienkārši bez sevišķas tautas atļaujas ievietoti cietumā — nozīmē, ka paši ievēlētie atzīst, ka arī to visu tauta akceptē un ka tikai viņiem pašiem ir tiesība lemt par izdošanu vai neizdošanu tiesai. Tas nozīmē, ka šeit tauta nevietā — tā var gan ievēlēt, bet līdz ar ievēlēšanu pats parlaments, resp. ievēlētie, var ar vienkāršu balsu vairākumu nolemt zināmās ievēlētās personas izolēšanu un atstādīšanu.

Ievērojot visu izteikto, jākonstatē, ka demokrātijas rāmjos viss notikušais un aprakstītais nevar tikt uzskatīts par brīnumu, bet gan par ikdienišķu un bieži atkārtoto parādību. Tāpēc nav arī nekāds brīnums, ka demokrātiskās valsts politiskā dzīve ir sasmakusi un noriss anarchistiski. Un kā gan lai atbalsta ista apzinīgs ar atbildības sajūtu apveltīts pilsonis? Šādu sistēmu, kad vēlētais atdodas izvēlētajā rokās, nododot tam visu aktivitāti, kuju tas pats, tiešām, varētu izlietāt vispārējās lietas labad: pret izvēlētiem tas atgādina Ipašnieku,

kas atstāj kā pārvaldniekam, tā arī fermeriem visas rūpes par savas zemes apstrādāšanu.

Lūk, tāds pat analogisks stāvoklis ir tautai, izmantojot vēlēšanas tiesības! Viss tas politiskā oikonomijā tiek atzīmēts un nosaukts par absentismu. Absentisms tiek ļoti nikni apkarots un nosodīts par nesavienojumu ar sekmīgo ražotību, jo zemes vertīgums fermeru rokās pamazinājas tāpat, kā var tikai publiskā bagātība pazemināties, nododot rīcības brīvību pilnvaroto dēputātu rokās (mandataires): sen jau kļuvis par parunu, ka tikai pats ieinteresētais spējīgs labi un sekmīgi kārtot lietas un darīšanas. Tikai atliekas valsts dzīvē izdomāt sistēmu, kuŗai pastāvēt vispārēja interese un kuŗa tiktu apkalpota tieši bez liekās „dēputātību” starpniecības. Dēmokratijas 1875. gada konstitucionālā sistēma visu to neapmierina.

Glūži visi vēlētaji, pastāvēt dēmokratiskai iekārtai, ir aizvirzīti sāņus no vispārējām interesēm. Tomēr rūpes par visu to ir uzveltas galu galā tiem tūkstošiem un atkal tūkstošiem fermeriem, pārvaldniekiem. Bet muiža (valsts) taču liela, kā gan vienā vietā notikušās apspriedes (parlāmentu sēdes) spēj aptvert visu ikdienas notikušo pārējās muižas (valsts) daļās? Nu, saprotams, ka zināmais simts mūsu tautas kādreizējā augstajā namā nebija spējīgs uztvert istos tautas centienus un vēlēšanās.

Visa šī valsts varas neatbildība, valdot dēmokratijai, visas šīs privātās intereses saskaldījums, šis pārrāvums starp politisko dzīvi un patieso nācijas ražotības dzīvi — visam tam ir oikonomiskais pamats.

Parlāments, tiesas, administratīvās pārvaldes sastāda sistēmu, kuŗas sastāvdaļas savstarpēji saistītas, kuŗas var gan pārvietot, bet nevar vienu otru no viņām skārt, neizsaucot jūtamas pārgrozības visā sistēmā.

Lai arī ar kādu tājredzību, asu skatu, aplēsumu un noteiktību nebūtu pilsoņu tiesības un pienākumi izveidot; lai arī cik un kādā mērā netiktu precizētas ierēdņu funkcijas; lai arī visas nejaušības, izņēmumi un anōmalijas tiktu paredzēti, tomēr viss tas neaizvirzīs mūs ne pie kā neparedzēta. Jo vairāk izdod likumus, jo vairāk rodas ķildas un neskaidrības. Viss tas valsts pārstāvjiem, administrācijai prasa iniciatīvu un starpniecību, ko visu nevar veikt, nōkārtot citādā veidā, kā prasot varai, kuŗa celta ar autōritāti. Atņemiet dēmokratiskam principam un brīvībai šo augstāko sankciju — varu, un valsts tanī pašā brīdī ies bojā. Un ne tikai atņemot šo sankciju — varu valdošam principam, bet pat to vājinot, nonāk valsts dzīvē tā, ka visa dzīve top nedroša, nestabila — anarchistiska. To redzam un novērojam valstis, kuŗās par valdošo sistēmu uzskata galējo dēmokratiju. Šai zemēs valsts varas princips tiek ne no visiem vienādi respektēts. Bieži, jo bieži dēmokratijas zemēs plašākos tautas slāņos

top iepotēta necieņa valsts varai. Sekas visam tam—valsts varas principa pavājināšanās, pat atklāta tā apkarošana, par ko cieš tautas ražotības spējas, normālais darbs un tautas miers. Vājinot valsts varas principu, tautas nemierā paceļ galvas savstarpējās apkaršanas, neatbildības un neapzinīguma principu dēļ. Visa tauta saskaldās partijās, grupās un grupiņās, kuŗas risina savā starpā aso brāļu cīņu. Tiek novārtā pamests apzinīgais un vienotais darbs, bet godā celts un pielūgts naids un anarchija. Vienīgais glābiņš no bojā ejas, pieslieties autoritātīvās valsts varas principam, cenšoties to iemiesot un izdarīt valsts dzīvē par svētību plašākiem tautas slāņiem. Lūk, autoritātīvā valsts vara, jo plašāki tiek saukta palīgā pēdējā laikā atsevišķo tautu, valšķu dzīvē! Un jākonstatē fakts, ka šī vara, autoritātīvā valsts vara ir izrādījusies par vienīgo un spējīgo atturēt atsevišķās valstis no sakrukuma un dod tautām iespēju turpināt svētīgo dzīves celtniecības darbu.

Administrācija.

Galvenais valsts administratīvo iestāžu virzītājs — vara. Kas notiekās, kā noris administratīvo iestāžu darbība, pastāvot demokrātiskai valsts iekārtai? Neviens nenoliegs, ka demokrātijai piemīt tendence balstīties ar partijām. Demokrātijai ne tikai piemīt šāda tendence, bet tai piemīt arī tendence — valsts dienestā iztaisīt ieroci vispār politiskai cīņai. Nozīmējums, iecelšana valsts dienestā kļūst par līdzekli atalgojumam un pamudinājumam ieturēt to, vai arī citu politisku virzienu. Un amatu atļaišana, atcelšana valsts dienestā atkal savukārt tiek izlietāta par līdzekli sodam un vērsto sodīšanu pret nevēlamo politisko darboni. Šādu soda veidu saņem un izbauda ne tikai atsevišķie politiskie partiju piederšie darbinieki, bet pat bezpartejiskie. Valdot demokrātijai, neviens nopietni nedomā, ka patiesībā ierēdnim vajadzētu uzglabāt uzticību valstij un nācijai. To nedomā prasīt demokrātiskā valstī ierēdnim, jo šādā valstī tās intereses nesakrīt ar sabiedrības interesēm — plašāko tautas slāņu interesēm. Demokrātijas valstī valstiskās intereses ir šadrumstalotas, saraustītas starp dažādo partiju, grupu un grupiņu interesēm, kuŗas patiesībā var ļoti atšķirties no vispārējās nācijas, tautas dzīvotgribas un vajadzību interesēm.

Demokrātijai ar parlāmentu valdot, valsts nesastāda sabiedrisko interešu kopotni — to mēs iedrošināties apgalvot; viņa tās nesastāda un neizveido, konstitūcijas vadītas, un vispār parlāmentārā valsts bieži, jo bieži pat neaizstāv un skaidri neatbalsta noteikti izpaudušās tautas, nācijas intereses. Parlāmentārā valstī, kā to rāda fakti, valsts reprezentē un aizstāv tikai nedaudzas, dažas intereses: partiju nogrupējumu. Aiz valsts — aiz šīs ietekmējošās publisko tiesību reālības, valdot parlāmentārai iekārtai, stāv atsevišķie ļaudis, visvarenie dēputāti-līderi — atsevišķo partiju un grupiņu vadītāji — noteiktā noslāņojuma ļaudis ar noteiktām interesēm, bet ne jau kopējām interesēm ar tautu.

Parlāmentārai valstij pēc savas būtības ir personisks rakstūrs, to izveido, iemieso ne jau visas tautas griba, bet gan dažu desmitu dēputātu griba; tāpēc arī šāda valsts nevar būt nepartejiska, nedz arī nesavvaļīga. Neviens nespēj pieprasīt demokrātiskai parlāmentārai valstij, lai tā būtu visu izkaisīto un savrupējošo pilsoņu pārstāve, reprezentante; nevar prasīt, lai tā būtu bezpartejiska un līdz ar to taisnīga — tas viss taču nozīmētu parlāmentārās valsts iznīcināšanu, jo parlāmentārā demokrātiskā valsts taču balstas tikai ar partiju — partejiskumu un stiprāko savvaļu. Parlāmentārai demokrātiskai valstij

pastāvot, neko nenozīmē, ja tautas apziņā jau izveidojies uzskats, ka taisnīga valsts taču būtu, ja, tiešām, tiesībās un pienākumos atbilstība būtu vienlīdzīgu pilsoņu starpā, ja mazinātos personiskā atkarība, kuŗa savieno valdītājus ar valdāmiem. Līdz ar vienlīdzības iestāšanos tiesību un pienākumu laukā izbeigtos tā anarchija, kuŗa valsti plosās, valdot daudzgalvainam parlamentam. Pievēršoties vienotai tautas valdībai, kuŗa balstās nevis uz partejiskumu — partiju pleciem, bet gan kuŗa balstās tieši ar tautas uzticību, pašāvību un cerību, tad valstij iespējams kļūt viengabalainai, vienotai un spēcīgai. Tad tiešām vienotai valstij, valsts varai iespējams noorganizēt kā strādniekus, tā tirgotājus, rūpniekus un brīvās profesijas atsevišķās kopējās organizācijās — tādā ceļā vienojot un sakopojot izkaisītās tautas enerģijas krājumus nepartejiskās, spēcīgās vienībās, kuŗas vienotas un vadītas ar autoritātīvās valsts varu, kas spēj veikt visas nācijas labā, līdz ar to arī savā labā daudz svētīgu un ražīgu darbu. Autoritātīvā vara, kuŗa balstās tieši uz tautas plašākiem vienotiem slāņiem, uzklausa tautas balsi un tiecas savā varas izpausmē pēc kārtības, godīguma, apzinīguma — tā tad, līdz ar to autoritātīvā vienotā valsts vara bez parlamentārisma surrogātiem cenšas un tiecas pēc istās brīvības.

Ja, pastāvot parlamentārai valsts iekārtai, tautas dzīlēs noris nesaudzīgā šķiru cīņa, nesaudzīga viena otrai apkaŗošānā, tad varam droši teikt, ka visu šo šķiru cīņu tieši uztur, atbalsta un izsauc parlamentārā valsts vara; jo parlaments partejību sastāvošs, kur visplašākais darba lauks interešu pretstatībai un divkosībai. Tā tad, partejiskais parlaments rada, uztur un iepotē kā tautā, tā arī parlamentārās valsts varas izpausmē partejību, savstarpējo apkaŗošanas un naidu.

Līdz šim laikam tikai nedaudzi iedrošinās uzbrukt principiem, uz kuŗiem balstas politiskā partejību sabiedrība, likuma visspēcība, vairākuma suverēnitāte, parlamenta vara, pārvaldāmo padošanās un paklausība. Bet pēdējā laikā visā pasaulē jau atklāti rodas balsis pret visvareno parlamentārismu. Visā pasaulē rodas balsis, kuŗas nepārprotami pierāda, ka tieši, pastāvot parlamentārai valsts iekārtai, nav iespējams izveidoties un izpausties autoritārai, vienotai un spēcīgai valsts varai, kuŗa būtu spējīga vienot visu tautu, uzklausot un apmierinot vienotās tautas vajadzības. Līdz ar to arī top skaidrs, ka tieši, pastāvot parlamentārai valsts iekārtai, nedaudziem finansistiem dota visplašākā ietekmju vara — jo nav autoritāras valsts varas, kuŗa vienīgā spējīga savaldīt finanču kapitāla neaprobežoto ietekmi pār tautas masām. Ar citiem vārdiem sakot, pastāvot parlamentārai valsts un plaši izkliegtai brīvībai, patiesībā tautai finansisti izkaļ nebrīvības važas. Tikai autoritārā, vienotā vara, kuŗa sastādījusies un radusies bez partijām, spēj nostāties pāri visam partejiskumam, tā tad, arī pāri visspēcīgam finansistam. Tikai autoritāra, pāri visam

partejiskumam stāvošā vadonības vara spējīga savaldīt atsevišķo personu, iestāžu, savtīgo, kaitīgo darbību tautas dzīvei. Kā parlamentārā valsts iekārta bezspēcīga cīnīties ar valsts anarchismu, to pierāda juceklīgā partiju un grupiņu savstarpējā apkarošānās, cīņa vēl nedaudz pastāvošās parlamentu zemju valstīs. Bet kad tikai autōritārā valsts vara, kuŗa bezpartejiskuma radīta, iznīcinot valsts šķiru cīņu, partiju savstarpējo apkarošanos, spējīga virzīt tautu, nāciju mieram, pretīm ražīgam darbam — pierāda valstīs, kuŗās valda autōritārā valsts vara — vadonība.

Starp tik daudziem politiskiem režīmiem, kas nevienādi dēmokrātiski, kādi vēl valda pasaulē, daudzi nesaskata nekādu atšķirību. Tos visus mēs pamatoti varam pasludināt par nelikumīgiem pēc to izcelšanās, jo tur, kur tik daudz autoru, saskata tik daudz principu iemiesošanos dzīvē, kā tas notiekas, valdot dēmokratijai, parlamentārai varai, tikai istenībā saskatāmi, vai nu mazāk, vai vairāk vājie, kuŗi pelna, vadoties attiecīgā laikmeta garā, mazāku vai lielāku nosodījumu (проф. Дюрюй). Monarchija, aristokratija, dēmokratija, karaliste, rēpublika — šīs dažādās politiskās varas formas — visas tās ir tikai ēvolūcijas prōdukti, kuŗi rodas un izveidojas, runājot trādicionēlā valodā, par tā fakta pārtulkojumu, kuŗu varam formulēt nedaudz vārdos — nedaudzie spēcīgāki par pārējiem. Lūk, šī pēc būtības rupjā faktā esamību mums slēpj sevī it sevišķi dēmokrātiski parlamentārās valsts varas fikcijai. Šī ir fikcija, kuŗas teoriju radīja Russo ar tā saucamā „vairākuma tiesībām“. Daudzi pilnīgi pamatoti un pelnīti noraida vairākuma tiesības, kam tikai katrs istās brīvības draugs var piekrist. Mēs dibināti, pretēji Russo ieskatam, varam domāt, ka tauta var kļūstties, tāpēc arī mēs drīkstam atzīt tās kļūdu jūridisko rakstūru pat tad, ja tās būtu pat ietērptas oficiālās formās (проф. Дюрюй).

Ja novērojam tā saucamās parlamentārās dēmokratijas varas izpausmi, mēs secināsim, ka bieži, jo bieži, pat ļoti svarīgi likumi tiek izstrādāti un pieņemti ar nejaušo, gadījuma rakstūra „vairākumu“, kas viss piespiež mūs domāt, ka šāda valsts vara, parlamenta izpausta, ir tikai dalīšanas organizācijas faktors — valdošos un pārvaldāmos. Tāpēc arī, valdot daudzgalvainam parlamentam, sabiedrības labums (l'intérêt public) bieži, pat pārāk bieži izrādās tikai par privāto, atsevišķo personu labumu, atsevišķo interešu summu. Bet tas tā nedrīkst būt. Valsts vara nedrīkst būt atsevišķo personu, atsevišķo interešu summējums. Valsts nedrīkst būt tikai stiprāko pārstāve, kas patiesībā ik pēc soļa novērojams, valdot parlamentam, tā saucamās pārdēmokrātiskās valstīs. Mēs drīkstam valsts varā sagaidīt neitrālītāti par visām individuālām interesēm. Bet valdot parlamentam, šādas neintrālītātes nav. Valdot daudzgalvainam parlamentam, nejausie kombināciju „vairākumi“ vispār novirza katras atbildības sajūtas iznīcināšanā.

Pa
ierēdņus
mentu
trēta vie
vadītās
kombīnā
nācijai a
brīvās,
partejisk
Tā tad,
noteiktā
un ne ja
ierāmēj
niecība,
(Un par
tautas
un pav
ar atbil
skaldītu

Li
ar atbil
interese
oikonom

Pa
nības p
panākt
mērā p
iespēja
jeb kā
jams s
vadītu
vienās
sējumi
parlām

P
vien no
valsts
autōrit
atbrīvo
valdīja
prōdukt
sabied
strāciji
Politisk

Pastāvot parlamentārai iekārtai, tā saucamās demokrātijas zemēs, ierēdņus var pilnā mērā uzskatīt par spēcīgāki izvirzītiem. Parlamentu zemēs ierēdņi ne vienotās varas atkarīgi, kuŗa būtu koncentrēta vienās, visas tautas slāņu vienojošās rokās, atbildības sajūtas vadītās rokās — bet tie viena vai otra spēcīgākā partejiskā partejības kombinējuma atkarīgi, resp. parlamenta spēcīgākās vairākuma kombinācijai atkarīgi, valdot parlamentārai iekārtai, ierēdņi spiesti atteikties no brīvās, apzinīgās ar atbildības sajūtu apveltītās rīcības — tiem jāiztop partejiskai parlamenta vairākuma haotiskai, anarchistiskai masaī. Tā tad, valdot daudzgalvainam parlamentam, ierēdņi izrādās tikai par noteiktās politiskās partijas kalpotājiem. Partija, partijas intereses un ne jau tautas labums ir vadošais parlamentārās valsts iekārtas ārējais ierāmējums un iekšējais saturs. Tāpēc arī administrācija — ierēdniecība, valdot parlamentam, resp. valdot partijām, nevar nebūt kalpi. Un par kalpiem tie paliek tik ilgi, kā mēr nenāk valdīšanā istā, visas tautas slāņu vienojošā autōritātīvā valsts vara — vadōnība, kuŗa prasa un pavēl ierēdņim kā administrācijas loceklim, lai tas vispirms būtu ar atbildības sajūtu, un tājāk, lai tas raudzītos tikai par tautu, ne jau skaldītu tautu, bet gan par vienotās tautas interesēm un labumu.

Lūk, kam jābūt vadošam, izveidojoties ierēdņu tiesībām! Tikai ar atbildības sajūtu apveltītā ierēdniecība, kuŗai tautas istās vajadzības, intereses un labums būs galvenais — spēs dzīvē aizstāvēt, aizsargāt oikonomiskās nevienlīdzības nomāktos un verdzinātos.

Pastāvot autōritārai valsts varai, ko rāda jaunāko laiku vadōnības prākse valsts pārvaldībā, neapšaubāmi pierādīts, kā iespējami panākt, lai neeksistētu valsts rāmjos personiskā vara, kuŗa tik plašā mērā plosās parlamentā, valdot politiskām partijām. Autōritārai varai iespējams izpausties bezpersoniski tikai tāpēc, ka tā, būdama kaut jeb kādu politisku partiju mākslīgu kombinējumu neatkarīga, iespējams saskatīt istās, vienotās tautas vajadzības un intereses, atbildības vadītu pret tautu un nāciju — valsti. Autōritārā vara iemiesota vienās rokās, neatkarīgās rokās, kas spēj sekot tautas sirdsbals pul-sējumiem bez ierobežojumiem, kas, saprotams, nav iespējams, valdot parlamentu zemēs politiskām partijām.

Pastāvot autōritārai varai, ierēdniecība kļūst apspiestības un bieži vien nomāktības, terrora brīva, kādu nākas tai pārdzīvot parlamentārās valsts politisko partiju varas laikos. Ar vienotās tautas atbalstīšanu autōritārai valsts varai iespējams arī ierēdniecību — administrāciju atbrīvot no nevēlamās, kaitīgās aizbildniecības, kādā tā atradās, kad valdīja „neaprobežotais“, „visvarenais“ parlāments — politisko partiju produkts. Politiskās partijas, sagrabdamas parlamentu savās rokās, sabiedriskā labuma segā liekulīgi visu tautu, līdz ar to arī administrāciju, ierēdniecību centās turēt personiskās neatbildīgās varas spaidos. Politiskās partijas izpauda varu, kuŗai bija gandrīz būtiskais satvars,

Parlāments.

Parasti domā, ka viss valstī būtu labi, ja tikai parlāments tiešām spētu realizēt un nostiprināt tās pārraudzības un iniciatīvās funkcijas, kuŗas ir paredzētas konstitūcijā — satversmē. Tomēr diemžēl jāsaka, ka šī virzienā nav un nebūs nekādu pozitīvu rezultātu.

Ja kāds domā, ka pat tāda darbības funkcija, kā budžeta izskatīšana, apstiprināšana un kontrole parlamentam būtu pa spēkam, tad tomēr jāsaka, ka budžeta kontrole no parlamenta puses ir fikcija. Tas viss mums tālāk atļauj teikt, ka visa parlamentārās pārstāvniecības iekārta, kāda tā pastāv vēl šur un tur, kāda tā pastāvēja mums līdz pagājušā gada 15. maijam — ir liekulīga, lieka un nespējīga. Un parlamenta kontrolfunkciju vairs nevaram uzlūkot par pārraudzības līdzekli, bet gan drīzāk par nekārtību valsts pārvaldībā (Miceli — „Les partis politiques et le gouvernement de Cabinet. Revue du droit public.“ 1895.).

Un ja tiešām spējīgākie parlamenta locekļi-dēputāti vēlētos žēloties par administrācijas nebūšanām, nekārtībām, par nelabu administrācijas iekārtojumu kā finansiālā, tā arī tehniskā ziņā, tad jau patiesībā par visu to nākas vainot ne tik daudz ierēdņus, cik politisko partiju pārstāvju iejaukšanos administrācijas darbībā. „Politiki“-dēputāti visu laiku tiēcas par administratīvo iestāžu normālās gaitas sajaukšanu, cenšoties ietekmēt kā atsevišķos vēl bezpartejiskos administrācijas darbiniekus, tā arī ieliekot valsts darbā savai partijai padevīgos, neņemot vērā to spējas vai nespēju. Tam līdzīgā nenormālā partijas vīru rīcība nav vairs mūsu laikos nekas svešs un nav arī par visu to ko brīnīties, jo viss tas ir kļuvis par parasto jaunumu, pastāvot parlamentārai iekārtai.

Parlāments nevar arī žēloties, ja pienākuši laiki, kad tautas negrib vairs turpmāk to klausīt. Un jāsaka, ka vispārējā balsošanā mēs esam palikuši daudz ko parādā par dažādo nekārtību atbalstīšanu un uzturēšanu, valdot pārprastai demokrātijai. Vispārējā, aizklātā balsošana dod iemeslu iesniegt valdības iestādēm neskaitāmos lūgumus pēc rekomendācijām un citām vajadzībām. Tādā kārtā visas nozares un daļas vispārējā pārvaldībā tiek lieki apgrūtinātas un satrauktas, ar to, saprotams, cieš visa valsts—valsts vara, kuŗa spiesta līdz ar to arī savā darbībā izpaust funkcionālos trūkumus.

Maldīgi būtu izteikties, ka administrācija, pastāvot parlamentārai iekārtai, spētu izvairīties no parlamenta kontroles: parlāments pats samulst administrācijas priekšā visos tos gadījumos, kad tas iedo-

mājas valdit pār administrāciju. Mūsu laikos parlāmenta režīmu pā-
 klauj stingrai kritikai un jāsaka, ka ne jau nedibināti. Parlā-
 mentam pieskaita tā darbības metodes gausumu un nepilnību. Parlā-
 mentam pārmet, ka tā izstrādātie likumi ir nepilnīgi, kropļaini un
 pretimrunājoši tāda pat rakstūra jau agrāk izdotiem likumiem, pie-
 tam vāji redīgēti. Tam arī pārmet par iejaukšanos izpildu varas
 kompetencēs, ministriju nestabilumu; privāto rekomendāciju ļaunprā-
 tīgo izmantošanu, kas, saprotams, viss kaitē vispārējai lietai, vispārē-
 jam labumam, vispārējām interesēm. Daži publicisti pat iet tālāk—
 pasludina parlāmentārās iekārtas režīma pilnīgo bezspēcību un pat
 bankrotu. Eksistē pat partijas, kuņu programma tiek izsmelta ar
 sūdzību izskatīšanu par vienu otru sīkāko epizodi privātā dzīvē. Savā
 laikā pat G. Leons Buržua runāja par parlāmentārā darba „neorga-
 nisko stāvokli“ (état inorganique); Pols Lerua Bolje—par „spēku, kas
 ienes jukas“; Lakrua — par „šausmīgo neauglību“ likumdošanā;
 Valdeks Russo — par „pārmērībām parlāmentārisma“ (excés du par-
 lamente) ; Žoržs Gro — par „likumu nesaskaņotību“, „parlāmenta
 impotenci“, „parlāmenta anarchiju“; Šarls Benua — par „vispārējās
 cieņas izzušanu pret parlāmenta režīmu“; un Eižens d'Eichitals pateica
 bez kādas liekulības, ka „likumdošanas aparāta bezdarbība daudzē-
 jādā ziņā ir pieņemamāka un nekaitīgāka par tā nelabo, kaitīgo
 fabrikāciju, ar kuņu tas (parlāments) nodarbojas, apgrūtinot ar lieku
 nastu nācijās plecus“ (Ann. ch. des députés, t. 30; 223. 1890.).

Daudzie publicisti un politiskie darboņi atkal gatavi redzēt poli-
 tiskās pārgrozībās starp parlāmenta ierašām un konstitūciju tikai
 vienkāršās krīzes pazīmju nesamēru, kas esot pārejošu un nejaušu
 apstākļu izsaukts, tāpēc tie konstitūcijā apmierinājas ar dažādiem
 „ielāpiem“, bet ne jau krasāku pagriezienu valsts pārvaldē. Tomēr
 jāsaka, ka mūsu priekšā ir nevis slimība, kuņa būtu garāmejoši pār-
 steigusi parlāmenta iekārtu, bet gan saskatāmi noteikti simptomi un
 faktori, kuņi virza ēvolūciju pa gultni, kas šķērso, „nogriež“ parlā-
 mentam kā tādām kaut jēl kādu iespēju „atveseļoties“. Parlāmentārā
 iekārtā ēvolūcija virzās pa gultni, kuņā aizvirzās valsts varas attīstība
 jaunās formās, jaunās valdības un likumdošanas metodēs.

Visās līdzšinējās mazāk vai vairāk revolūcionārās sapulces
 domāja novirzīt dzīvē filozofu galvās radušās domas, veicot līdz ar to
 suverēnu darbu. Turpretim tagadējo laiku parlāmentu sapulces veic tikai
 ierēdņu darbu; viņas panāk zināmu funkciju izvirzīšanu, bet ne jau
 tiesības; mūsu dienu parlāments vairāk gan organizē, pārvalda, nekā
 pavēl. Parlāments, pamesdams „vispārējo ideju“ lauku, top pakal-
 pīgs sabiedriskai domai, pakļaujas politiskām partijām, profesionālām
 grupām, kombinē faktus, izdara aptaujas, novēro parašas, grupē
 atsevišķos atgadījumus — ar citiem vārdiem sakot, izdara admini-
 strātīvo kalpotāju darbu.

Nesen vē-
 tas bija patval-
 sadarbībai, pi-
 dodas pie tien-
 kursā — pie
 nonāk līdz ar
 tuvākas. Līdz
 par isto valsts
 darba likumu
 ministriju kalp
 skolotāji. Tā
 vajadzīgu.

Bet vai t
 jauno darba
 izteiksimies, k
 strāciju tādā n
 pārtrauc būt p
 Administratīvā
 jīnājas, dalās
 lauka, kuņa k
 dalītu.

Aprakstīti
 nevar paiet ge-
 cijas tiesībām.
 jau parlāment
 mus; un tikai
 likumu izstrād

Un kas i
 apstākļiem, pa
 saskārienu iet

Parlāmer
 katru dienu jo
 un mēs stāvar
 savā administ
 iedarbība tik i
 ierēdnī.

Parlāmer
 dažādās komi-
 nājas, tas nod
 speciālu jautāj
 šanai. No visa
 neatbilst parei-
 kādas noteikta
 sesiju, parasti

Nesen vēl Francijas konvents vēlējās būt vienīgais likuma devējs; tas bija patvaldnieks. Bet mūsu laikos parlāments meklē un rod ceļus sadarbībai, pievēršas pētījumiem un izmeklējumiem. Parlāments dodas pie tiem, kuji tieši atrodas lietas, norisošo parādību, apstākļu kursā — pie ministrijām, atsevišķiem valsts resoriem. Parlāments nonāk līdz ar to attiecībās, kužas zināmos apstākļos top jo ciešākas, tuvākas. Līdz ar to viņi pārvērš augstāko darba padomi (parlamentu) par īsto valsts padomi pēc Imperijas laika Valsts Padomes parauga darba likumu sagatavošanai — dēputātu padome iet macities pie ministriju kalpotājiem. Parlāments kļuvis skolnieks, bet ministrijas — skolotāji. Tā tad, parlāments pats sevi pārvērtis par lieku un nevajadzīgu.

Bet vai tamlīdzīgo parlāmenta darbību nevarētu uzskatīt par jauno darba paņēmienu jaunievedumu? Vai nebūs pareizāk, ja izteiksimies, ka parlāments konsultācijas ceļā saplūst kopā ar administrāciju tādā mērā, kā kļūst par piedēkli administrācijai? Parlāments pārtrauc būt par suverēno varu, augstāko tiesnesi, dižāko saprātu. Administratīvā padome, privātās asociācijas, kužu uzskatos tas iedziļinājas, dalās ar viņu suverēnitātē, pa daļai to novirza no šī darba lauka, kužu konstitūcija bija paredzējusi nodot tam itin pilnīgi nedalītu.

Āprakstītie fakti, kujiem neviens kautcik uzmanīgs novērotājs nevar paiet garām, tos neievērojot, ir tikai ievads jaunās konstitūcijas tiesībām. Aplūkojot tālāk, mums jākonstatē, ka patiesībā ne jau parlāments, bet gan atsevišķo ministriju kanceļijas sagatavo likumus; un tikai tas ir ar tendenci kļūt par īstiem likumdevējiem (soda likumu izstrādājums noris Tieslietu ministrijā).

Un kas attiecas par pieskārsanos daždažādiem sociālās dzīves apstākļiem, parlāments jo vairāk un vairāk zaudē spēju uzņemt sevī saskārienu ietekmējumus ar plašākām tautas masām.

Parlāmenta noliegšanās no sev uzstātiem principiem kļūst ar katru dienu jo biežāka, jūtāmāka, un vispār tā kļūst jau par sistēmu, un mēs stāvam jau jaunas politiskās konstitūcijas priekšā. Parlāments savā administrācijas atkarībā nonācis tik tālu, ka viņu savstarpējā iedarbība tik intīma, ka suverēns ir izzudis, pārvēršoties vienkārši ierēdnī.

Parlāments savā vidē ir izveidojis veselas ministrijas — daždažādās komisijas. Bet vēl ar šīm komisijām parlāments neapmierinājas, tas nodibina vēl bez tām daudz ārkārtējās komisijas dažādu speciālu jautājumu un sevišķo notikumu noskaidrošanai un izpētīšanai. No visa tā rodas tikai nenoteiktas organizācijas ietekme, kuja neatbilst pareizam darba dalīšanās principam un nevadās no kautkādas noteiktas, pamatotas pētīšanas metodes. Uzsākot likumdošanas sesiju, parasti parlāments saskaldās vairāk kā desmit dažādās komi-

sijās, kuŗām katrai savī uzdevumi un pienākumi. Lūk, tad nu arī pēc šī iekārtojuma mums tiesības un pamats apgalvot, ka parlāments pārvērties par zināma liela veida, apjoma ministriju, grupu sapulci, kuŗa izausta un piesātināta ar administrātīvo garu un ietekmi, kuŗā tas pakļaujas ar savām metodēm! Tagad parlamentam ir iekšējā organizācija, kas saskaņota ar viņa ēvolūcijas un darba prasību raksturu.

Ejot tādā pat virzienā, parlāments pats sev atņēmis suverēnitātes tiesības, ar kuŗām agrāk tas rīkojās bez aprobežojumiem; viņš interpellāciju tiesību piemērošanu reglamentēja līdz tādiem apmēriem, ka praktiski tās pavisam iznīdēja; parlāments aprobežoja savas iniciatīvās tiesības arī finanču laukā.

Šarls Benua, versdams uzmanību par konstitucionālās iekārtas iniciatīvas ēvolūciju, jautā: „Vai aprobežot parlamentārismu jau nenozīmē, lai ierobežot tautas suverēnitāti“. Un „Parlamenta reformas“ autors jau tājāk noteikti saka, ka „jānodod priekšroka nācijās dzīvotgribai, tāpēc tai jāierobežo sava suverēnitāte, jo daudz vairāk tā sevi nomocās suverēnitātes neierobežotības gadījumā“ („La Réforme parlementaire“ 1902. g., 289. lp.).

Arī citi dibināti vēršas pret parlamenta suverēnitāti, un, pielietājot loģiskos pamatojumus, viņš to noliedz. Viens lielākais trūkums parlamenta darbībā, ka tas uztic likumu priekšizstrādāšanu, vai skaidrāk izsakoties, likumu pirmuzmetuma izstrādājumu — administratīvām iestādēm. Lūk, tad nu arī šāds likumu izstrādāšanas ceļš ir tā zemūdens klinčs, pret kuŗu parlamenta kuŗis sadauza sevi: es domāju, ka te parlamenta plēnārsēdes laikā iesniegtos papildinājumus, grozījumus, izlabojumus un t. t., kas tiek iesniegti no atsevišķo dēputātu puses. Cik daudz jau šīnī ziņā nav grēkots pret likuma būtību kā tādu — to sakropļojot! Likumus gan administrācija un atsevišķās ministrijas pilnīgi izstrādā, bet parlamentam, to apspriežot kopsapulcē, tas tiek bez žēlastības „graizīts“ un „lāpīts“, un galu galā likums ierauga dienas gaismu bieži, jo bieži sakropļots līdz nepazīšanai. Daudzi zinātnieki pat atklāti pieprasa, lai ierobežojot parlamentam līdz minimumam tiesības iesniegt papildinājumus un izlabojumus kopsēdes laikā, likumprojektus apspriežot. Tie pieprasa, lai parlamenta locekļiem atņemtu un noliegtu iniciatīvās tiesības šīnī ziņā, jo no tā visa tikai cieš likumdošana (G. Boduens).

Daudzi publicisti saka, ka dēputāti kā parlamenta locekļi ir vienkārši „ierēdņi“ (Dorado) un par valdītājiem tie nedrīkst uzstāties, jo tie ir tādi paši kā visi citi (Dugui); ka parlāments vienkārša reģistrējošā iestāde (Odiffe), vai arī vienkāršāk izsakoties — valsts organs (vācu koncepcija); ka šīnī ziņā parlamentam un tautai nav suverēnas varas, bet ir tikai sadarbojošies un autonomi organi, kam visam mēs varam par noslēgumu teikt — ka sabiedrības prasības ir tik dažādas,

jauzu savstarpī
tik plašas, ka p
izstrādā un pie
dzēt. Likumu
lai arī tas cik
beigts un neiz
par kuŗiem tai
sastādīti, tad t
tos izdodot.
attīstībā vai r
bojas, rīkojas.
kādu nebūt ja
nebūt jaunas s
tā saucāmās
tam, kā nevar
sur le projet d
cit. I. 469. lp.)

Bet te n
likums kļūst n
Un tājāk — n
izveido likumu
gausai, trūcīga
grēkots pret ci
ēvolūcijā ir ie
likumus sāk izs
stru kabinets,
labāk uztvert
tikai spēj dauc
arī daudz ātrā
Tieši jaunāko
ritatīvās valdība
neapstrīdami p
par vadonības
un pieņemtu
ko līdz šim
parlāments —
likumus, vadās
kā no savas po
Tieši parlamen
„nepraktiskum
stencei iznīcin
prākse.

Paralēli c
menta tiesības;

Jaužu savstarpējā darbība tik salikta, un viņu savstarpējās attiecības tik plašas, ka parlamentam kā likumdevējam, kas tik gausi un kropļaini izstrādā un pieņem likumus, nav nemaz iespējams visu iepriekš paredzēt. Likumu kōdeks, ko parlāments šādos apstākļos būs izstrādājis lai arī tas cik pilnīgs un moderns nebūtu, tomēr būs nepilnīgs, neno-beigts un neizstrādāts, jo tiesneša priekšā radīsies simtiem jautājumu, par kuriem tam nāksies atbildēt, bet likums klusēs; ja reiz likumi sastādīti, tad tie neizmainoši uzglabā savu formu, kurā tie tika ietērti, tos izdodot. Turpretim ļaudis, jaužu attiecības nekad nestāv savā attīstībā vai regresā uz vietas — tie pastāvīgi un neapnīkstoši dar-bojas, rīkojas. Un, lūk, šī nerimstošā kustība katru momentu rada kādu nebūt jaunu kombināciju, kādus nebūt jaunus faktus un kādas nebūt jaunas sekas! Tāpēc dibināti jākonstatē, ka nevar iztikt bez tā saucāmās „tiesas prākses“, „valsts izpildu varas prākses“ līdzīgi tam, kā nevar iztikt bez likumiem (Partalis — „Discours préliminaire sur le projet du Code Civile de la commision consulaire“. Fenct. op. cit. I. 469. lp.).

Bet te nu līdz ar to jau skaidri redzams tas fakts, ka katrs likums kļūst nederīgs, jo novecojas, un līdz ar to tas kļūst par bremzi. Un tājāk — ne jau cilvēki, cilvēku attiecības, prasības un vajadzības izveido likumus, bet gan likumi izveido cilvēkus. Tāpēc, pastāvot gausai, trūcīgai likumdošanas sistēmai kāds ir parlāments, daudz tiek grēkots pret cilvēkiem un tautu. Tāpēc jaunākā laikā valsts varas ēvolūcijā ir iezīmējies jauns no visiem tik apsveicams virziens, kā likumus sāk izstrādāt elastīga, nedaudz persōnu kopotne (mazais mini-stru kabinets, resoru izvirzītas persōnas un t. t.), kuŗa spēj daudz labāk uztvert istās cilvēku (tautas) vajadzības un prasības. Un ne tikai spēj daudz ātrāk visu saskatīt, kas noris tautas dzīlēs, bet spēj arī daudz ātrāk vecos likumus atcelt, jaunus izstrādāt un pieņemt. Tieši jaunāko laiku notikumi, kuŗi izvirzījuši valšķu priekšgalā autō-ritātīvās valdības, nedaudzgalvainās valdības — valsts varas iemiesotājus, neapstrīdami pierādījuši, ka tieši autōritātīvā valsts vara, bazēdamās par vadonības principu, spējīga daudz sekmīgāk, daudz ātrāk izstrādāt un pieņemt tautai nepieciešamos likumus, rīkojumus, insrukcijas u. t. t., ko līdz šim ar tik lieliem trūkumiem, ar tik lielu gausumu veica parlāments — daudzgalvainais kopums, kas patiesībā, izstrādājot likumus, vadās ne tik daudz no tiešās tautas, nācijas, valsts interesēm, kā no savas politiskās partijas un persōnīgiem aplēsumiem, nodomiem. Tieši parlāments (saeima) likumdošanas laukā pierādījis savu nespēju, „neprāktiskumu“ un likumdošanas laukā devis sev, savai eksis-tencei iznīcinošāko spriedumu — to pierāda aplūkotā parlāmenta prākse.

Parallēli dzīves prāktikai, kuŗa pakāpeniski aptver visas parlā-menta tiesības; parallēli jūridiskai zinātnei, kuŗa dibināti noliedz parlā-

menta suverēnitāti — pats parlāments šakarā ar saviem konkurentiem, tieši ar saviem rīkojumiem, slēdzieniem sašaurina savu varu: atļauj valdībai plašas tiesības pārgrozīt un papildināt likumus. Pats parlāments par likumīgu padarījis ārpus viņa iniciatīvas, ārpus viņa nodomiem radušos jūridisko transformāciju. Tādā kārtā jūridiskā doktrīna līdz ar savām pretrunām izpauž ideoloģiskās formulās dzīvē radušos nesaskaņu starp likumu, kā parlāmenta radīto produktu, un dzīvi, kas norisinās tautas, nācijas dzīvē. Un parlāments nespējīgs noturēt savu rēgālo hegemoniju, pats nonāk savukārt pretēji savai gribai pie metodes formulējuma, kuŗa itin visa balstās uz šo nesaskaņu, kuŗa, kļūdamā par gadu simtenīgu, galu galā alzvīrijusi tautu, nāciju pārliecībā, ka parlāments, nespēdams apmierinoši veikt vienu no vissvarīgām tām veicamām funkcijām — likumdošanu, pasludinājis spriedumu, ar kuŗu tas valsti kļuvis lieks un nevajadzīgs.

Daudzējie likumi un daudzējie to izskatījumi parlāmenta likumdošanas ceļā, pastāvīgā parlāmenta iejaukšanās izpildu varas kompetencēs nevar vairs apmānīt uzmanīgu novērotāju (skat. Moreau — (L'initiative parlem.", „Revue du droit public“, 1901. g.) tāpat, ka vairs tautu neapmānīs publicistu apgalvojumi, ka mēs dzīvotu laikmetā, kad tikai tautas pārstāvniecība parlāmenta izskatā spējīgāka būtu veikt tautas labā visu nepieciešamo, lai tas attiektos vai nu par likumdošanu, vai arī valsts pārvaldību. Tagad tautas, nācijas ir nākušas pārliecībā, ka tieši parlāments kā tautas pārstāvju kopums līdzšinējā veidā ir izrādījis pilnīgi nespējīgs veikt ražīgu darbu kā likumdošanā, tā arī valsts pārvaldībā — tas bijis tikai kavēklis, bremze un nasta tautas pleciem.

Tomēr no dēmonstrātikās ēvolūcijas nevajaga tūlī izrietināt nedz likuma iznīcināšanu, nedz arī galīgo parlāmenta izzušanu; bet vajadzīgs gan mums tikai slēdziens, kā gan patiesībā izaug, uzkrājas, izveidojas jaunā likuma koncepcija, tā tad, arī parlāmenta, kas patiesībā izzūd? Tā ir parlāmenta diktātoriskā likuma koncepcija — likums, kas radies un nāk kā parlāmenta suverēnu roku darbs, kuŗš tiek formulēts tik pavēlošos toņos, terminos, ka pat tas nemaz neatstāj vietu pilsoņu rīcības brīvībai, tiesnešiem, kolektīvajiem un pūblikajiem orgāniem.

Tā tad, parlāments vienā un tanī pašā laikā izrāda, izpauž nespēju sava stingrī profesionālā uzdevuma veikšanā, likuma radīšanā.

Tāpat parlāments arī izrādās par nespējīgu valsti uzturēt kārtību un tam nav arī nekādas iniciatīvas valsts darba laukā. Līdz šim no dēputātiem, kā arī no parlāmenta locekļiem mēs esam sagaidījuši un prasījuši tādas funkcijas, tādu darbu izdarīšanu dzīvē, kuŗus absolūti nav iespējams tiem dzīvē veikt dabisko likumu dēļ, kuŗi vēl vairāk pamatoti, kā līdz šim daudzīnātā konstitūcija, kas balstījās uz pārprasto tautas suverēnitāti. Aizejošā, nespējīgā, neražīgā parlāmenta

vietā stājusies
runātības, kā
darbībā, sekn
arī likumdoša
vadonības pu
izstrādāšanu
valšķu pārval
rogātīvo varu
anarchijas vie
vara, kuŗa pa
Tauta, nācija,
saulainai nā
dumbrājus.

vietā stājusies valsts autoritātīvā izpildu vara, kuŗa bez liekās daudzrunātības, kāda bija novērojama un kāda ir novērojama parlamentu darbībā, sekmīgi visu veic kā valsts vispārējā pārvaldības laukā, tā arī likumdošanas laukā atsevišķi. Autoritātīvā valsts izpildu vara, vadonības principu vadīta, panāk ātru, elastīgu, taisnīgu likumu izstrādāšanu un to veikšanu dzīvē. Pārmaiņās, kas notiek un notiks valšķu pārvaldībā, aizvirzot parlamentu otrā vietā, atņemot tam prerogātīvo varu, tauta, nācija un valsts tik gūs labumu. Parlamentārās anarchijas vietā stājas un stāsies noteikta, atbildīga valsts pārvaldes vara, kuŗa pacels tautas, nācijas ražotības spēju visaugstākā pakāpē. Tauta, nācija, autoritātīvās izpildu varas vadīta, ies droši pretim saulainai nākotnei, atstājot aiz muguras parlamenta anarchijas dumbrājus.

Nākotnes valsts.

Kā viss dzīvē, tā arī valsts vara attīstas un izveidojas jaunās formās. Tomēr gluži visa šī attīstība paliekās valsts rāmjos. Kur nonāks tuvākā laikā valsts varas attīstība — grūti pateikt, ja nevēlamies izteikt jaunas ideoloģiskas hipotēzes? Tomēr, spriežot pēc zināmām pazīmēm, mēs drīkstam izteikt zināmus uzskatus par valsts varas evolūciju jaunākos laikos.

Viena vispiltākā pazīme tautās ir: tendence apvienoties, sašlēgties ciešākās, vienotākās un viengabalainās rindās. Šī apvienošanās novērojama dažādos dzīves arodos, dažādās dzīves nozarēs. Šī apvienošanās novērojama visā tautas mērogā. Tautas cenšas atmett saskaldību un tiecas kļūt viengabalainas, apvienotas un spēcīgas. Tas ir fakts, kuŗu nākas ievērot.

Lai tautas spētu panākt sekmīgāku iekšējo apvienošanu, tad seko vadonības principam un vadonības idejai vispār. Tautas savā iekšējā dzīvē atmet domas neauglīgai, savstarpējai apkaŗošanai starp šķirām, grupām, grupiņām un slēdzas apkārt vadonim, kas virza tās pretim labākai nākotnei. Tomēr nevajaga šo vadonību pārprast un to pielīdzināt bijušiem monarchiem, autokratiem. Vispirms apvienošanās jau notiek atsevišķo organizāciju starpā. Un te nu jāsaprot, ka galvenokārt izpaužas tendence, apvienoties pēc arodiem un profesijām. Izveidojas jaunas strādnieku arodorganizācijas, apvienotas spēcīgā, plašā un kopējā arodorganizācijā, kuŗa apņem visu valsti. Visas valsts apjomā izveidojas spēcīga un aptveroša tirgotāju, rūpnieku un lauksaimnieku organizācija. Nav jau vairs svarīgs, ar kādu vārdu šīs organizācijas darbojas — vai nu ar fēderāciju, arodorganizāciju, vai arī kameru. Galvenais un īpatnējākais šajā apvienošanas kustībā ir tas, ka visai šai kustībai pamatā ir tiekšanās pēc izkoptības arodā, profesijā, kļūstot kopībā visiem vienotiem. Atmests politiskais un savstarpējās apkaŗošanas gars. Atmesta politiskā rakstūra platforma, uz kuŗas, kā tādās bazējoties, tikai agrāk varēja notikt organizēšanās un apvienošanās. Tagadējo laiku organizētības un apvienotības pamatos likts sadraudzības, vienotības gars. Viss tas nepavisam nerunā pretim vispārējās evolūcijas pamatnoteikumiem. Ne jau dzimšanu nejaušības, ne jau šķiru atšķirības, ne jau upe, kalns izveido raŗošanas spēkus un organizāciju robežas — visu to nosaka amats, oikonomiskā noderība. Viņas atšķirības viena no otras, sekojot darba dalīšanai, kuŗa dabiski nekad neapstājas, nepaliek nekustīga un nepartraukti

attīstas līdz ar rūpniecisko, tehnisko attīstību Visas dažādādās organizācijas un apvienības pēc sava locekļa skaita — visas viņas vienlīdzīgas pēc savas oikonomiskās nepieciešamības. Tā, piemēram, minēsim strādnieku arodorganizāciju, aplūkojot šo organizāciju rāmjos apvienotos arodus: metallurģiju, ēdamvielu produktu ražošanu, transportu un t. t. Viss vienādi nepieciešams. Šīm organizācijām nav jācenšas pēc politiskās varas; viņu locekļi ir vienādā mērā ražotāji, tehniskās jearchijas apvienotie, kas atsevišķās profesijas vadīti. Viņi saplūst kopējā un vispārējā organizācijā, kuŗa uzsūc, apņem visas ražošanas nozares un visas tehniskās atšķirības — tā ir vispārējā darba kamera, konfederācija.

Šīs apvienības, kameras pilnīgi brīvas no politiskā gara, apgarošanās pamatu saskaldošā gara. Tās cenšas izkopt savas arodspējas, vadoties no vienotības gara, kas virza visu tautu un valsti pilnībā. Katrs impulss šādās organizācijās tiek ne jau radošo komitēju, dēlēģātu dots, bet gan šo prasību un šo vajadzību izrietēts, kuŗas kā tādas izpaužas un uzpeld, pastāvot un eksistējot arodiem. Organizāciju un apvienību patiesais spēks ir slēpts ne jau dēlēģējumā, ne jau pārstāvniecībā. Patieso spēku vajaga meklēt tur, kur tiešām norit patiesā sociālā dzīve, kur visas dzīves pamats tiek veidots darbā.

Šīs apvienoto organizāciju, kameru esamība arī ir zināmā mērā demokrātija; tikai atšķiŗas no politiskām demokrātijām, kuŗās istās brīvības nav ar to, ka šīs jauno laiku organizācijas — ārpolitiskās organizācijas tiek koptas un atbalstīta istā brīvībā no tiešas, katras atsevišķās personas darbības — darba; dēlēģācija te neeksistē; visu dara un visur rikoŗas pēc kopējiem, vispārējiem mērķiem, paturot acu priekšā tautas, nācijas, valsts labumu. Šādu organizāciju un kameru priekšsēdētāji vienmēr un visos laikos ir bijuši amata personas, atzītas tikai izpildītāju lomās, šo organizāciju vadītāji rikoŗas, saskaņojot atsevišķo apakšorganizāciju, arodu, profesiju darbību tā, lai vispārēji neciestu tautas, nācijas un valsts labums. Persōnīgais labums, savtīgais labums tiek novirzīts otrā vietā; jo tagadējo laiku gars prasa pēc vienotības un saskaņas. Bet vienotība un saskaņa iespējama, ja eksistējošās vienības pirmā vietā izceltu vispārējo labumu, tautas nācijas, valsts labumu.

No visa tā necieš brīvība, jo brīvība, kuŗa sabiedrība nav iespējama, kuŗa celta nevienlīdzībā, kā tas līdz šim bijis — atrod, tiešām, isto vietu šajās apvienībās, kur darbojas vienlīdzīgie — jo tiem katram ir viena un tā pati oikonomiskā nozīme, kas viņu biedriem; tie ir strādnieki, ražotāji, kuŗi apspriež savu amata priekšmetu: viņi katrs, tiešām, brīvi, tiešām kompetenti: atsevišķās intereses sajaucas ar vispārējām, kopējām, gandrīz māteriāli vistiešākā ceļā. Luk, tieši tādā organizācijā iespējams realizēties brīvības saskaņotība, kuŗu atzīmēja Russo: „Pieņākumi, kuŗi mūs saista ar sociālo ķermeni, ir neatraidāmi tikai tāpēc,

ka tie ir savstarpēji saistoši, un to daba tāda, ka, tos izpildot, nevar strādāt otram, nestrādājot arī sev." (Russo — „Contrat social“, II., IV). Tam līdzīgu patiesības formulējumu devis arī mūsu valsts vīrs Dr. K. Ulmanis, sakot: „Katrs savā darbā, bet visi valsts darbā“.

Un, tā tad, jaunāko laiku kustība organizāciju un apvienību rāmjos atmetot politisko bazi, bet pievēršoties profesionālam, arodnieciskam rakstūram, aizmetis līdz ar to arī prom galvenos trūkumus, kādi piemita valsts organizētai politiskā rakstūra kustībai, valdot un par visu nosakot politiskai partijai, politiskai koncepcijai. Ievadot jaunāko laiku valsts iekšējā tautas dzīvē organizēšanas kustību, kurai nav politiskās platformas, ievadot valsti organizēšanās kustību, kurai pamatos aroda, profesijas princips, ir celta godā sen aizmirstā kompetentība — tiesības izšķirt ne jau atsevišķo persōnu kompetentību, bet gan visu kompetentību. Līdz ar to katram ir sava daļa darbā, tā arī pārvaldībā; līdz ar to arī katram savi tiesības pienākumi, kuŗus, veicot tautas, nācijas un valsts labā, pats pilsonis savā darbā nejutas apspiests, ierobežots, bet gan katrs jūtas vienlīdzīgs tiesībās un brīvs. Tam līdzīgā organizētības kustība jaunāko laiku valstī pārtraucas būt kustība pēc politiskās varas; pārtraucas būt kustība, kuŗu varētu apzīmēt ar vārdiem: „savstarpējā apkaŗošanās“, „partiju cīņa“ un t. t., bet gan šī kustība kļūst par vienu profesionālā, aroda darba momentiem; viņa darbā iziet un sajaucas ar to par kustību rindu, par kustību ķēdi, kuŗas sastāvdaļas atsevišķas kustības — ķēdes locekļi tiek izsaukti viena no otra (Pols Bonkurs — „Le fédéralisme économique“). Tam līdzīgo kustību mēs novērojam jaunāko laiku valstīs, kuras atmetušas politisko partiju valdonību, atmetušas politisko partiju, ietekmēto politiskā rakstūra organizēšanos tautas slāņos, bet pievērsušās kustībai, organizētībai tautas dzīlēs, kam pamatā profesija, amats — pienākums un tiesības. Mēs varam droši sacīt, ka šāda kustība nes istās demokrātijas, istās brīvības segu, un tā pašos pamatos ir izausta ar brīvības gaišiem, apmirdzētiem audiem — tā tad, pašos pamatos ir cilvēcīga, hūmāna.

Bet kādu organizētības veidu pieņems jaunāko laiku valstī, valsts dienesta nozarēs, kuŗas visai pilnīgi balstās valsts autōritātē — valsts varas autōritātē? Tomēr jāsaka, ka valsts dienesta nozares nevarēs tieši pievienoties aprakstītai kustībai, un var droši sacīt, ka tās arī netiecas par to. Ierēdniecība paliks savrūp. Tā tad, ārpus šīs kustības rāmjiem paliks politiskā rakstūra pienākumi, pārvaldes pienākumi, kuŗi trādiciju piesatināti un tieši ar valsts varu vadīsies.

Ja valstī aplūkojam un analizējam sīkumos jaunāko laiku organizēšanās kustību, kuŗas autōritārās valsts varas spiedienā atmeta politisko partiju cīņas paņēmienus, politisko partiju virskundzību — tad varam sacīt, ka šai kustībai piemīt kooperācijas gars, vai tuvināti kooperatīvam garam. Lūk, šī kustība, isti profesionālu darboņu

atbalstīta, attīstīsies kā privātā, tā arī publiskās ražošanas daļās, nesot sev līdzī principus, kuŗi sastāda šīs kustības oriģinālītāti un ir kā šādas dzīves principi. Ārpolitiskā profesionālu, arodu organizētības kustība valstī zem lozunga segas: „visu tautai, nācijai un valstij” nomainīs vecās metodes valsts pārvaldībā un ievirzīs jaunas brīvības un kompetētas metodes, kuŗas balstīsies pienākumu, tiesību vienlīdzībā. Līdz ar to nebūs vairs valsts tanī nozīmē, kā mēs to sapratām līdz šim un kuŗa balstās daudz gadusimteņu monarchistiskā tradīcijā, kāda vēl pilnā mērā izpaudās tā saucamās politisko partiju vadītās demokrātiskās parlāmenta zemēs — bet gan būs jauna valsts ar jauna veida valsts varu, kuŗa bazēsies par kompetēti arodā, profesijā, pienākumu un atbildības vadībā pret tautu, nāciju un pašā valstī kā tādā. Jauno laiku valsts, kuŗa valsts vara balstīsies ne jau politisko partiju savstarpējās apkaŗošanas bazē, bet gan bezpolitiskā arodu, profesiju organizētā kustībā, kad būs valsts, kuŗa valdīs kompetēta, ar atbildības sajūtu apveltīta, valsts vara. Šādā valstī būs arī lielāka brīvība un mazāka savvaļa. Šādā valstī ļaudis beidzot kļūs vienlīdzīgi arī ražošanas ziņā, resp. kā raŗotāji, un vairs nepazīs citu atkarību vienam no otra, ka tikai tehniskā saiŗu savstarpējo raksturu.

Nekādā ziņā nevajaga iedomāties, ka šādām raŗotāju sabiedrībām izzustu vienība — vienotība. Gluŗi otrādi, šāda veida organizētība reŗīmā nestu joprojam centrālizētību. Lai minam un novērojam kaut tās pašas strādnieku arodbiedrības — tās, daŗādu arodu darbinieku sastādītas, tomēr cenŗas saplūst un apvienoties plaŗā, vienotā darba konfederācijā — kopējā arodu biedrībā, vai kopējā darba kamerā. Tāda pat tieksme par vienotību un centrālizētību novērojama arī lauksaimniecībā, rūpniecībā un tirdzniecībā, izveidojoties valsts mērogā lauksaimniecības kamerai, tirdzniecības kamerai, rūpniecības kamerai un t. t. Tādā kārtā arī izpauŗas pastāvīgā vienotības prasība, kuŗas avotu un cēloni tikai nevar meklēt bez izņēmuma nepiecieŗamībā kļūt spēcīgiem. Šīs kameras — federācijas, kuŗas nodibina tikai administrātivo salti, savstarpējo saskaŗotību, līdz ar to dod iespēju valsts pārvaldībai — valsts varai veikt kompetentu, saprātīgu tautai, nācijai un valstij visu labu nesoŗo darbu. Šī kustība ir federācija, kuŗa vietā, lai kļūtu par vienkārŗu sabiedrību, top organizāciju kopējā un vienotā organizācija. Lūk, tamlīdzīgās tendences arī vispār izskaidro jaunāko laiku kustību tautas dzīvē!

Vienotība eksistē, kaut arī valstī eksistē atseviŗķās daŗāda rakstūra darba kameras, kuŗas cenŗas uzturēt vislielāko autonomiju līdzīgu tam, ka katrs atseviŗķais organizācijas loceklis, kas ieplūst kamerā-federācijā, cenŗas uzglabāt savu pilnīgo patstāvību. Tādos apstākļos vienotība nodibinājas tieŗām uz progresīviem sākumiem, istās brīvības garā.

Tādā kustības kārtībā sadzīvē arī izzudīs vēl palikušās politisko partiju varas paliekas un ieņems vietu atbildīgā, kompetentā valsts pārvaldībā, kas celta saprātā, vienotībā, godīgumā un atbildībā, kuŗai galvenais un nekad neizzūdošais mērķis ir tautas, nācijas, valsts labums un gods.

Tikai, izveidojoties, nostiprinoties aprakstītās arodu-profesiju (darba kameru) organizētības kustībai, nomainīsies un izzudīs veco sabiedrību, veco politisko partiju varas surrogāti, prerogāтиви; līdz ar to izzudīs arī šķiras, šķiru autogonisms, nebūs vairs politiskās varas, istā līdz šim pazīlā vārdu nozīmē — jo politiskā vara taču ir oficiālā autogonisma izpausme, rezultāts līdzšinējā politisko partiju savvaļas valdonības valstīs.

Un jāsaka, ka viss, kas attiecās par svētīgo vienotības pienākumu un nodomu realizēšanu nākotnē, istā darbā — viss tas pašu ražotāju labās gribas atkarīgs. Kārtības, drošības, miera, dokumentālo pamatojumu, statistikas vispārējās pārvaldības jautājumi centralizēsies, kas valdības — valsts varas darbības izrietēts, kuŗa savtīgo partiju, savstarpējo cīņu neierobežota, spēš uztvert un uzklaut isto tautas vēlēšanos, to iemiesojot un veicot dzīvē bez kropļojumiem. Visam pāri būs apziņa, ka tiek veikts darbs, sākot ar vienkāršo strādnieku un beidzot ar augstāko valsts vīru, kas veltīts tautai, nācijai un valstij — tā tad, visam labam.

Tā tad, atkrīt arī bailes, ka pastiprinātos un pieņemtos nākotnē birokratiskais gars (spēkā, varā balstītā iekārta). Mums visiem jābūt tāju no domām, ka nākotnē izzustu valsts vara. Mums tautai, nācijai tik svētīgs labums būs, ja valsts varas funkcijas pastiprināsies un taps spēcīgākas un varenākas, jo valsts vara ir spēks — faktors, kas stāv nomodā par visu labumu, par visu mieru un iespēju, virzīt valsti kultūrālu, cilvēcīgu dzīvi. Un it sevišķi jaunāko laiku valsts vara, kļūdama spēcīga, neierobežota vara pašos pamatos, nebūs savvaļas vara, bet gan būs visu slāņu, kārtu un nogrupējumu vara, kuŗa gādās, lai valstī nebūtu tiesībās apspiesto, kalpināto un pienākumos nevienlīdzīgo.

Nesaskaņotība starp centrālo pārvaldību un dažāda veida valsts dienesta psihisko pusi — kaitīgā darbība izzudīs, kuŗa izpaužas tā saucamās parlamentārās valstīs, parlamentam visur iejaucoties par starpnieku, tiesātāju un rīkotāju, kas viss, saprotams, būs liels panākums un labums pilsoņiem, kuŗi turpmāk vairs nekalpos jaunai valstīs pārvaldes partijai un būs vienādi ražotspējīgi — katrs izpildīs visiem nepieciešami veicamo pienākumu, tad nebūs vairs ražošanas parazītu. Ja reiz darbs būs patiesi atbrīvots, tad jau katrs cilvēks kļūst strādnieks, un ražošanas darbs pārtraucas būt par rakstūrigu pazīmi tikai vienam no tautā eksistējošiem slāņiem. Jaunāko laiku valsts vara prasa un pavēl, lai viss valstī tiektos par pilnību kompe-

tento, atbildīg
tijas nosaka
izprast jaunā
Tomēr.

dēputātu palā
pēc profesijār
vidū vajaga i
sava profesij
tiktu ne pro
Nākotnes val
lielāko trūkur
valsts pārval
galvenokārt
valdība, kuŗa
lielo interešu
tajā cieta pro
Latvijas saei
dajai ir pilnīg
cilvēku refle
iekārta jau t
jau pienāku
cilvēki ar „p
ceļā, pastāv
iznāca nesp
valsti. Past
tika saskald
uzskati un
nesaudzīgāk
aparātā vai
spēcīgākā p
bija izšķiroš
padotība po
Pastavot va
pārējās vē
skaitā — s
nespējīgi ci
lāimenta sa
bēdīgāka
tad, arī pa
valdībā var
izvirzīja to,
bija sasolīt
labumus.
ka saeimi

tento, atbildīgo ļaunu vadonībā. Ne piederība pie tās vai citas partijas nosaka vietu pārvaldes aparātā, bet gan spējas un prasme izprast jaunākā laika garu un prasības.

Tomēr jāsaka, ka valsti var un arī vēlams ir, lai būtu arī dēputātu palāta, kurā ietilptu vispārēji ievēlētie pilsoņi, kas sadalīti pēc profesijām trijās, četrās grupās. Pie kam katrai šai grupai savā vidū vajaga izvēlēt zināmu skaitu dēputātu. Katram dēputātam būtu sava profesionālā ražotprasmē. Kas attiecas par senātu, tad tas tiktu ne profesiju, bet gan noteiktu sabiedrisku vienību izvēlēts. Nākotnes valsts galvenais uzdevums ir iznīdēt katras valsts pārvaldes lielāko trūkumu — nekompetentību. Vecās parlamentārās, demokrātiskās valsts pārvalditāji — parlaments bija nekompetents, nespējīgs jau galvenokārt tāpēc vien, ka šī iekārta bija pārstāvju, dēlēģātu pārvaldība, kuŗa centās simta pāra rokās — dēputātu rokās sakopot lielo interešu sarežģītības daudzumu, un tieši šinī ziņā arī visā tajā cieta profesionālā kompetentība. Lai minam un aplūkojam kaut Latvijas saeimas bijušos sastāvus — mēs redzēsim, ka tie pa lielākai daļai ir pilnīgu nespējīgu un ražīgam pārvaldības darbam nekompetentu cilvēku reflektēti. Mūsu bijušā parlamentārā demokrātiskā valsts iekārta jau tāpēc vien cieta, ka valsts faktiskie pārvalditāji bija ne jau pienākuma vadītie darboņi, vadoņi — kompetentie, bet gan cilvēki ar „polītisko“ izkārti. Saeimas sastāvs vispārējās vēlēšanas ceļā, pastāvot valsti politisko partiju cīņai, vienmēr gluži kopībā iznāca nespējīgs izprast lielos pienākumus pret tautu, nāciju un valsti. Pastāvot valsts tā saucamām politiskām partijām, visa tauta tika saskaldīta neskaitāmās grupās, grupiņās, kuŗām katrai bija savi uzskati un savas pārliecības, kuŗas visas savā starpā vadīja visnesaudzīgāko apkaŗošanas cīņu. Izvirzīties un tikt valsts pārvaldes aparātā varēja tikai tas, kam aiz muguras atbalsta lomā nostājas spēcīgākā politiskā grupa. Ne bezpartejība, saprāts, kompetentība bija izšķirošie faktori, bet gan lišķība, šaurais politisko uzskatu loks, padotība politiskai partijai, padotība politiskās partijas liderim un t. t. Pastāvot valsti šādai kārtībai, nebija nekāds brīnums, ka ar vispārējās vēlēšanas sistēmas palīdzību valsts faktisko pārvalditāju skaitā — saeimā, parlamentā iekļuva pilnīgi ražīgam valsts darbam nespējīgi cilvēki. Vēl vairāk, novērojot un analizējot saeimas, parlamenta sastāva darba gaitas un to spējas, mūsu acu priekšā atklājas bēdīgāka aina: par saeimas dēputātu, parlamenta dēputātu, tā tad, arī par vadošo, noteicošo faktoru valsts likumdošanā un pārvaldībā varēja kļūt atkarībā no tam, vai tā, vai cita politiska partija izvirzīja to, vai citu personu — pilnīgi neprašas, kuŗu galvenā spēja bija sasolīt neapzinīgam, apmātam vēlētajam visādas nereālizējamus labumus. Politisko partiju teroristiskā rīcība bieži vien panāca to, ka saeimā, parlamentā, bieži vien, tika ievēlēti idioti, nelieši,

„septmaņi“, dēģenerāti, „švauksti“, milētāji, „pļāpas“, alkoholiķi, izvirtuļi un tamlīdzīgas sabiedrības padibenēs. Tāpēc arī bieži un gandrīz vienmēr šie nespējīgie parlamenta dēputāti ar savu rīcību spēja panākt un uzturēt valsts pārvaldes aparātā, valsts izpildu varas aparātā nestabilitumu, nepastāvību, svārstību un nekompetentību. Valsts izpildu varas sastāvs bija parlamenta nekompetento locekļu sastāva atkarīgs. Tam sekas bija — nikuļošana un lieki zaudējumi kā tautas materiālā, tā arī garīgo spēku ziņā. Saeimas, parlamenta dēputāti, iekļūdami parlamentā, kļuva faktiskie valditāji, bet aizmirdami savus pienākumus un vēļšanu cīņā tautai sasolītos labumus, tie faktiski vairākus gadus uz vietās valdīja nelietīgi, izlietājot apmātās tautas pilnvaras.

Bet ja reiz valsts iekārta tiks dibināta, iekārtota kompetentībā, pienākumā, atbildībā—tad, saprotams, izzudīs arī „dēputātiņi“, izzudīs panamas, izzudīs neauglīgā apkarošanās — iestāsies miers, vienotība, ražīgs kultūrāls darbs. Jaunāko laiku valsts varai jābūt varai, kas atbalsta, izceļ un vadās ar kompetentību, ar profesionālām interesēm — un profesionālai interesei jākjūst, jākalpo par kolektīvās dzīves virzītāju, veidotāju. Tāpēc arī jau tagad ievirzītā gaitā, dibinot valsti darba kameru, lauksaimniecību kameru, rūpniecības - tīrniecības kameru un t. t., tiek likti veselīgi un tiešām vispār kultūrāli pamati jaunai valsts iekārtai, kuļas galvenās un paliekošās pazīmes būs — vienlīdzība pienākumos un tiesībās, kompetentais ražīgais darbs, atbildīgais darbs, tautas, nācijās labums.

Jaunāko laiku valsti izpauļas un nodibinās vienotība. Vienotība ne tikai atsevišķās profesijas vidū, bet arī vienotība valsts apjomā. Atmetas politiskās partijas, un līdz ar to izmesti tie mēsli, kuļus ražoja politisko partiju dēmagōģi.

Valsts vara tiek un tiks darba, atbildīgā ražotspējīgā darba, kompetentā darba, svētīgā darba izveidota, izpausta un atbalstīta, kas nes labumu, tikai labumu tautai, nācijai un valstij. Valsts vara rūpējas par visiem tautas slāņiem vienlīdzīgi. Vienotības nodibināšanās starp visām zemes profesijām izsauc valsts pārvaldē arī vienotību—vadoņību. Viena noteikta griba, viena sirds, viens prāts — vienots lielums, dižums turpmāk būs likts valsts pārvaldē vadošā vietā. Nākotnes valsts būs valsts visiem. Viņa būs valsts visiem tautas nogrupējumiem un slāņiem. Dažādās profesijas tādā kārtā tiks aizvirzītas kopējā bazē. Apspriesti tiks jautājumi, kuļi nepāries kompetentības robežas; profesionāliem strādniekiem nāksies izpētīt ne jau kādu nebūt priekšmetu, jautājumu, parādību ārpus viņu speciālitātes, bet gan visu to, kas saskaļas un attiecās par visu tiešā darba realizētību. Visas profesijas savstarpēji saskārsies, un ši saskār-

Izlietātā literātūra.

Жорес — „Социологические этюды“.

Шарл Бенуа — „Кризис современного государства“.

Монтеске — „Дух законов“.

Лаферьер — „Ответственность государства“.

„Revue du droit public“, 1895.

Проф. Мишу — „Курс административной юстиции, II.“

V. Konsiderans — „La solution on le gouvernement direct du peuple“, 1851.

V. Konsiderans — „Dèbàcle de la politique en France.“

Руссо — „Общественный договор“.

Miceli — „Les partis politiques et le gouvernement de Cabinet“.

„Ann. ch. des députés“, 1890.

Šarls Benua — „La Réforme parlementaire“, 1902.

Partalis — „Discours préliminaire sur le projet du Code Civile de la commission consulaire“, Fenct. op. cit. I.

Moreau — „L'initiative parlem“, „Revue du droit public“, 1901.

Russo — „Contrat social“, II, IV.

Pols Bonkurs — „Le fédéralismé économique“.

Tā paša autora iznākušie darbi:

„Personība un vide“.

„Kultūras sistēma un to pamati“.

Valters Purviņš

A. Šamperts

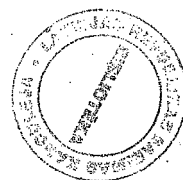
321.01

Valsts varas ēvolūcija

(Dēmokratijas impotence)

RIGĀ, 1935.

Izdevniecība „GRAFIKA“

204170

SATURS.

Ēvolūcija	9
Valsts problēma	13
Valsts tiesības	19
Valsts demokrātija	22
Valsts vara	27
Administrācija	34
Parlāments	39
Nākotnes valsts	46

*Tagadnē izvirzās divi pamatjautājumi:
1) jāpanāk valsts ietekmju pastiprināšana,
pieaugšana iekšējo saimniecisko attieksmju
laukā, 2) jārod iespēju iznīcināt šķēršļus,
kas kavē starptautisko tuvināšanās sa-
draudzību.*

Prof. G. K. Gins.

Priekšvārds.

Tāpat, kā viss dzīvē attīstas un tiecas lielākā pilnībā, arī valsts vara evolūcionē, to rāda it sevišķi pēdējo laiku notikumi valsts pārvaldēs. Pirms izdodu plašo darbu „Zinātne par sabiedrību“ (Sabiedrība un noziegums), ieskatu par vēlamu izdot šī mazā apjoma darbiņu „Valsts varas evolūcija“, kas atsevišķu fragmentu sastādīts no minētā plašā darba, kuŗš iznāks rudenī. Tāpēc arī sagaidu, ka šī darba novērtēšanai godātie lasītāji pieies, kā pie zināma plašākā darba atsevišķās nodaļas novērtējuma. Bet kas gan mani pamudina izdot tagad šī mazā apjoma darbiņu, ja šis pats darbiņš ietilpst rudenī izdodamā plašā darbā? Atbildu. Mani pamudina vēl daudzo maldīgais uzskats, ka parlamentārisms ir visneatņemamākā daļa demokrātiskā valsts pārvaldē. Tā kā ir vēl cilvēki, kuŗi tic parlamenta tribīnes daudzvārdībai, izdodu šo grāmatu, kuŗā savilkta veidā cenšos rādīt, kas ir istā demokrātija un kas ir istā brīvība. Atkārtoti varu tikai pateikt, ka līdz 1934. g. 15. maijam „demokratijā“ nebija istās brīvības, bet tajā gan izpaudās atsevišķo „politikāņu“ — politisko partiju „dižvīru“ savtīgā varas politika, kuŗa atņēma tautai tās suverēnitāti, tās brīvību. Pastāvot demokrātiskai valsts iekārtai, kuŗā eksistē gan vispārējās balsttiesības vēlēšanās, bet kuŗā visu varu sagrābuši politisko partiju līderi — kā strādniecība, tā zemniecība, šie divi pamatslāņi pakļauti visnesaudzīgākai finanču kapitāla varmācībai. Pastāvot politiskām partijām iekļautām parlamenta rāmjos — strādniecība un zemniecība nostādīta „vergu“ lomā, jo par visiem valda ne jau autoritātīvā, atbildīgā valsts vara kā pāri stāvoša visiem, bet gan šāda vai tāda politiska partija, aiz kuŗu muguras stāv finanču kapitāls un kuŗas interesēs ir, lai centrālā valsts vara būtu jo mazāk spēcīga, jo mazāk koncentrēta. Lūk, tieši tāpēc arī valsts vara tiek savā izpausmē politisko grupiņu kavēta un nespēj kļūt par varu, kuŗā spētu rūpēties par visiem tautas slāņiem vienādi saudzīgi, vienādi rūpīgi. Politisko partiju laikā arī valsts vara bija politiska, tas ir partejiska. Tas bija tā! Turpretim tagad valsts varas evolūcija rāda, ka iespējama valsts vara, kuŗa stāv pāri visiem, kuŗa atbildīga ne tikai vienai, divām politiskām grupiņām, bet kuŗa atbildīga visas

Ēvolūcija.

Nav nekā sarežģītāka par to ēvolūciju, kuŗas norisē mēs esam aculiecinieki, jo esam tās līdzgaitnieki un lielākā vai mazākā mērā kareiviski, vai arī liekulīgi tās liecinieki.

Lielāko daļu jūristi un politiskie darboņi domā, ka nepārtrauktās sociālās organizācijas pārgrozības rodas iekšējā spēkā, kustības nepieciešamībās, kas viss savukārt jūtāmākā vai vieglāk nojaušamākā kārtā atkārtīgs ārējos dzīves apstākļos, un tājāk — ka šis spēks, lūk, aptver visas iespējamās pārgrozības, sevi saturot visas iespējamības. Un vajaga tikai tam pašam brīvi ļaut darboties.

Daži, aplūkodami un iztirzādami tuvāk šo uzskatu, rod atziņas, ka tas tā nav. Jau Tards šai ēvolūcijai deva spriedumu savā „Tiesību transformācijā“, kas to iznīcināja. Viņa asais, nesaudzīgais, šī uzskata kritizējums pamatots vēsturiskā redzes viedoklī.

Ēvolūcijas likums, kas celts absolūtā likumībā, kuŗa ņemta vispārējā formā, nav jau tik aksiōma vien, un nav arī tikai filozofiskais traktējums, kas formulēts cīņās rūdīto tās priekritēju rindās. Tiešām, tas nozīmē, ka transformācijas norise nu izriet no tiem, kuŗu rokās atrodas politiskā vara. Šis organs — vara ir tradīciju un jaunievedumu krātuve. Pēdējie rodas no pirmajiem. Šī organa vara māca mūs saprast, ka ēvolūcijai kā zināmai noteiktai iniciatīvai jāatrodas augstākās šķiras rokās un par to jāvalda. Tā dod padomu, nodot šo lomu, kas valda, par sociālo kustību to rokās, kuŗi gan jau tagad valda — likumdevēju rokās, neievērojot tos, kuŗiem nav nekādu tradīciju un kuŗus tieši tāpēc arī uzskata par nespējīgiem jaunradīšanas laukā. Šī, lūk, tad nu arī ir viena no pastāvošām vispār pieņemtām ēvolūcijām, resp. ēvolūcijas formulējumiem.

Daži domā, ja tiešām visas sociālās pārgrozības norisinātos tādā kārtībā—noteikti no augšas, ka tad jau būtu pilnīgi neiespējama kaut jēl kāda revolūcija. Pat mierīga rakstūra progress kļūtu neiespējams. Ja jau katrs jaunievedums pašā dīgli atrodas tradīcijā, tad kā gan var atļaut un atzīt, ka ļaudis, kuŗiem šādas tradīcijas, kaut jēl kad spēš panākt to pārgrozību, kuŗa attiektos par viņu stāvokli? Un no otras puses — kā gan var atļaut, ka šīm, tā sauktām augstākām šķirām, ir dotas nepieciešamās spējas ļaužu ēmancipācijai, kuŗi nepazīst tradīcijas?

Ja jau pārgrozībām nav tāda mēchaniska un reāla rakstūra, kādu tām piešķir daži teoretīķi, tad tomēr nevar noraidīt, ka ēvolūcija neeksistētu. Pietiek tikai apskatīties visapkārt, un tūliņ mēs

to redzam. Pilsoņu tiesības pārgrozās: top zināmā ziņā bagātākas un arī nabagākas, piemērotības un prasību trūkuma nostbūtnes dēļ. Tā tad, evolūcija eksistē. Pēc tam jāatzīst, ka atsevišķās pārgrozības izveido šo evolūciju, kas ietilpst pirmatnējās sistēmas rāmjos: jaunie sākumi, pat visrevolucionākie, paliek vēl pilsoniski. Tie eksistē, saistīti ar tradīcijām, kurās tie rod un iegūst savu likumisko attaisnojumu. Eksistē attīstība, kuŗa kļuvusi neizbēgama, sociālām attiecībām paplašinoties. Eksistēja demokrātija — plašs un dziļš pilsoniskās nevienlīdzības pieaugums. Bet visa šī kustība virzās pa ceļu, kuŗu nozīmējuši gadu simteņi, pa ceļu, kuŗu gājuši karaļi. Šī evolūcija atrisinās laukā, kas nolemta citiem manevriem, kuŗa nolemta daudz vienkāršākām un daudz ierobežotākām evolūcijām.

Šī evolūcija ir liela un sarežģīta. Bet tomēr novērojams, ka tā nepārkāpj zināmas robežas. Novērojumi dod secinājumu, ja arī evolūcija pārkāptu šo zināmo robežu, tad līdzī sev tās rautu daudzu uzņēmumu, iestāžu bojā eju, kuŗu attīstība ir tieši šīs evolūcijas iemiesojums. Nevar neredzēt, ka kautkas tās saista ar tradīciju, kas ņemtas visos virzienos, kādos arī tās neizpaustos. Evolūcija izrādas savā ziņā itkā gūstekne; ja tā ietu tālāk pa nosprausto ceļu — tā pati par sevi beigtu eksistēt, jo rodas neparedzētais svešnieks — apvērsums, revolūcija.

Daži, kuŗi atrodas mēchaniskās socioloģijas virziena ietekmē, centušies daudzos apcerējumos pierādīt, ka pakāpeniskās pilsoniskā īpašuma pārgrozības galu galā jau novirzīšot pie jauna īpašuma rašanos — sociālā īpašuma. Visam tam tie cerēja rast pierādījumu — demokrātiskā likumdošanā. Demokrātiskā likumdošana, kuŗa likās, tiešām, itkā jūtāmā kārtā sagrāvusi pilsoniskā individuālisma kōdeka zināmo daļu. Ja viņu argūmentācija būtu konsekventāka, tad, saprotams, tiem nāktos arī secināt — ka pilsonības jūridiskie institūti ir apveltīti ar bezgalīgām spējām evolūcionēt, pat izejot ārā no sava sākuma pamatrobežām. Pēc visa tā mēs drīkstētu cerēt, ka kapitālistiskā evolūcija daudz spēcīgāka, piemēram, par Anglijas karaļi un ka tā spēs pat panākt vecā angļu sarkasma iemiesojumu — pārvērst virieti sievietē. Tomēr. . . tomēr jākonstatē, ka tā ir tikai cerība, no kuŗas neapšaubāmi prātīgāk ir atturēties.

Piemēram, pēc Žoresa un citu uzskata lietāšanas tiesības, telpu īrēšanas, servitūts un citas tamlīdzīgas tiesības ir īpašuma tiesību sazarojumi. „Paliek joprojam arī spēkā“, saka viņš, „ka pat pilsonisko attiecību laukā, pilsonisko interešu sfairā individuālais īpašums neuzskatāms kā kautkas absolūts — nesastāda nedalāmo veselo, bet gan šī sfaira spējīga saskaldīties un atšķaidīties“ (Жоресъ — „Социологические этюды“).

Tomēr jāsaka, ka visi šie sazarojumi tikai ārēji var tikt pieņemti par kolektīviskiem, bet patiesībā tie sastata noteikumus, kuŗi nepie-

cešami indivi-
tie ir daudz v-
teikumi nolie-
risko redzes
redzes viedok-
individuālais
lūto jūridisko
vispārējā prāt-
dami viens o-
tā tad, tādi

Viss spē-
tos, arodorga-
sot šķiru spē-
šo cilvēku uz-
noties strādni-
evolūciju. Ek-
izņemot to o-
Un kā pirmā
ties atkarībā i-
tās jo vairāk
no šīm divār-
patī sevi —
skatoties par-
kuŗas teksti i-
nostājoties o-
tās neizdodo

Pieejot
ka tā sāku-
dziļumā, tā i-
bija vienota,
jinājās viena
soniskā un i-
saskaldīšanā:
Un jo tājāk
ievirzījās divi
auga savstar-
Mēs varam
rindām. K
Evolūcionisti
novērojumār
mēs nedrīks
kuŗas klātbū-
apstākļiem i-
no industriā

stešami individuālā īpašuma lietāšanai, un pēc savas uzbūves un vēcuma tie ir daudz vecāki par mūsu laiku pārdzīvoto demokrātiju. Ja noteikumi noliedz absolūtā īpašuma tiesības un līdz ar to arī himerisko rēdzes viedokli, tad jau tie nostiprina sociālā un pozitīvā rēdzes viedokļa īpašumtiesības. Bez šiem sazarojumiem gan nekāds individuālais īpašums nevarētu būt iespējams; politika nepazīst absolūto jūridisko individuālismu, pat romiešu tiesības tās nepazīst pēc tā vispārējā prātojuma vien, ka ļaudis, dzīvodami sabiedrībā un ietekmēdami viens otru, savstarpēji nosaka kopējo dzīvi, individuālo dzīvi: — tā tad, tādi „sazarojumi“ neapdraud individuālo īpašumu.

Viss specifiski strādnieciskais un individuālais paliekas sindikātos, arodorganizācijās. Pēc dažu uzskatiem cīņa ar patrōnātu atraisot šķiru spēkus tāpat, kā šī cīņa atraisot arī pilsonības spēkus. Pēc šo cilvēku uzskatiem sociālistiskā ēvolūcija eksistē, tikai viņa norisinoties strādnieku šķiras dzīlēs; viņai neesot nekā kopēja ar pilsonisko ēvolūciju. Eksistē kustības vienlaicīgums, bet tam neesot nekā kopēja, izņemot to oikonomisko sistēmu, kuņas vidū eksistē individuālisms. Un kā pirmā, tā otrā ēvolūcija — demokrātija un sociālisms attīstoties atkarībā no vieniem un tiem pašiem tehniskiem apstākļiem, tikai tās jo vairāk un vairāk atējot viena no otras samērīgi ar to, kuņā no šīm divām kustībām, kā vajākā puse izveidojoties, sāk apzināties pati sevi — organizējas, disciplinējas. Pēc šo cilvēku uzskatiem, neskatoties par to, ka jauno laiku valstīs sociālā likumdošana bagātīga, kuņas teksti noderīgi, un prōlētāriāts vieš labdarību jo vairāk un vairāk, nostājoties opozīcijā pret pilsonību; divas šķiras deferencējoties, un tās neizdodoties apvienot, lai gan tiekot pieliktas lielas pūles.

Pieejot objektīvi pie kustības — ēvolūcijas pētības, jāatzīstas, ka tā sākumā bija vienota, bet tai pieņemoties plašumā un ejot dziļumā, tā sadalījās divās naidīgās straumēs. Kustība, kuņa agrāk bija vienota, sadalījās divos virzienos, kuņi jo vairāk un vairāk attālinājās viena no otras. Šīs straumes, šīs divas ēvolūcijas bija — pilsoniskā un prōlētāriskā kustība. Šī šķiru cīņu doktrīnas viedokļa saskaldīšanās jau miglaini iezīmējās tā saucāmās zeļļu apvienībās. Un jo tāļāk šīs kustības pieņēmās, jo vairāk šo kustību ēvolūcija ievirzījās divās savstarpēji naidīgās straumēs. Līdz ar to plētās un auga savstarpējais naidis, saskaldība sabiedrības dzīvē — valsts dzīvē. Mēs varam izsekot šīm divi veida kustībām kā divējām loģiskām rindām. Katras šīs kustības ir uzskatāmas par tipa kustībām. ēvolūcionisti tās centās sajaukt savā starpā, pretēji katram vēsturiskam novērojumam. Ir viena, ir otra bija vēsturiski nepieciešama. Bet mēs nedrīkstam aizmirst, ka šī nepieciešamība, kuņas darbību un kuņas klātbūtni mēs novērojam pagātnē, atkarīga no ieinteresēto slāņu apstākļiem un no pilnīgi neparedzētiem jaunievedumiem, ievestiem no industriālo spēku pieauguma kustības.

Valsts problēma.

Eksistē valsts varas problēma — tas ir, eksistē pārvaldes problēma; kas gan to apšaubā? Par šo problēmu ir sarakstīti daudzi apcerējumi — tā ļoti plaši, vispusīgi iztirzāta un aplūkota. Viņa dod visbagātāko materiālu polemikai. Pūblicisti un oikonomisti ir veltījuši tai ievērojamus darbus, bet tie neviens nav sasnieguši viņas apmierinošu atrisinājumu. Vienošanās sakrīt tikai trūkumu atzīšanā. Šie trūkumi ir dabuļūši daždažādus nosaukumus. Daži, lai vai tie to novirzītu pie autōritātes pārspilējumiem, vai jearchijas kāpināšanas — pārliecināti, ka starp valsts dienesta veikšanu dzīvē un kolektīvām interesēm nav sakrišanas. Daži pat atzīst, ka starp tām eksistē nesamērs.

Tas ir tas, ko parasti no vienas puses nosauc par likumdošanas nespēku, bet no otras puses — par administrātīvo anarchiju. „Jauno laiku valsts jaunums“, saka Šarls Benua („Кризис современного государства“), „ir tāds, lai nemeklējoties pēc mikstinātiem izteicieniem, — anarchija pārceļta, izplūdusi uz ielas bruģa, nedzirdīga, bet visur itkā iedzimta“.

Šis jearchijas piekritēji parasti pielaiž izšķirību starp valsti un administrāciju; tikai uztraucis par pēdējo, bet paliek uzticīgi joprojam pirmajai. Daži neapmierināti ar administrātīvo un kritizēdami domā tikai par viņu prerogātīvu pastiprināšanu. Viņi dusmojas par ierēdņiem, valsts vīriem; viņi domā, ka pārgrozības persōnālā sastāvā dos rezultātus — problēmas atrisinājumu. Tomēr jāsaaka, ka persōnas šai kritikai neļauj saskatīt atsperes, kas iekustina šo administrātīvo aparātu — tas ir metodes. Viņi redz tikai ļaudis, kuļus šie kritiķi nosauc un pazīst, pār kuļū galvām tā izsauc taisnā soda pielietāšanu. Bet pati sistēma, darba dalīšanās, valdības metode, lūk, tiem paslīd nepamanīta garām.

Otrais tagadnes valsts problēmas sarežģījums izriet no vienmēr pieaugošā valsts darbības lauka, kas sāk jo vairāk apņemt un piesaistīt pie sevis atsevišķās individuālītātes, noteicot to dzīvi. Tagadnes valsts sāk jo pilnīgāk pārņemt savā ziņā visplašākos darba laukus, kuļi līdz šim bija atstāti privātās iniciatīvas ietekmēm. Tagad jau valsts pagatavo un pārdod cigārus, tabaku, cukuru, mākslas priekšmetus, ieročus, būvē ceļus, kanālus, ceļ tiltus, namus, būvē kuļus; viņa ir kā trānsportiers, komisīonārs, pastnieks, tēlefonists, tēlegrafists, radiofōnists; viņa uzstājas kā žurnālists, bibliotēkārs, ārstis, filantrops,

kollecionārs, skolotājs, manufaktūrists, metallists, arhitekts, kuģu īpašnieks, namsaimnieks un pat zirgu sacikšu sarīkotājs: visbeidzot tā uzstājas arī kā visbagātākais kustāmā un nekustāmā īpašuma īpašnieks — plašo mežu, namu, izpriecas, atpūtas namu īpašnieks. Šī valsts darbība un īpašuma attīstība paceļas vienkāršā pilsoņa acu priekšā par grandiozu būvi, ar kuģu tam grūti nākas iepazīties, neapmaldoties tās iekārtojuma iepazīšanā. Daudzi pilsoņi neizprot, kā gan tiem būtu jāizturas pret kustību, par kuģu pat daudzie oikonomisti netika skaidrībā?

Varam pieminēt, ka valsts cenšas pie saviem autoritātes noteikumiem pakļaut visus savus darbības jaunus laukus, kuģu privātais rakstūrs redzams pirmā acu uzmetienā, un kas viss tik bieži sagādāja oikonomistiem visspēcīgākos argumentus pret valsts attīstību kā tādu. Rodas jautājums — ja nu tas tā un ja nu visu valsts uzņēmumu privātais rakstūrs, kuģus valsts vada un iekārto, papildina, nav vairs apšaubāms, vai tad nav mums pienākums pretoties viņu centieniem pēc visvarenības? Ja jau valsts iziet dzīvē kā fabrikants, tirgotājs, vai tad mums jākavējas ar prasību uzstatišanu — lai viņa, šī valsts, padotos pilsoņu un tirdznieciskā kodeksa noteikumiem, lai padotos parastai uzņēmēju atbildībai, vispārējām civiltiesām? Ja jau tehniskā un rūpnieciskā rakstūra darbība pieaug, tad rodas jautājums, vai vajaga atļaut, lai privātpersonu individuālā brīvība tiktu tik plašā mērā ierobežota no valsts puses un vai vispār nes kādu plašāku labumu to daudzo enerģijas patēriņš, kuģi saistīti aprakstītā valsts darba darījumā? No otras puses — var jau visam tam kā pretstats rasties arī jautājums, vai valstī būtu izdevīgi visos apstākļos pakļaut noteikumus, paejot garām bez uzmanības pārdzīvotā režīma paliekām, kuģus tagadējā laika teorija atzīst un nosauc par publiskās varas aktiem? Vai tomēr nav jābaidās, ka atļaujot valsts varas kritiku un cenšoties pakļaut valsts varu parastiem pilsoniskiem noteikumiem, var iestāties neapšaubāmas varas rēgālo privilēģiju atslābums, vājināšana, kuģa tomēr līdz šim pašam laikam ir tikusi nostatīta ārpus kaut jēl kādiem kritizējumiem, izņemot tautas suverēnitāti, kuģa konstitūcionāli organizēta un formulēta.

Lūk, cik daudz ķildīgu jautājumu, kuģus evolūcija atstājusi bez atbildes un kuģus uzstata tagadnes valsts problēma — kuģa kaut arī mazās, tomēr nopietnās grūtībās saskarās ar jūridiskiem elementiem, atstājot vietu dažāda rakstūra šaubām!

Rodas balsis, lai tās uzklausītu. Rodas balsis, kuģas prasa, lai ievērotu arī interesi, kuģas balsis nevar būt vairs savvaļīgas, brīvi ņemtas, kopš tās ir kļuvošas kolektīvas. Viņas prasa, lai būtu izdarīti labojumi, kuģus tiem iedveš ikdienas praksē. Šīs balsis, censdamās valstī pakļaut publikai, cenšas to padarīt par „vispārējo tiesību“ apsūdzēto. Visas šīs balsis kā pret, tā arī par valsti, saplūzdamas

var d
mode
vēl ne
anard
izpau
I
tai ref
jau na
Vai ta
nespēj
nevien
gūstā,
Isto p
iekārto
I
statēt,
tents;
vai ja
profes
dažād
sen ir
jautāju
jumier
jīgs v
arī ro
vairāk
jautāju
Ietekm
menta
miem.
faktier
kaut j
likum
darbīb
valdoš
traukt
vairāk
par p
nisko,
vešam
Sen je
jīgs k
kļuvis
ar ko

var dažu labu padarīt domīgu, aizvirzot to neizpratnē par visu modernā valstī notiekošo. Daudziem valsts problēma ar to kļūst vēl neizprotamāka, vēl sarežģītāka. Dažiem pat liekas, ka valdītu anarchija, valsts varas vispārējo individuālo tiesību un darbības izpaušanos dzīves darbības laukā. Tas tā tik dažiem liekas.

Daži vērš savus skatienus pēc glābiņa parlamentā, pieprasot tai reformas, kuŗas lai vienbalsīgi pieņemtu. Bet vai tad vairākums jau nav pārliecinājies, ka parlāments pārāk partiju ķildu aizņēms? Vai tad tiešām tautas vairākums jau nav pārliecinājies, ka parlāments nespējīgs, tehnikas laukā nekompetents? Un visbeidzot — nav taču nevienam kas jauns, ka parlāments, atrazdamies savu vēlētāju-klientu gūstā, nav spējīgs un nekad nebūs spējīgs nodrošināt īsto kontroli, īsto pārraudzību par administratīvo iestāžu darbības un disciplīnas iekārtojumu.

Lai par visām reizēm būtu skaidrība, mums faktos nākas konstatēt, ka parlāments pēc vispārējiem noteikumiem ir nekompetents; jo parlāmenta sastāvs taču profesionālo politikāņu sastādīts, vai ja atļauts skaidrāk izteikties, parlāments cilvēku sastādīts, kuŗu profesija ir politika un kuŗiem trūkst, pat nav mazākās jēgas par dažādo tehnisko, praktisko ierīču jautājumiem. Tāpēc jau arī sen ir konstatēts fakts, ka parlāmentu darbībā politiskā rakstūra jautājumi ir pārsvarā par jūridiska un tehniska rakstūra jautājumiem. Pēc visa tā arī redzams, ka parlāments kļūst un ir nespējīgs veikt praktiskās dzīves laukā kaut ko pozitīvu. Tāpēc tieši jau arī rodas visā pasaulē jo vairāk balsis, lai parlāmentiem ierobežo jo vairāk to tiesības, spriest par tehniskā un praktiskā darbības lauka jautājuma veikšanu, pielietājamību dzīvē. Pat ir balsis un pie tam letekmējošas balsis, kā profesora Moro un daudzu citas, kuŗas parlāmentam pierakstīja indiferentismu par administratīvās kārtības likumiem. Šis balsis iet tik tālu, ka pat dibināti apgalvo un pierāda ar faktiem, ka „parlāments vispār kļūst jo vairāk un vairāk nespējīgs kaut jel kādai likumdošanai“. No divām parlāmenta funkcijām — likumdošanas un politikas — pēdējā izspiež pirmo, un parlāmenta darbībā kļūst dominējošā. Un jāsaķa, ka viss tas ir parlāmenta valdošā režīma, dabiskā ceļā izrietošās sekas, kas rada un nepārtaukti uztur partiju cīņas izpildu varas dēļ. Parlāments jo vairāk un vairāk pievēršas to likumu apspriešanai, izstrādāšanai, kuŗi attiecas par politiku, bet mazāk, jo mazāk velta uzmanību un spējas tehnisko, gluži jūridisko likumu izveidošanai, papildināšanai, jaunievēšanai. Parlāments kļūst pret tehniskā rakstūra likumdošanu izklaidīgs. Sen jau zināms un novērojams, ka parlāments kļuvis pilnīgi nespējīgs kautko kontrolēt, kautko pārraudzīt, kautko novērst. Parlāments kļuvis neauglīgs, bet vienmēr uztur sabiedrībā, tautā satrauktību, ar ko kļūst apnikstošs un nogurdinošs.

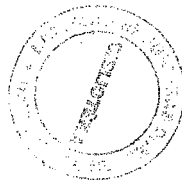
Kas gan norisinās mūsu acu priekšā? — Tas visiem redzams. Plašākās tautas, resp. vēlētāju masas, neko labu negaidīdams no neauglīgā parlamenta puses, zaudējušas uzticību anarchistiskai parlamentārai iekārtai un meklē jaunu izeju, citu ceju rašanā, valsts politikas kursa maiņai, valsts iekārtas sistēmas pārorganizējumam. Un te nu neapšaubāmi izpaužas plašāko tautas masu simpatijas tieši tai kārtībai, tieši tiem centieniem, kuji to vēlās, lai līdzšinējās parlamentārās anarchijas vietā stātos disciplinētā, noteiktā, prasmīgā autoritātvīvas valsts varas izpausme, kuja būtu spējīga daudz labāk saskatīt plašāko tautas slāņu vajadzības, cenšoties tās taisnīgi apmierināt. Tāpēc arī saprotami, kāpēc pat plašākās tautas masas gatavas nest upurus individuālās brīvības ierobežojumu laukā — lai tikai parlamentārās anarchijas vietā redzētu un izjustu noteikto autoritātvīvu, prasmīgo ar atbildības sajūtu, caurausto, vienās rokās koncentrēto valsts varas izpausmi. Lūk, visievērojamākais fakts, kāds jel kad ir radies administrātvīvās pārvaldes vēsturē kopš laika, kad dienests karalim, ķeizaram ir pārvērstš par dienestu tautai!

Līdz ar to vēl pastāvošās parlamentārās valstīs jau noskaidrots jautājums par parlamenta iekārtāšanās robežām valsts dzīvē: konstitūcijas politiskā metode, vīsa oikonomiskā iekārta ir padota lieliem satricinājumiem. Tāpēc it saprotami, ka vispār vīsa administrācija, ierēdņi, ražotāji, strādnieki un c. sāktu un turpinātu strādāt ar daudz lielāku cītību, ar daudz lielāku atbildības sajūtu un daudz lielākām sekmēm — ja tiem būtu pārliecība par atsevišķo partijas vīru godīgumu, nesavtīgumu, darba mīlestību un gribu strādāt ne jau personīgo interešu, bet gan tautas labā. Jāsaka, ka daudz kas labotos un vispār labojas, ja valsts vara panāktu pilsoņu uzticēšanos, pakļaušanos ne jau baiju cejā, kujas vara kā tāda iedveš, bet gan uzticības cejā, kuju tā iedveš ar morālās autoritātes palīdzību, ar morāles atbildības palīdzību, kuju tā iegūst, nesaudzīgi gādājot, rūpējoties par tautas labklājību un mieru vīsas cilvēces labā. Bet tas panākams, ja darba darītājus tuvina un ļauj tiem dot podumus par dienestu, darba vispārējo organizāciju, tā arī iekšējās pārvaldes kārtību. Tas, saprotams, vissekmīgāki panākams, ierīkojot un izkopjot arodorganizācijas bez politikas surrogātu kultivēšanas, un kameras, kujas tuvina un vīrza sakaros plašākas tautas masas ar autoritātvīvo valsts varas augstāko pārvaldes kodolu. Mēs drīkstam domāt, ka autoritātvīva valsts vara, kuja bazētos ar atbildības sajūtu, apveltītām organizācijām, spētu ienest kārtību un mieru līdzšinējā parlamentārās — partiju varas anarchijas mudžekli.

Par vīsam reizēm mums beidzot jākonstatē fakts, ka nedz konkursu un eksāmeņu uzlabošana, nedz personīgo prasību pieaugums, nedz avižu kaļi, nedz oikonomistu sašutums, neapmierinātība, nedz politiskās reformas, nedz arī jaunās kontroliestādes sevisķās

priekšrocības (parlamenta), kuŗa noder tikai to labā, kuŗiem par visiem vairāk nolemts, atļauts ienest dezorganizāciju valsts dzīvē, izmantojot jaunos, kaitīgos nolukos sevišķās rekomendācijas un privilēģijas (parlamentam neizskaramība) — lūk, ne jau visu to kaitīgo izārstēs, izravēs, iznīdēs valsts un sabiedriskā dzīvē. Ne jau viss tas! To katrs instinktīvi jūt tāpēc vien, ka visi šie uzskaitītie līdzekļi acīmredzot neskaŗ, nesniedzas līdz istā jaunuma saknei, no kuŗa cieš visi neapmierinātie, pārvaldāmie. To daudzie jūt, dzīvojot parastās parlamentārās valsts iekārtas robežās. Kāmēr nepanāks metodes, iekārtas pārgrozību valsts pārvaldes aparātā, kuŗas skārtu, aprobežotu un pat noliegtu parlamenta iejaukšanas neizskaramību, administrātīvo hierarchiju, ierēdņu neatbildību; un ja paliek nepārgrozīta oikonomiskā nevienlīdzība, kuŗu atbalsta daždaŗādās privilēģijas, kuŗas dod nedaudziem privātiem, bez valdības atļaujas, tiesības komandēt citus, tāmēr nebūs valsts varas izpausmei normālu apstākļu.

Mēs varam būt pārliecināti, ja no vienas puses — pēdējā laikā valdība, valsts varas nesēja ir izrādījusies spējīga izravēt, apturēt anarchiju un dumpi valsts dzīvē; no otras puses — ja tie, kas nemierā ir pārvarējuši savas dabiskās šaubas un bailes ķerties pie kopējās atbildīgās sabiedrības — tad valsts varas problēmas jautājuma atrisinājums ir beidzis būt jūridisks, bet pieņēmis jau oikonomisko vai arī politisko rakstūru, jeb skaidrāk izsakoties, tas nonācis ēvolūcijas stadijā, kad iespējama saskanīga, atbildīga sadarbība starp valdību — valsts varas nesēju un tautu kā pārvaldāmo, bet līdz ar to arī kā neatstumto no līdzrunāšanas, līdznoteikšanas valsts dzīvē, tautas dzīvē. Līdz ar to jau būs panākta valsts „atbruņošanās“ — tās imperatora purpura mētelis noņemts un tajā redz tikai vienkāršo, bet līdz ar to arī autōritātīvo sabiedrības kalponi, kuŗa vienā un tanī pašā laikā pakļauta sabiedrības interešu vajadzībām, bet varas izpausmes ziņā pietiekoši autōritātīvas, lai nejustos savā rīcībā saistīta un ierobeŗota. Ir iestājies laiks, kad katram jāzina savas tiesības un savi pienākumi. Nekas nav iespējams ārpus saprāta robeŗām. Laiks pienācis atmett tukšās parlamentāra valodas. Mūsu laiks prasa valdībai — valsts varai nosvērtu un novērtētu rīcību. Līdz ar to ir pagājis bezatbildīgais laikmets valsts darbā, un iestājies atbildības un darba mīlestības raŗīgais, visai tautai labu nesošais, autōritātīvās valsts varas darba posms. Tautām un cilvēcei apnicis staigāt maldu ceļus. Jauns laikmets iestājies nācijai, jo tautas atmet anarchistisko, bezatbildīgo un lielāko nevienlīdzību, atbalstītās parlamentārās valsts iekārtu, pievēršas un uzticas autōritātīvai, koncentrētai valsts varai, kas noteikta ar atbildības un prasmes vadītās rokas. Visās zemēs, kuŗās vēl valda daudzpāŗpāŗošā anarchistiskā parlamentārā iekārta, rod un izpauŗas jo spēcīgākās un neatraidamākās tendences, nodibināt un izveidot spēcīgu, koncentrētu, nedaudzo rokās ietvertu, valsts

pārvaldi -- valsts varu. Daudzas zemes, tautas jau atzinušas un nenozēlo, ka pārvaldību uzticējušas pat vienam vienīgam, par visu atbildību nesošam, vadonim. Anarchiju spēj pārvarēt un kārtību nodibināt, izbeidzot jukas kā valsts pārvaldes, tā arī tautas iekšējā dzīvē, kā to rāda evolūcijas gaita. Vissekmīgāk stipra, neaprobežota autoritātīva valsts vara nav pakļauta nevēģu pūlim, bet gan vadīta ar atbildības un pienākuma sajūtu pret tautu un visu cilvēci. Tas iespējams vissekmīgāk veikt vienai galvai, vienam prātam — vadonim. Vadonim — jaunāko laiku aizsniegumam valsts varas problēmas attīstībā. Un kaut arī laikus mēs tiktu padoti ierobežojumam savās individuālās brīvības izpausmē — mums jāsaprot, ka tagadējo laiku valsts vadība atbildīga ne tikai par atsevišķās, tā saucamās valdošās šķiras labklājību, bet gan par visu pilsoņu labklājību bez izņēmuma, lai tas būtu vai strādnieks, inteliģents vispār, vai zemnieks, ierēdnis, tirgotājs un rūpnieks atsevišķi. Vairs neeksistē šķiru cīņas, un līdz ar to arī neeksistē šķiru naidis. Visam pāri sedzas valsts varas atbildīgais darbs. Visi var un drīkst justies kā vienotās saimes pilntiesīgi darboņi. Un visiem arī jānes atbildība par darīto un darāmo. Valsts pārvaldes aparāta darbības saskaldības vietā stājas saskaņots, nosvērts, ražīgs un visai tautai svētību nesošais darbs.

V

V

kaitīg
Likum
tā: v
pavē
arī
likum
sprū

teiku
pilnī
lūk,
trādi
apbr
Taga
pilnī

nekā
nebu
arī ti
piepi
kons
pēc
pie
atme
uzsta
Un v
neizi
to v
kritil
ricīb
tulki

stūri

Valsts tiesības.

Viss tas, kas pret likumu, jūristu valodā nosauc par nelikumīgu, savvaļu, noziedzību; ieskata par atmetamu kā nomaldījušos un kaitīgā rakstūra noteikumu iztulkojumu, no kurienes kļūda izriet. Likums — princips; viss tas, kas noliecas sāņus, atkal virzams pie tā: vai nu sociālo spaidu ceļā, vai arī jaunā likuma ceļā. Katru tā pavēles pārkāpšanu uzskata par kautko nelikumīgu, noziegumu, vai arī anōmaliju. Tiesības ir likums, nav tiesību bez likuma. Lūk, likumdošanas prātojuma sajaukums, kuŗu neizārstēs prētoriāņu jūrisprūdencel

Skolas zinātne, atzīdama piederōšo spēku ierašām, tas ir noteikumu kopotnei, kuŗa izaugusi vajadzību spiedienā — tos aplūko pilnīgi pretēji chronoloģijai kā likumdevēja prezumēto gribu. Tā, lūk, rakstībā likuma izpratnei, jēdzienu viņa izplata arī pār nerakstītām tradīcijām, ierašām un jūriskiem noteikumiem. Tādā ceļā visapbrīnojamākās parašas fikcijas ceļā pārvēršas par likuma pasugu. Tagad visi domā, ka rakstītais likums rada sabiedrību, to gluži pilnīgi vada un virza.

Lūk, tāpēc arī pūblicisti, iziedami no šī redzes viedokļa, nevar nekādi ieraudzīt citus līdzekļus pret mūsu laiku politiskām nelaīmēm, nebūšanām un trūkumiem — kā labāku likuma piemērotību, vai arī tā redakcijas pārgrozīšanu; tā arī saprotams, kāpēc tie vienmēr pieprasa jaunus tekstus, prasa, lai par jaunu izskata satversmi — konstitūciju. Jūristam, kas visu sociālo dzīvi redz caur lēģālisma brillēm, pēc kuŗa pārliecības viss kas nelikumīgs, ir jāaizvirza pie likuma kā pie kārtības un harmonijas. Lūk, likuma vārdā tad nu arī viņš atmet empīriskos noteikumus un „nelikumīgās“ parādības, neuzstatot jautājumu, vai tad šīs parādības nesastāda veselo sistēmu. Un vai šīs parādības, to pastāvīgās atkārtotības un stabilitātes dēļ, neizveido īstās tiesības, reālo zemes konstitūciju. Kritiķi mēdz izraut to vidū šīs parādības, avotos un to izveidojošos apstākļos. Šāda kritika, saprotams, var tad nu arī lielīties, ka ir trūkumi, jo viņu rīcība, metode tos aizvirza pie gadījuma rakstūra un „savvaļīga“ tulkojuma.

Lūk, viss tas tad nu arī visiem darbiem piedod polemisku rakstūru, kuŗi aizkarj politisko organizāciju, un tas gadās pat ar tiem,

kuji pievēršas vislielākam objektīvismam. Ja tie arī iziet ar pilnīgi noteiktiem faktiem, kuji rūpīgi uzlasīti un aprakstīti, tomēr tie tos iztulko tendenciōzi, un tāpēc arī nedod mums noteiktu, pareizu priekšstatu par mūsu isteno jūridisko stāvokli. Viņi sagroza tā formu, tā lomu un atsevišķo daļu savstarpējo attieksmi. Jūristu, pūblicitistu apraksti un izskaidrojumi līdz ar to uzskatāmi tikai par uzbrukumu vai uzslavas sakopojumu sabiedrībai, kuļu tie nemīl, vai arī mīl pārāk daudz. Vai tad patiesībā šāda metode nav vēsturiskās nepieciešamības un sociālā dētermenisma noliegums? Vai tad tā nepadara neiespējamu zinātni — bezkaislīgo faktu pētījumu sistēmu, ja reiz jau viņu acīs fakts pēc principa ir kautkas nejaušs, kas varētu būt kautkas cits un varētu arī pavisam nebūt? Kļūst arī neiespējama saprātīga politika, jūrisprūdenca, un paliek tikai profesoriem mācītā politika; jo kas gan spēj uzvert, atšifrēt politiskās, reliģiōzās simpatijas, kuļas gala rezultātā izveido mūsu vēsturnieku, jūristu un sociologu darbus.

Bet otrā metode sastāv likuma tekstu pētījumos, šo tekstu pārkāpumos un viņu pretrunās ar ierāšām, pie kam likuma piemērošana un pārkāpšana tiktu uzskatīta vienādi kā neapstrīdami — a priōri neizbēgamās parādības. Tādā gadījumā jau runā, ne jau par kritiku, ne jau par nelikumīgo parādību aizvirzīšanu un iznīdēšanu; tad darīšana būtu, ne jau arī tāda, lai visam tam piedotu tādu vai citādu epitetu — visiem centieniem vajadzētu virzīties tur, lai nostiprinātu šīs parādības par mūsu māteriālu konstitūcionēliem statūtiem, kas pēc būtības tik pat likumīgs, kā likumība un konstitūcionālisms, minētais istā vārda nozīmē. Izņēmumi un pārkāpumi ieietu tiesību laukā, kas šai brīdī tiktu aplūkoti par sabiedriskās, kopējās dzīves noteikumu kopumu — kā rakstīto, tā arī ierasto noteikumu. Viņi tiktu izprasti un pētīti par jūridiskām parādībām, kuļas vienādi nepieciešamas, vienādi attaisnojamas, tas būtu pierādījums tam, ka dzīve kļūvusi pārāk daždažāda, pārāk plaša, lai to spētu regulēt cilvēka priekšraksti un paredzējumi — lai arī tas būtu, cik būdams, lai arī tas būtu, cik spēcīgs būdams. Tādā cejā jūrista piepūle, cenšoties novērst tādu vai cita veida notikumu, kā arī noteikumu novēšanos — noteikti palīdzētu izveidot tāda veida prāktiku, kas saskanētu ar ēvolūciju, nedarot pāri notiekošiem faktiem.

Vēsturnieka, jūrista un sociologa uzdevums pastāv, lai atklātu isto jūridisko prāktiku; tiem visiem jābūt nepieciešamības kalpiem, neienesot pētījumos savus ticējumus. Viņiem vajaga meklēt un izpētīt tos miglaines, neskaidros un nepielūdzamos ietekmējumus, kuļi iedarbojas zināma laikmeta ļaudīs, neatkarīgi tā, vai tie to grib, vai arī ne. Lūk, šīs ietekmes dēj, pati visobjektīvākā zinātne ir tanī pašā laikā arī filozofija. Katra politiskā teorija, lai to objektīvi izprastu,

pētniekam
noteiktu la
nieks teorī
salīdzināju
mests vēst
virst par v
rokās par

pētniekam jāizprot divas pusēs: vīspīrms — tāda, kas izteic zināmu noteiktu laiku; otrkārt — tā cenšas virzīt un vadīt sabiedrību. Vēsturnieks teoriju var salīdzināt ar faktiem un prāktiku. Bet vai tad šādam salīdzinājumam, pretnostatījumam nav kaunā jāizbeidzas, kas tiek mests vēsturiskā un zinātniskā pieredzējumā? Ja tāda teorija neizvirst par vienkāršu polemiku, viņa ieiet vēsturē un nonāk vēsturnieka rokās par jaunu faktu, kas prasās pēc izpratnes.

Valsts demokrātija.

Franču lielā revolūcija nodibināja noteiktu likumu un noorganizēja noteiktu varas sistēmu. Līdz ar to arī noteica šīs sistēmas doktrīnu. No kurienes gan cēlās šī sistēma un doktrīna, kuŗas attīstījušās līdz mūsu laikiem? Un kāda gan ir mūsu laikos likumu un varas doktrīna? Lūk, uzdevums, kuŗu mēs centīsimies atrisināt!

Likuma teorija tanī veidā, kādā viņu formulēja satversmes sapulce (Francijā) un konvents, nes rēgālu rakstūru (diskrēditīvu, neapšaubāmu un neapstrīdamu). Lūk, ar šo rēgālo rakstūru ir izausts un piesātināts kā valdības, tā arī likuma jēdziens, kas valda jūristu, valsts vīru un privātpersonu starpā. Šis likuma un varas rakstūrs ir rēgāls kā pēc savas tendences, tā arī pēc savas organizācijas. Nogāžot karaļa varu, likums un jauniestājusies vara sevī uznēmis to vienu daļu īpašību, kuŗas piemita karaļa varai; tādā ceļā pārnesa neaprobežotās varas elementus arī mūsu rēpublikāniskās iekārtas iestādījumos, pat sociālistu un revolūcionāru galvās.

Lūk, šī likuma un varas rēgālā koncepcija, kuŗu formulēja pilsonība, tiek mūsu dienās kritizēta un tāpat ielenkta, kā tas tika darīts ar absolūto karaļa varu. Izveidojās un radās jauna prāktika. Un jāsaķa, ka politiskās vienlīdzības princips izveidoja demokrātiju, bet pēdējā tagad tiek ļoti apkaŗota, jo tā, sadurdamās ar dzīves nepieciešamības problēmām, izrādījusies nespējīga tās labvēļīgi atrisināt plašākām tautas masām. Pašlaik mūsu laikos mēs esam aculiecinieķi sadursmei, kuŗa norisinās starp demokrātiju, līdz ar kuŗu pasaulē beidzas vēl palikušās monarchijas varas paliekas un autōritātīvo valsts varu, kas bazēta pēc atsevišķo darba kameru saskaņīgo sadarbību ar valdību kā autōritātīvas varas nesēju. Nav viegli šajās abās kustībās redzēt atšķirību.

18 g. s. beigās konstitūcionālo jautājumu nozīme bija ļoti liela. Arī interese par tiem bija plaša un dziļa. Daudz uztraukumu un nesašķaņu ir bijis jautājumos par varas dalīšanos, ministru atbildību, parlamenta neaizkaramību, palātas atklāšanu, reglamentācijas tiesībām, cenzu un vēlēšanu tiesību noderīgumu. Vieni un tie paši jautājumi radīja rūpes visām partijām.

Pakāpeniski interese par šiem jautājumiem mazinājās un līdz mūsu dienām pat izzuda. Konstitūcionālais indiferentisms attīstījās pilsonības vidē; saprotams, ka cīņa un politiskās atšķirības neizzuda,

viņas vienkārši pamazinājās un pārvērtās par ķildām vienādveida partiju starpā, neskatoties uz „etiķetu“ dažādību. Šai atšķirībai mēreno un rādīkļu starpā nav nekā kopēja ar tām atšķirībām, kuŗas dalīja lauksaimnieku pārstāvjus un rūpniecībās nodarbinātos iedzīvotājus pēcrevolucionārā monarchijā. Kā tie, tā arī citi vienādi mēreni — tos atšķir tikai taktika.

Lūk, politiskā indiferentisma avots, kuŗu atzīmē visi publicisti un valsts vīri: tā ir indiferences vara, viņas iemiesošanās tās organizācijā. Šim indiferentismam nav negatīvas nozīmes. Viņā neslēpjas istā cilvēku bezdarbība: viņa nozīmē tikai varas režīma pavājināšanos — virzītais darbs šai režīma izveidošanā vairs nevaldzina un neviļina, jo mazāk un mazāk runā par varu. Un, tiešām, tagad nerunā vairs par varas nostabilizēšanu. Tagadējā brīdī norisinājas tikai konservatīvi akti, kuŗi nerada nekādas kaislības. Kas tad visā tajā vainojams? Tā ir demokrātija, pilsoniskās vienlīdzības režīms „Vienlīdzīgo būtņu starpā“, saka Lamenne savā „Pieredzējumā par reliģiāzo indiferentismu“ — „dabiski neeksistē nedz pienākums, nedz tiesības, nedz pavalstnieki, nedz varas tā tad, neeksistē arī iespējamības būt kādai nebūt kārtībai.“ Demokrātijas vienlīdzīgās būtnes ir beigušas ķildoties par varas priekšrocībām. Viņas kļuvušas indiferentas par varu kā tādu. Tādā kārtā var sacīt, ka politiskais indiferentisms ir iedzimtā demokrātijas īpašība.

Ja reiz demokrātija nostiprināta, tad jau vairs nevar runāt, vai tautai vajaga būt suverēnai, vai vairākumam ir tiesības nomākt un piespiest padoties mazākumam. Grūti noskaidrot jautājumu, kā gan ierobežot skaitlisko varu ar mazākuma pārstāvības palīdzību. Visdīvainākais norisinājas ka, demokrātijai nostabilizējoties, līdz ar vienlīdzības iestāšanos izzūd jēdziens par „likumīgi valdošo“. Tas izzūd samērīgi ar vienlīdzības nodibināšanos: nav vairs nedz mazākuma, nedz vairākuma, nedz spaida iespējamības — jo ķildas jautājums par vairākumu, varas atšķirības ziņā, var rasties tikai nevienlīdzībai klātesot.

Demokrātijas indiferentismu politikas laukā nevar aplūkot nedz par garīgās enerģijas izsīkumu, nedz arī par sociālās solidaritātes aizmiršanu; tas nav egoisms, nedz slinkums, nedz arī netikumība: šī indiferentība ietver sevī viena principa attīstīšanos — autoritātes, kas ietverta, apvīta ar dažādiem konstitucionāliem vārdiem un formām, kopsummā var izteikt vienā vārdā — valdība. Šī indiferentība sevī noliedz lielo pilsonības individuālo ēmancipāciju, kuŗai par sekām nāca feodālisma un monarchijas sagrūvums. Tūkstošgadīgās piepūles aizvirza feodālismu absolūtā monarchijā, absolūtā monarchija — konstitucionālā un tālāk pilsoniskā vienlīdzībā. Cik gan ir bijuši attīstības etapu, kad ļaudis vēlējās izteikt savu indiferentismu un nemīlu senjoram, karalim un visbeidzot arī parlamentam!

varas iegūtas. Tagad ierēdnis — izpildītājs ir kļuvis suverēns. Parlaments aprobežo to savvaļu, piespiežot cienīt tā dēkrētus, tos pakļaujot likumības režimam. Tādā kārtā šie daudzie parlāmenta locekļi izrādās par šķēršli izpildu varai. Tādā ceļā likums beidz iemiesot karaļa individuālo gribu, viņš zaudē vecos kopības atribūtus, kā arī mūžības nekustību, tas viss pārgājis demokrātijas kalpībā un dēputāta personā, itkā pazeminājies, rangā pārvērties par ierēdni; tāpēc arī tas necenšas par citu ko, ka tikai kļūt par nepieciešamības un zinātnes iemiesojumu.

Tā nesen Francijā vara bija dēlēģēta (fikcija) un sāka izplatīties pa asociācijām, kuŗas koncentrējās privātās interesēs, kuŗās atsevišķie cilvēki pakļāvās Ipašiem likumiem, kuŗi viņu sevišķo prasību, vajadzību un interešu izrietēti, valdot neizbēgamai solidaritātes ietekmei; demokrātijā vairs nav varas: vara pārvēršas vienkāršā pārvaldībā, pārraudzībā, rīcības rēgulētībā, sadarbībā, piekritībā, līgumos un tūkstošādos līdzekļos, kuŗus lietā ļaudis savstarpējās attieksmēs, kad viņiem vienlīdzīgs spēks un vienāda kultūra. Tad saka: vara mirst, cieņa tai zūd, un sabiedrība kļūst anarchiska. Ir patiesība, ka vienlīdzība rada demokrātijū; tieši tāpēc arī Latvijā varēja rasties rēpublika, ka pēc šausmīgā pasaules kara visi latvieši bija vienādi izpostīti. Iestāžu un savienību kopotne stājās vecās iekārtas vietā, kuŗa piesātināta ar rēgālītātes un reliģiozītātes garu. Vienlīdzīgie ļaudis savā starpā paši pārzina savus pienākumus, un būtu ļoti neizprotami, ja šādās kārtībās tie sāktu pārvaldīt viens otru. Mums jāsaprot, ka arī karalis, kas uzglabājis savu varu parlāmentārisma laikā, nacionālās suverēnitātes principa izrietēts, patiesībā vairs nevalda.

Demokrācija ir kustība pret varu, bet tikai par sevi, to labā, kuŗi izlietā pilsoniskās vienlīdzības labumus. Savās attiecībās ar strādniekiem viņa attopās: tad izzūd anarchija, lai dotu vietu spēkām un neticībai; tad, lūk, uz skatuves uznāk spaidi — nepieciešamās oikonomiskās nevienlīdzības rezultāts. Ja demokrāciju aplūkojam šai redzes viedoklī, tad izrādās, ka demokrācija atzīst autōritātīvo varu, to mīl un izlietā, viņa pat izsludina sevi par ne no kā neierobežotās varas piekritēju (*s'affirme autoritaire*), kas visā šajā nevienlīdzības laukā nav nekas cits kā jakobinisms. Un var sacīt, ka eksistē anarchija — Istās varas nostbūtne, kuŗa patiesībā izdevīga nevienlīdzības balstītājiem; par to jau bieži izteikušies pūblicisti, un par visu to nav vairs jāšaubās.

Šajā partiju anarchijā, kuŗa valda demokrātijas rāmjos, neizpaužas Istās valdības vara, kuŗa būtu demokrātiskā vidē izdevīga visiem dzīvojošiem. Un šī anarchija beidzas tanī momentā, kad demokrācija nonāk konfliktā ar tiem, kuŗi nevar izlietāt pilsonisko vienlīdzību. Tā tad, pēc visa teiktā mēs varam demokrāciju apzīmēt tikai par partiju, šķiras brīvības režīmu un vienlīdzību. Demokrācija

iemiesotā dzīvē tieši pierāda, ka varā nav iespējama vienlīdzīgo ļaužu starpā; bet oikonomiskai vienlīdzībai tai nav pretlīdzekļu, lai to novērstu. Lūk, kāpēc arī demokrātiskā valstī eksistē valsts vara ar rēgālo rakstūru!

Polītiskais Indiferentisms, gals „polītiskai ticībai“, kuŗu jau savā laikā atzīmējis Valdeks-Russo, nozīmē vienas šķiras ēvolūcijas beigas; tas nozīmē, ka zināmāi šķirai — vienai vienīgai šķirai nav vairs spēka, lai tā kaltu jaunus ieročus savai hēģemonijas atbalstīšanai. Pret to jau saceļas autōritātīvā, vienotā valsts vara — vadonība, kuŗa pēdējā laikā rekrūtē sev locekļus kā no pilsonības, tā arī strādniecības un intelliģences aprindām. Šī vara ir indiferenta tikai par vecās polītiskās ticības uzturēšanu, bet ne jau par savu stāvokli — savu bazi, vienoto tautu, plašākām tautas massām, kas apvienotas veselīgās nācionālās bāzes pamatos. Šinī ziņā jaunā valsts vara uzrāda lielu polītisku un konstitūcionālu aizrautību; ierēdņu apvienības, lauksaimnieku, tirgotāju, rūpnieku un darba kameras apvienotas: vienotas ar noteiktu, stabilu, autōritātīvu valsts varu — vadonību. Lūk, avots, kuŗos smej spēkus jaunā valsts vara! Tā nelietā partiju anarchijas laikos saindētos ūdeņus, bet gan smej spēkus, veldzējoties dzidrajos, vienotos, kristallskaidros, nācionālās atmodas, nācionālās pašapziņas, nācionālās varenības avotos.

Jaunā valsts vara, autōritātīvā valsts vara — vadonība virza mūs pa taisnāko ceļu pretim saulainiem krastiem, kuŗos mitis vienota ar darba prieku, satīcību un atbildības sajūtu apmirdzēta tauta.

Valsts

Valsts pi
Līdz ar
saite, kuŗas
mību, kas
šnieku. No
par itkā brīv

Ar dažā
cipš. Princīp
rakstūru, ka
noteikumu r

Šī liku
un tas pats
vai arī taut
varā veikt c
vāto cilvēku

Šī form
noteiktu pol
ne jau pret
viņas formu
pilsoniskās i

18. g.

— karalis a
pusē — treš
ne jau birok
rakstūru, sa
uzvarētiem.
karaļa vara
rināšanai, k
gada simteņ
itkā šī vara
valstiskā vie
niecība, ir r
pārvalda zer
darīšanas, s

Nevien
leģitīmistī ai
šai nozīmei

Valsts vara.

Valsts pieprasa sev tiesības veikt neaprobežotās varas darbību. Līdz ar feodālisma krišanu, publiskām tiesībām izzuda pamatsaite, kuŗas savienoja tiesības pavēlēt ar lēņu tiesību īpašuma esamību, kas viss Francijas karali padarīja par itkā valsts varas īpašnieku. Nodibinot suverēnitātes mantošanu, nācija sevi izsludināja par itkā brīvu. Tomēr sevis atbrīvošanā tā negāja tālu.

Ar dažādu likumu palīdzību nodibinājās varas dalīšanas princips. Princips, kuŗam Monteskē pirmais piedeva tik plašu, vispārēju raksturu, ka tas izrādījās par kaut jeb kādu vēsturisku apstākļu un noteikumu neatkarīgu.

Šī likuma formula ir zināma: „Viss tiktu pazaudēts, ja viens un tas pats cilvēks, vai viena un tā pati iestāde valsts pirmo cīņu, vai arī tautu radīta — iemiesotu trīs varās: varā izdot likumus, varā veikt dzīvē nolemto, visbeidzot varā tiesāt noziegumus un privāto cilvēku ķildas” (Monteske — „Дух законов” XI, VI).

Šī formula novirzīta savos pirmavotos un iegūst dzīvību ar ļoti noteiktu politisku raksturu — tā ir pilsonības nestais kara ierocis, ne jau pret autāritāti, ne jau pret valsts varu, bet gan pret vienu viņas formu — pret monarchistiskās, feodālās iekārtas, politiskās un pilsoniskās nevienlīdzības glabātāju.

18. g. s. vara bija nevienādi sadalīta starp šķirām: vienā pusē — karalis ar saviem augstmaņiem un savu garīdzniecību, bet otrā pusē — trešā kārta. Šī varas dalīšanās bija oikonomikas izrietēta un ne jau birokrātijas; tie bija varas veidi, kuŗi piesātināti ar privāto raksturu, sakārtoti pēc hijearchijas pakāpēm — uzvarēto vara pār uzvarētiem. Muižniecības armija, garīdzniecība, pilsoniskā magistrātūra, karaļa vara izpaudās, ne jau vajadzības spiesta, ne jau prasību apmierināšanai, kuŗas izsauca nācija — kā bija parasts domāt pagājušā gada simteņa laikmetā. Tas viss bija tikai vārdos. Tikai bija vārdi, itkā šī vara sargātu zināmas robežas, saskaņojot visu darbību vispārvalstiskā viedoklī. Patiesībā viss tas tuvināti nebija tā, ir muižniecība, ir magistrātūra, ir karalis rikojās kā privātie īpašnieki, kuŗi pārvalda zemi blakus centienu vadīti — apmierināt savas personīgās darīšanas, savus pienākumus, savu uzvarētāju stāvokli.

Nevienlīdzīgā cīņā ap šo varu izsauca revolūciju. Trešās kārtas leģitimisti aicina sev palīgā varas dalīšanās principu. Bet ja sāk visai šai nozīmei izsekot uzmanīgāki, tad redzam, ka tā visu laiku tiecas

cijas citās attiecībās, kā: konfliktu nokārtošanā, piekrittības izlemšanā un t. t.

Tādā kārtā mēs redzam, ka patiesībā principa pielietāšana aizvirza pie valsts varas bezatbildības, kuŗa izpaužas visos tos gadījumos, kuŗos tā piemēro savu „imperium“, lai gan šim „imperium“ vajadzētu atvieglot pilsoņu pieeju varai („imperium“ izzustu, ja vara būtu pilsoniski atbildīga).

Valsts vara pakļauta tikai administratīvām tiesām, kuŗas kaut uzskata, ka valsts varai jābūt atbildīgai nēpareizās rīcības gadījumos, tomēr neizjūt civillikuma kōdeka pilnīgo piemērojumu, kas gluži viss kā tāds nosaka prīvātpersōnu atbildību. Tā, piemēram, Francijā, šai rēpublikas mātes zemē, šīs administratīvās tiesas piemēro valsts varai, resp. valsts aģentiem, diezgan nenoteiktos, tā saucamās „taisnības idejas“, izvilkumus, ar kuŗu piesātināti civilkōdeka panti. Tie atļauj tiesām, kā to atzīmējis viens jūrists, neuzvelt valstij vispārējo un nenoraidāmo atbildību, bet gan pasludina gluži pretējo — ka valsts atbildībai jātiekot variētai, vadoties un pieskaņojoties katra valsts darbības veida vajadzībām un prasībām.

Valsts nav metafiziska būtne, un principa priekšrocības varas nesēju arī izlietā. Tā tad, nesodamības stāvoklis, kas valsts nesodamības izrietēts, nostabilizējas par labu ierēdniecībai (valsts varas aģentiem).

Vecajā režīmā visi karaļa pilnvarotie nevarēja tikt saukti pie atbildības pārkāpumu gadījumā. Tas pats palikās arī pēc Franču revolūcijas (Лаферьер: Ответственность государства. Revue du droit public, 1895. un проф. Мишу: Курс административной юстиции II, стр. 184.).

Un jāsaka, ka attiecība par pilsonisko atbildību un valsti viena otru izslēdz: neviena valdība nebūtu iespējama, ja tiesas, pat administratīvās tiesas piesavinātos sev tiesības būt par valsts esamības tiesnešiem — tiesātājiem, kā arī valsts varas tiesātājiem, jo valsts varai jābūt autoritātai, lai zemē būtu miers, un tautas kļūtu vienotas. Ļsumā saveļkot — valsts varai jābūt autoritātai un zināmā mērā neatbildīgai. Ja reiz valsts vara tiktu pakļauta visiem parastiem publiskiem likumiem, tad tā līdz ar to būs arī iznīcināta un pārvērtīsies par prīvātās administratīvās pārvaldes aktu. Bet ja reiz valsts vara būs nonākusi tik tālu, tad jau valsts varētu tikt pielīdzināta prīvātpersōnai. Tad izrādītos, ka nav vairs valsts varas aktu — tā tad, nebūtu arī vairs publisko tiesību, nebūtu arī vairs suverēnitātes, līdz ar to nebūtu vairs valsts: lūk, par ko nav daudzi padomājuši, apstrīdot valsts varas lielos un svētigos pienākumus pret tautu.

Agrāk autoritātivās varas sistēma aizvirzīja pie principa — dēputātu neaizkaramības. Bet kāpēc gan šī sevišķā un izcilā neaizskaramība? Tā ir monarchijas palieķa. Vai tad katram pilsonim tāpēc

nav būt neaizskaramam, ka katrs pilsonis suverēns? (tautas suverēnitate). Pieprasot vēl sevišķu suverēnitati dēputātam, tas nozīmē skaidri rādīt, ka individuālās brīvības nav, tā valstī neeksistē. Ar vispārējo tiesību jau pietiktu, bet vispārējās pilsoniskās brīvības tiesības neeksistē.

Eksistē tautas pārstāvniecība: liekās, ka tai vienīgai arī jākalpo kā tautas balsij — zemes balsij. Bet prakse un dzīve ir rādījusi, ka šie „tautas balss paudēji“ pēc ievēšanas parlamentā daudzos gadījumos neievēro tautas vēlēšanas un prasības; parlaments kļuvis neaprobežots un neatbildīgs. Bet tā taču ir demokrātijā monarchija?

Lai arī kādu valsts pārvaldes daļu neminētu, katra cenšas par autoritātīvo varu, kuja rēgulē un nosaka privāto iniciatīvu. Vispārējās vēlēšanu tiesības arī nēvar izbēgt no sava likteņa, jo kā gan var pastāvēt valsts par autoritātīvu varu, ja tās pamatos atrastos savajība, kāda parasts izpaužas pilnīgi neaprobežotās vēlēšanas tiesībās.

Vispār iedomāts runāt, ka vispārējās vēlēšanas tiesības ir politiskā brīvība. Lūk, stāvoklis, kas pelna uzmanīgu analīzi! Mēs visu to centisimies atrisināt kopā ar Konsideranu. Viktors Konsiderans — demokrāts, kas savu teoriju, savu „tiešo pārvaldību“ uzskata par pēdējo demokrātijas attīstību. „Demokrāts grib“, saka viņš, „tautas pārvaldību ar pašas tautas starpniecību.“ („La solution on le gouvernement direct du peuple“, 4. izd. 1851. g. 1. lp.) Viņš demokrātijai nosaka un formulē, ka „visa tauta pārvalda sevi“ („Débacle de la politique en France“ — 7. lp.).

Vai tad tauta pati sevi pārvalda, vai tā spējīga sevi pārvaldīt? Konsiderans atbild, ka tai pieder tikai varas redzamākās zīmes; viņas vara nōmināla. Sociālā īstenība neatbilst likuma apsoliņumam, „tautas virsvadonība (suverēnitate) ar tautas pārstāvju parlamentāru palīdzību ir vienkārša krāpšana, apmānīšanās (il y a veritablement une escroquerie de la souveraineté du peuple) („Débacle de la politique en France“ — 7. lp.). Bet kāpēc gan viss tas tā? Russo jau savā laikā deva par to atbildi („Общественный договор“ III., XV.). Tautas suverēnitate ir nokļuvusi dēlēģācijas slazdos. Tai vietā, lai izmantotu un izlietātu savas tiesības, tauta dēlēģē dēputātus vēlēšanu ceļā (le vote): tauta nodod sapulces rokās suverēnitates iemiesojumu — izvedumu dzīvē. Saprotami, ka dēlēģējums (dēputātu izvirzījums) stāv pilnīgā pretrunā demokrātijas pamatprincipam, kuņas sākumus nodibināja Russo.

Demokrāti, tāpat kā monarchisti, nekad nespēja likt kautko citu priekšā, ka tikai aristokratismu un monarchismu. Principā, teorijā, vārdos un abstrakcijā, tautas suverēnitates principos vienmēr tiek izvirzītas priekšā. Bet praktiskā, piemērošanās gadījumos, īstenībā ko mēs darām? — Novērojam to pašu dēlēģējumu. Tas ir vienkārši tautas suverēnitates vārdā, mēs panācām formālo šīs pašas suverēnitates

iznīcināšanu un apiešanu. Lūk, ko panāca pārprastās demokrātijas aizstāvji! Tikai formas ir pārgrozījušās: demokrāti nomainīja karājus vai imperātorus ar konsuliem, direktoriem, komiteju, sapulci.

Kāda gan starpība principā un būtībā starp šām dēlēģācijām? Nu, saprotams, ka nekādas. Dēlēģēt suverēnitāti, nozīmē atteikties no tās. Pilsoņi, vēlējamie, šai brīdī (dēlēģēšanas brīdī) ir tikai paklausīgi, izvēlēto pārstāvju padotie. Dēputāta pārstāvji tad nu, lūk, patiesībā arī stājas darbā kā suverēni, neskatoties, ka konstitūcijas sākums izskan sekoši: „Suverēnitāte balstās ar visu pilsoņu kopotni, un neviena tautas daļa nevar to sev piesavināt, neizdarot līdz ar to noziegumu“ (1848. g. Francijas konstitūcija).

Tā tad, tauta izvēlē savus pilnvarotos, un pilnvarotie (dēputāti) aizvieto tautu un dara, rikojas tā, ko atrod paši par vajadzīgu un noderīgu. Ja jau tauta izvirzījusi reiz dēlēģējumu, kas to atvieto, tad arī skaidrs, ka pati tauta pēc tam nav spējīga novērot dēlēģātus un nav arī vairs spējīga tos atsaukt, ja tiešām viņa uztvērusi, ka izvirzītie dēlēģāti neatbilst viņas prasībām. Gluži pretējais novērojams tam, kas parasti notiekas civiltiesībās. Politiskais pilnvarotais neizpilda to, ko viņam pienākas veikt ar pilnvarošanas akta saņemšanu. Un jāsaka pat vēl vairāk — patiesībā te neizpaužas pilnvarojums visai pilnīgi kā tāds, jo dēputāts kļūst par patieso lietas saimnieku, un politiskā nozīmībā pilnvarotie (dēputāti) kļūst par „saimniekiem“ — visa darītājiem, visa noteicējiem valsts, tautas dzīvē. Tauta, pati tauta paliek nomaljus, bez noteikšanas un bez rīcības brīvības.

Šī dēlēģējuma kritika pilnos apmēros saskan ar tiesas prāksē novērojamo, kuja ieskata, ka vēlēšanas (ievēlēšana) nodibina Isto visu savu līdzšinējo tiesību atteikšanos. Tā, piemēram, referendums (Francijā) tika pasludināts par nelikumīgu ar valsts padomes 1905. g. 7. aprīļa lēmumu. Arī tas, ka tautas vēlētie dēputāti var tikt vienkārši bez sevišķas tautas atļaujas ievietoti cietumā — nozīmē, ka paši ievēlētie atzīst, ka arī to visu tauta akceptē un ka tikai viņiem pašiem ir tiesība lemt par izdošanu vai neizdošanu tiesai. Tas nozīmē, ka šeit tauta nevietā — tā var gan ievēlēt, bet līdz ar ievēlēšanu pats parlaments, resp. ievēlētie, var ar vienkāršu balsu vairākumu nolemt zināmās ievēlētās personas izolēšanu un atstādīšanu.

Ievērojot visu izteikto, jākonstatē, ka demokrātijas rāmjos viss notikušais un aprakstītais nevar tikt uzskatīts par brīnumu, bet gan par ikdienišķu un bieži atkārtoto parādību. Tāpēc nav arī nekāds brīnums, ka demokrātiskās valsts politiskā dzīve ir sasmakusi un noriss anarchistiski. Un kā gan lai atbalsta Ists apzinīgs ar atbildības sajūtu apveltīts pilsonis? Šādu sistēmu, kad vēlējamie atdodas izvēlētā rokās, nododot tam visu aktivitāti, kuju tas pats, tiešām, varētu izlietāt vispārējās lietas labad: pret izvēlētiem tas atgādina Ipašnieku,

kas atstāj kā pārvaldniekam, tā arī fermeriem visas rūpes par savas zemes apstrādāšanu.

Lūk, tāds pat analogisks stāvoklis ir tautai, izmantojot vēlēšanas tiesības! Viss tas politiskā oikonomijā tiek atzīmēts un nosaukts par absentismu. Absentisms tiek ļoti nikni apkaļots un nosodīts par nesavienojumu ar sekmīgo ražotību, jo zemes vertīgums fermeru rokās pamazinājas tāpat, kā var tikai publiskā bagātība pazemināties, nododot rīcības brīvību pilnvaroto dēputātu rokās (mandataires): sen jau kļuvis par parunu, ka tikai pats ieinteresētais spējīgs labi un sekmīgi kārtot lietas un darīšanas. Tikai atliekas valsts dzīvē izdomāt sistēmu, kuļai pastāvēt vispārēja interese un kuļai tiktu apkalpota tieši bez liekās „dēputātību“ starpniecības. Dēmokratijas 1875. gada konstitucionālā sistēma visu to neapmierina.

Glūži visi vēlētāji, pastāvēt dēmokratiskai iekārtai, ir aizvirzīti sāņus no vispārējām interesēm. Tomēr rūpes par visu to ir uzveltas galu galā tiem tūkstošiem un atkal tūkstošiem fermeriem, pārvaldniekiem. Bet muiža (valsts) taču liela, kā gan vienā vietā notikušās apspriedes (parlāmentu sēdes) spēj aptvert visu ikdienas notikušo pārējās muižas (valsts) daļās? Nu, saprotams, ka zināmais simts mūsu tautas kādreizējā augstajā namā nebija spējīgs uztvert istos tautas centienus un vēlēšanās.

Visa šī valsts varas neatbildība, valdot dēmokratijai, visas šīs privātās intereses saskaldījums, šis pārrāvums starp politisko dzīvi un patieso nācijās ražotības dzīvi — visam tam ir oikonomiskais pamats.

Parlāments, tiesas, administratīvās pārvaldes sastāda sistēmu, kuļās sastāvdaļās savstarpēji saistītas, kuļās var gan pārvietot, bet nevar vienu otru no viņām skārt, neizsaucot jūtamas pārgrozības visā sistēmā.

Lai arī ar kādu tājredzību, asu skatu, aplēsumu un noteiktību nebūtu pilsoņu tiesības un pienākumi izveidot; lai arī cik un kādā mērā netiktu precizētas ierēdņu funkcijas; lai arī visas nejaušības, izņēmumi un anōmalijas tiktu paredzēti, tomēr viss tas neaizvirzīs mūs ne pie kā neparedzēta. Jo vairāk izdod likumus, jo vairāk rodas ķildas un neskaļdrības. Viss tas valsts pārstāvjiem, administrācijai prasa iniciatīvu un starpniecību, ko visu nevar veikt, nōkārtot citādā veidā, kā prasot varai, kuļā celta ar autōritāti. Atņemiet dēmokratiskam principam un brīvībai šo augstāko sankciju — varu, un valsts tanī pašā brīdī ies bojā. Un ne tikai atņemot šo sankciju — varu valdošam principam, bet pat to vājinot, nonāk valsts dzīvē tā, ka visa dzīve top nedroša, nestabila — anarchistiska. To redzam un novērojam valstīs, kuļās par valdošo sistēmu uzskata galējo dēmokratiju. Šai zemēs valsts varas princips tiek ne no visiem vienādi respektēts. Bieži, jo bieži dēmokratijas zemēs plašākos tautas slāņos

top iepotēta necieņa valsts varai. Sekas visam tam—valsts varas principa pavājināšanās, pat atklāta tā apkarošana, par ko cieš tautas ražotības spējas, normālais darbs un tautas miers. Vājinot valsts varas principu, tautas nemierā paceļ galvas savstarpējās apkaršanas, neatbildības un neapzinīguma principu dēļ. Visa tauta saskaldās partijās, grupās un grupiņās, kuŗas risina savā starpā aso brāļu cīņu. Tiek novārtā pamests apzinīgais un vienotais darbs, bet godā celts un pielūgts naids un anarchija. Vienīgais glābiņš no bojā ejas, pieslieties autoritātīvās valsts varas principam, cenšoties to iemiesot un izdarīt valsts dzīvē par svētību plašākiem tautas slāņiem. Lūk, autoritātīvā valsts vara, jo plašāki tiek saukta palīgā pēdējā laikā atsevišķo tautu, valšķu dzīvē! Un jākonstatē fakts, ka šī vara, autoritātīvā valsts vara ir izrādījusies par vienīgo un spējīgo atturēt atsevišķās valstis no sakrukuma un dod tautām iespēju turpināt svētīgo dzīves celtniecības darbu.

Administrācija.

Galvenais valsts administratīvo iestāžu virzītājs — vara. Kas notiekās, kā noris administratīvo iestāžu darbība, pastāvot demokrātiskai valsts iekārtai? Neviens nenoliegs, ka demokrātijai piemīt tendence balstīties ar partijām. Demokrātijai ne tikai piemīt šāda tendence, bet tai piemīt arī tendence — valsts dienestā iztaisīt ieroci vispār politiskai cīņai. Nozīmējums, iecelšana valsts dienestā kļūst par līdzekli atalgojumam un pamudinājumam ieturēt to, vai arī citu politisku virzienu. Un amatu atļaišana, atcelšana valsts dienestā atkal savukārt tiek izlietāta par līdzekli sodam un vērsto sodīšanu pret nevēlamo politisko darboni. Šādu soda veidu saņem un izbauda ne tikai atsevišķie politiskie partiju piederšie darbinieki, bet pat bezpartejiskie. Valdot demokrātijai, neviens nopietni nedomā, ka patiesībā ierēdnim vajadzētu uzglabāt uzticību valstij un nācijai. To nedomā prasīt demokrātiskā valstī ierēdnim, jo šādā valstī tās intereses nesakrīt ar sabiedrības interesēm — plašāko tautas slāņu interesēm. Demokrātijas valstī valstiskās intereses ir šadrumstalotas, saraustītas starp dažādo partiju, grupu un grupiņu interesēm, kuŗas patiesībā var ļoti atšķirties no vispārējās nācijas, tautas dzīvotgribas un vajadzību interesēm.

Demokrātijai ar parlāmentu valdot, valsts nesastāda sabiedrisko interešu kopotni — to mēs iedrošināties apgalvot; viņa tās nesastāda un neizveido, konstitūcijas vadītas, un vispār parlāmentārā valsts bieži, jo bieži pat neaizstāv un skaidri neatbalsta noteikti izpaudušās tautas, nācijas intereses. Parlāmentārā valstī, kā to rāda fakti, valsts reprezentē un aizstāv tikai nedaudzas, dažas intereses: partiju nogrupējumu. Aiz valsts — aiz šīs ietekmējošās publisko tiesību reālības, valdot parlāmentārai iekārtai, stāv atsevišķie ļaudis, visvarenie dēputāti-līderi — atsevišķo partiju un grupiņu vadītāji — noteiktā noslāņojuma ļaudis ar noteiktām interesēm, bet ne jau kopējām interesēm ar tautu.

Parlāmentārai valstij pēc savas būtības ir personisks rakstūrs, to izveido, iemieso ne jau visas tautas griba, bet gan dažu desmitu dēputātu griba; tāpēc arī šāda valsts nevar būt nepartejiska, nedz arī nesavvaļīga. Neviens nespēj pieprasīt demokrātiskai parlāmentārai valstij, lai tā būtu visu izkaisīto un savrupējošo pilsoņu pārstāve, reprezentante; nevar prasīt, lai tā būtu bezpartejiska un līdz ar to taisnīga — tas viss taču nozīmētu parlāmentārās valsts iznīcināšanu, jo parlāmentārā demokrātiskā valsts taču balstas tikai ar partiju — partejiskumu un stiprāko savvaļu. Parlāmentārai demokrātiskai valstij

pastāvot, neko nenozīmē, ja tautas apziņā jau izveidojies uzskats, ka taisnīga valsts taču būtu, ja, tiešām, tiesībās un pienākumos atbilstība būtu vienlīdzīgu pilsoņu starpā, ja mazinātos personiskā atkarība, kuŗa savieno valdītājus ar valdāmiem. Līdz ar vienlīdzības iestāšanos tiesību un pienākumu laukā izbeigtos tā anarchija, kuŗa valsti plosās, valdot daudzgalvainam parlamentam. Pievēršoties vienotai tautas valdībai, kuŗa balstās nevis uz partejiskumu — partiju pleciem, bet gan kuŗa balstās tieši ar tautas uzticību, pašāvību un cerību, tad valstij iespējams kļūt viengabalainai, vienotai un spēcīgai. Tad tiešām vienotai valstij, valsts varai iespējams noorganizēt kā strādniekus, tā tirgotājus, rūpniekus un brīvās profesijas atsevišķās kopējās organizācijās — tādā ceļā vienojot un sakopojot izkaisītās tautas enerģijas krājumus nepartejiskās, spēcīgās vienībās, kuŗas vienotas un vadītas ar autoritātīvās valsts varu, kas spēj veikt visas nācijas labā, līdz ar to arī savā labā daudz svētīgu un ražīgu darbu. Autoritātīvā vara, kuŗa balstās tieši uz tautas plašākiem vienotiem slāņiem, uzklausa tautas balsi un tiecas savā varas izpausmē pēc kārtības, godīguma, apzinīguma — tā tad, līdz ar to autoritātīvā vienotā valsts vara bez parlamentārisma surrogātiem cenšas un tiecas pēc istās brīvības.

Ja, pastāvot parlamentārai valsts iekārtai, tautas dzīlēs noris nesaudzīgā šķiru cīņa, nesaudzīga viena otrai apkaŗošana, tad varam droši teikt, ka visu šo šķiru cīņu tieši uztur, atbalsta un izsauc parlamentārā valsts vara; jo parlaments partejību sastāvošs, kur visplašākais darba lauks interešu pretstatībai un divkosībai. Tā tad, partejiskais parlaments rada, uztur un iepotē kā tautā, tā arī parlamentārās valsts varas izpausmē partejību, savstarpējo apkaŗošanas un naidu.

Līdz šim laikam tikai nedaudzi iedrošinās uzbrukt principiem, uz kuŗiem balstas politiskā partejību sabiedrība, likuma visspēcība, vairākuma suverēnitāte, parlamenta vara, pārvaldāmo padošanās un paklausība. Bet pēdējā laikā visā pasaulē jau atklāti rodas balsis pret visvareno parlamentārismu. Visā pasaulē rodas balsis, kuŗas nepārprotami pierāda, ka tieši, pastāvot parlamentārai valsts iekārtai, nav iespējams izveidoties un izpausties autoritārai, vienotai un spēcīgai valsts varai, kuŗa būtu spējīga vienot visu tautu, uzklausot un apmierinot vienotās tautas vajadzības. Līdz ar to arī top skaidrs, ka tieši, pastāvot parlamentārai valsts iekārtai, nedaudziem finansistiem dota visplašākā ietekmju vara — jo nav autoritāras valsts varas, kuŗa vienīgā spējīga savaldīt finanču kapitāla neaprobežoto ietekmi pār tautas masām. Ar citiem vārdiem sakot, pastāvot parlamentārai valsts un plaši izkliegtai brīvībai, patiesībā tautai finansisti izkaļ nebrīvības važas. Tikai autoritārā, vienotā vara, kuŗa sastādījusies un radusies bez partijām, spēj nostāties pāri visam partejiskumam, tā tad, arī pāri visspēcīgam finansistam. Tikai autoritāra, pāri visam

partejiskumam stāvošā vadonības vara spējīga savaldīt atsevišķo personu, iestāžu, savtīgo, kaitīgo darbību tautas dzīvei. Kā parlamentārā valsts iekārta bezspēcīga cīnīties ar valsts anarchismu, to pierāda juceklīgā partiju un grupiņu savstarpējā apkarošānās, cīņa vēl nedaudz pastāvošās parlamentu zemju valstīs. Bet kad tikai autōritārā valsts vara, kuŗa bezpartejiskuma radīta, iznīcinot valsts šķiru cīņu, partiju savstarpējo apkarošanos, spējīga virzīt tautu, nāciju mieram, pretīm ražīgam darbam — pierāda valstīs, kuŗās valda autōritārā valsts vara — vadonība.

Starp tik daudziem politiskiem režīmiem, kas nevienādi dēmokrātiski, kādi vēl valda pasaulē, daudzi nesaskata nekādu atšķirību. Tos visus mēs pamatoti varam pasludināt par nelikumīgiem pēc to izcelšanās, jo tur, kur tik daudz autoru, saskata tik daudz principu iemiesošanos dzīvē, kā tas notiekas, valdot dēmokratijai, parlamentārai varai, tikai istenībā saskatāmi, vai nu mazāk, vai vairāk vājie, kuŗi pelna, vadoties attiecīgā laikmeta garā, mazāku vai lielāku nosodījumu (проф. Дюрюй). Monarchija, aristokratija, dēmokratija, karaliste, rēpublika — šīs dažādās politiskās varas formas — visas tās ir tikai ēvolūcijas prōdukti, kuŗi rodas un izveidojas, runājot trādicionēlā valodā, par tā fakta pārtulkojumu, kuŗu varam formulēt nedaudz vārdos — nedaudzie spēcīgāki par pārējiem. Lūk, šī pēc būtības rupjā faktā esamību mums slēpj sevī it sevišķi dēmokrātiski parlamentārās valsts varas fikcijai. Šī ir fikcija, kuŗas teoriju radīja Russo ar tā saucamā „vairākuma tiesībām“. Daudzi pilnīgi pamatoti un pelnīti noraida vairākuma tiesības, kam tikai katrs istās brīvības draugs var piekrist. Mēs dibināti, pretēji Russo ieskatam, varam domāt, ka tauta var kļūstties, tāpēc arī mēs drīkstam atzīt tās kļūdu jūridisko rakstūru pat tad, ja tās būtu pat ietērptas oficiālās formās (проф. Дюрюй).

Ja novērojam tā saucamās parlamentārās dēmokratijas varas izpausmi, mēs secināsim, ka bieži, jo bieži, pat ļoti svarīgi likumi tiek izstrādāti un pieņemti ar nejaušo, gadījuma rakstūra „vairākumu“, kas viss piespiež mūs domāt, ka šāda valsts vara, parlamenta izpausta, ir tikai dalīšanas organizācijas faktors — valdošos un pārvaldāmos. Tāpēc arī, valdot daudzgalvainam parlamentam, sabiedrības labums (l'intérêt public) bieži, pat pārāk bieži izrādās tikai par privāto, atsevišķo personu labumu, atsevišķo interešu summu. Bet tas tā nedrīkst būt. Valsts vara nedrīkst būt atsevišķo personu, atsevišķo interešu summējums. Valsts nedrīkst būt tikai stiprāko pārstāve, kas patiesībā ik pēc soļa novērojams, valdot parlamentam, tā saucamās pārdēmokrātiskās valstīs. Mēs drīkstam valsts varā sagaidīt neitrālītāti par visām individuālām interesēm. Bet valdot parlamentam, šādas neintrālītātes nav. Valdot daudzgalvainam parlamentam, nejausie kombināciju „vairākumi“ vispār novirza katras atbildības sajūtas iznīcināšanā.

Pa
ierēdņus
mentu
trēta vie
vadītās
kombīnā
nācijai a
brīvās,
partejisk
Tā tad,
noteiktā
un ne ja
ierāmēj
niecība,
(Un par
tautas
un pav
ar atbil
skaldītu

Li
ar atbil
interese
oikonom

Pa
nības p
panākt
mērā p
iespēja
jeb kā
jams s
vadītu
vienās
sējumi
parlām

P
vien no
valsts
autōrit
atbrīvo
valdīja
prōdukt
sabied
strāciji
Politisk

Pastāvot parlamentārai iekārtai, tā saucamās demokrātijas zemēs, ierēdņus var pilnā mērā uzskatīt par spēcīgāki izvirzītiem. Parlamentu zemēs ierēdņi ne vienotās varas atkarīgi, kuŗa būtu koncentrēta vienās, visas tautas slāņu vienojošās rokās, atbildības sajūtas vadītās rokās — bet tie viena vai otra spēcīgākā partejiskā partejības kombinējuma atkarīgi, resp. parlamenta spēcīgākās vairākuma kombinācijai atkarīgi, valdot parlamentārai iekārtai, ierēdņi spiesti atteikties no brīvās, apzinīgās ar atbildības sajūtu apveltītās rīcības — tiem jāiztop partejiskai parlamenta vairākuma haotiskai, anarchistiskai masaī. Tā tad, valdot daudzgalvainam parlamentam, ierēdņi izrādās tikai par noteiktās politiskās partijas kalpotājiem. Partija, partijas intereses un ne jau tautas labums ir vadošais parlamentārās valsts iekārtas ārējais ierāmējums un iekšējais saturs. Tāpēc arī administrācija — ierēdniecība, valdot parlamentam, resp. valdot partijām, nevar nebūt kalpi. Un par kalpiem tie paliek tik ilgi, kā mēr nenāk valdīšanā istā, visas tautas slāņu vienojošā autōritātīvā valsts vara — vadōnība, kuŗa prasa un pavēl ierēdņim kā administrācijas loceklim, lai tas vispirms būtu ar atbildības sajūtu, un tājāk, lai tas raudzītos tikai par tautu, ne jau skaldītu tautu, bet gan par vienotās tautas interesēm un labumu.

Lūk, kam jābūt vadošam, izveidojoties ierēdņu tiesībām! Tikai ar atbildības sajūtu apveltītā ierēdniecība, kuŗai tautas istās vajadzības, intereses un labums būs galvenais — spēs dzīvē aizstāvēt, aizsargāt oikonomiskās nevienlīdzības nomāktos un verdzinātos.

Pastāvot autōritārai valsts varai, ko rāda jaunāko laiku vadōnības prākse valsts pārvaldībā, neapšaubāmi pierādīts, kā iespējami panākt, lai neeksistētu valsts rāmjos personiskā vara, kuŗa tik plašā mērā plosās parlamentā, valdot politiskām partijām. Autōritārai varai iespējams izpausties bezpersoniski tikai tāpēc, ka tā, būdama kaut jeb kādu politisku partiju mākslīgu kombinējumu neatkarīga, iespējams saskatīt istās, vienotās tautas vajadzības un intereses, atbildības vadītu pret tautu un nāciju — valsti. Autōritārā vara iemiesota vienās rokās, neatkarīgās rokās, kas spēj sekot tautas sirdsbals pul-sējumiem bez ierobežojumiem, kas, saprotams, nav iespējams, valdot parlamentu zemēs politiskām partijām.

Pastāvot autōritārai varai, ierēdniecība kļūst apspiestības un bieži vien nomāktības, terrora brīva, kādu nākas tai pārdzīvot parlamentārās valsts politisko partiju varas laikos. Ar vienotās tautas atbalstīšanu autōritārai valsts varai iespējams arī ierēdniecību — administrāciju atbrīvot no nevēlamās, kaitīgās aizbildniecības, kādā tā atradās, kad valdīja „neaprobežotais“, „visvarenais“ parlāments — politisko partiju produkts. Politiskās partijas, sagrabdamas parlamentu savās rokās, sabiedriskā labuma segā liekulīgi visu tautu, līdz ar to arī administrāciju, ierēdniecību centās turēt personiskās neatbildīgās varas spaidos. Politiskās partijas izpauda varu, kuŗai bija gandrīz būtiskais satvars,

Parlāments.

Parasti domā, ka viss valstī būtu labi, ja tikai parlāments tiešām spētu realizēt un nostiprināt tās pārraudzības un iniciatīvās funkcijas, kuŗas ir paredzētas konstitūcijā — satversmē. Tomēr diemžēl jāsaka, ka šī virzienā nav un nebūs nekādu pozitīvu rezultātu.

Ja kāds domā, ka pat tāda darbības funkcija, kā budžeta izskatīšana, apstiprināšana un kontrole parlamentam būtu pa spēkam, tad tomēr jāsaka, ka budžeta kontrole no parlamenta puses ir fikcija. Tas viss mums tālāk atļauj teikt, ka visa parlamentārās pārstāvniecības iekārta, kāda tā pastāv vēl šur un tur, kāda tā pastāvēja mums līdz pagājušā gada 15. maijam — ir liekulīga, lieka un nespējīga. Un parlamenta kontrolfunkciju vairs nevaram uzlūkot par pārraudzības līdzekli, bet gan drīzāk par nekārtību valsts pārvaldībā (Miceli — „Les partis politiques et le gouvernement de Cabinet. Revue du droit public.“ 1895.).

Un ja tiešām spējīgākie parlamenta locekļi-dēputāti vēlētos žēloties par administrācijas nebūšanām, nekārtībām, par nelabu administrācijas iekārtojumu kā finansiālā, tā arī tehniskā ziņā, tad jau patiesībā par visu to nākas vainot ne tik daudz ierēdņus, cik politisko partiju pārstāvju iejaukšanos administrācijas darbībā. „Politiki“-dēputāti visu laiku tiēcas par administratīvo iestāžu normālās gaitas sajaukšanu, cenšoties ietekmēt kā atsevišķos vēl bezpartejiskos administrācijas darbiniekus, tā arī ieliekot valsts darbā savai partijai padevīgos, neņemot vērā to spējas vai nespēju. Tam līdzīgā nenormālā partijas vīru rīcība nav vairs mūsu laikos nekas svešs un nav arī par visu to ko brīnīties, jo viss tas ir kļuvis par parasto jaunumu, pastāvot parlamentārai iekārtai.

Parlāments nevar arī žēloties, ja pienākuši laiki, kad tautas negrib vairs turpmāk to klausīt. Un jāsaka, ka vispārējā balsošanā mēs esam palikuši daudz ko parādā par dažādo nekārtību atbalstīšanu un uzturēšanu, valdot pārprastai demokrātijai. Vispārējā, aizklātā balsošana dod iemeslu iesniegt valdības iestādēm neskaitāmos lūgumus pēc rekomendācijām un citām vajadzībām. Tādā kārtā visas nozares un daļas vispārējā pārvaldībā tiek lieki apgrūtinātas un satrauktas, ar to, saprotams, cieš visa valsts—valsts vara, kuŗa spiesta līdz ar to arī savā darbībā izpaust funkcionālos trūkumus.

Maldīgi būtu izteikties, ka administrācija, pastāvot parlamentārai iekārtai, spētu izvairīties no parlamenta kontroles: parlāments pats samulst administrācijas priekšā visos tos gadījumos, kad tas iedo-

mājas valdit pār administrāciju. Mūsu laikos parlāmenta režīmu pakļauj stingrai kritikai un jāsaka, ka ne jau nedibināti. Parlāmentam pieskaita tā darbības metodes gausumu un nepilnību. Parlāmentam pārmet, ka tā izstrādātie likumi ir nepilnīgi, kropļaini un pretimrunājoši tāda pat rakstūra jau agrāk izdotiem likumiem, pie tam vāji redīgēti. Tam arī pārmet par iejaukšanos izpildu varas kompetencēs, ministriju nestabilumu; privāto rekomendāciju ļaunprātīgo izmantošanu, kas, saprotams, viss kaitē vispārējai lietai, vispārējam labumam, vispārējām interesēm. Daži publicisti pat iet tālāk — pasludina parlāmentārās iekārtas režīma pilnīgo bezspēcību un pat bankrotu. Eksistē pat partijas, kuļu programma tiek izsmelta ar sūdzību izskatīšanu par vienu otru sīkāko epizodi privātā dzīvē. Savā laikā pat G. Leons Buržua runāja par parlāmentārā darba „neorganisko stāvokli“ (état inorganique); Pols Lerua Bolje — par „spēku, kas ienes jukas“; Lakrua — par „šausmīgo neauglību“ likumdošanā; Valdeks Russo — par „pārmērībām parlāmentārisma“ (excès du parlementarisme); Žoržs Gro — par „likumu nesaskaņotību“, „parlāmenta impotenci“, „parlāmenta anarchiju“; Šarls Benua — par „vispārējās cieņas izzušanu pret parlāmenta režīmu“; un Eižens d'Eichitals pateica bez kādas liekulības, ka „likumdošanas aparāta bezdarbība daudzējādā ziņā ir pieņemamāka un nekaitīgāka par tā nelabo, kaitīgo fabrikāciju, ar kuļu tas (parlāments) nodarbojas, apgrūtinot ar lieku nastu nācijās plecus“ (Ann. ch. des députés, t. 30; 223. 1890.).

Daudzie publicisti un politiskie darboņi atkal gatavi redzēt politiskās pārgrozībās starp parlāmenta ierašām un konstitūciju tikai vienkāršās krīzes pazīmju nesamēru, kas esot pārejošu un nejaušu apstākļu izsaukts, tāpēc tie konstitūcijā apmierinājas ar dažādiem „ielāpiem“, bet ne jau krasāku pagriezienu valsts pārvaldē. Tomēr jāsaka, ka mūsu priekšā ir nevis slimība, kuļa būtu garāmejoši pārsteigusi parlāmenta iekārtu, bet gan saskatāmi noteikti simptomi un faktori, kuļi virza ēvolūciju pa gultni, kas šķērso, „nogriež“ parlāmentam kā tādām kaut jēl kādu iespēju „atveseļoties“. Parlāmentārā iekārtā ēvolūcija virzās pa gultni, kuļā aizvirzās valsts varas attīstība jaunās formās, jaunās valdības un likumdošanas metodēs.

Visās līdzšinējās mazāk vai vairāk revolūcionārās sapulces domāja novirzīt dzīvē filozofu galvās radušās domas, veicot līdz ar to suverēnu darbu. Turpretim tagadējo laiku parlāmentu sapulces veic tikai ierēdņu darbu; viņas panāk zināmu funkciju izvirzīšanu, bet ne jau tiesības; mūsu dienu parlāments vairāk gan organizē, pārvalda, nekā pavēl. Parlāments, pamesdams „vispārējo ideju“ lauku, top pakalpiņš sabiedriskai domai, pakļaujas politiskām partijām, profesionālām grupām, kombinē faktus, izdara aptaujas, novēro parašas, grupē atsevišķos atgadījumus — ar citiem vārdiem sakot, izdara administratīvo kalpotāju darbu.

Nesen vētas bija patval sadarbībai, piedodas pie tēn kursā — pie nonāk līdz ar tuvākas. Līdz par isto valsts darba likumu ministriju kalp skolotāji. Tā vajadzīgu.

Bet vai t jauno darba izteiksimies, k strāciju tādā n pārtrauc būt p Administratīvā jīnājas, dalās lauka, kuļu k dalītu.

Aprakstīti nevar paiet ge cijas tiesībām. jau parlāmentus; un tikai likumu izstrād

Un kas : apstākļiem, pa saskārienu iete

Parlāmer katru dienu jo un mēs stāvar savā administi iedarbība tik i ierēdnī.

Parlāmer dažādās komi: nājas, tas nod speciālu jautāj šanai. No visa neatbilst parei: kādas noteikta sesiju, parasti

Nesen vēl Francijas konvents vēlējās būt vienīgais likuma devējs; tas bija patvaldnieks. Bet mūsu laikos parlāments meklē un rod ceļus sadarbībai, pievēršas pētījumiem un izmeklējumiem. Parlāments dodas pie tiem, kuji tieši atrodas lietas, norisošo parādību, apstākļu kursā — pie ministrijām, atsevišķiem valsts resoriem. Parlāments nonāk līdz ar to attiecībās, kužas zināmos apstākļos top jo ciešākas, tuvākas. Līdz ar to viņi pārvērš augstāko darba padomi (parlamentu) par īsto valsts padomi pēc Imperijas laika Valsts Padomes parauga darba likumu sagatavošanai — dēputātu padome iet macities pie ministriju kalpotājiem. Parlāments kļuvis skolnieks, bet ministrijas — skolotāji. Tā tad, parlāments pats sevi pārvērtis par lieku un nevajadzīgu.

Bet vai tamlīdzīgo parlāmenta darbību nevarētu uzskatīt par jauno darba paņēmienu jaunievedumu? Vai nebūs pareizāk, ja izteiksimies, ka parlāments konsultācijas ceļā saplūst kopā ar administrāciju tādā mērā, kā kļūst par piedēkli administrācijai? Parlāments pārtrauc būt par suverēno varu, augstāko tiesnesi, dižāko saprātu. Administratīvā padome, privātās asociācijas, kužu uzskatos tas iedziļinājas, dalās ar viņu suverēnitātē, pa daļai to novirza no šī darba lauka, kužu konstitūcija bija paredzējusi nodot tam itin pilnīgi nedalītu.

Āprakstītie fakti, kujiem neviens kautcik uzmanīgs novērotājs nevar paiet garām, tos neievērojot, ir tikai ievads jaunās konstitūcijas tiesībām. Aplūkojot tālāk, mums jākonstatē, ka patiesībā ne jau parlāments, bet gan atsevišķo ministriju kanceļijas sagatavo likumus; un tikai tas ir ar tendenci kļūt par īstiem likumdevējiem (soda likumu izstrādājums noris Tieslietu ministrijā).

Un kas attiecas par pieskārsanos daždažādiem sociālās dzīves apstākļiem, parlāments jo vairāk un vairāk zaudē spēju uzņemt sevī saskārienu ietekmējumus ar plašākām tautas masām.

Parlāmenta noliegšanās no sev uzstātiem principiem kļūst ar katru dienu jo biežāka, jūtāmāka, un vispār tā kļūst jau par sistēmu, un mēs stāvam jau jaunas politiskās konstitūcijas priekšā. Parlāments savā administrācijas atkarībā nonācis tik tālu, ka viņu savstarpējā iedarbība tik intīma, ka suverēns ir izzudis, pārvēršoties vienkārši ierēdnī.

Parlāments savā vidē ir izveidojis veselas ministrijas — daždažādās komisijas. Bet vēl ar šīm komisijām parlāments neapmierinājas, tas nodibina vēl bez tām daudz ārkārtējās komisijas dažādu speciālu jautājumu un sevišķo notikumu noskaidrošanai un izpētīšanai. No visa tā rodas tikai nenoteiktas organizācijas ietekme, kuja neatbilst pareizam darba dalīšanās principam un nevadās no kautkādas noteiktas, pamatotas pētīšanas metodes. Uzsākot likumdošanas sesiju, parasti parlāments saskaldās vairāk kā desmit dažādās komi-

sijās, kuŗām katrai savī uzdevumi un pienākumi. Lūk, tad nu arī pēc šī iekārtojuma mums tiesības un pamats apgalvot, ka parlāments pārvērties par zināma liela veida, apjoma ministriju, grupu sapulci, kuŗa izausta un piesātināta ar administrātīvo garu un ietekmi, kuŗā tas pakļaujas ar savām metodēm! Tagad parlamentam ir iekšējā organizācija, kas saskaņota ar viņa ēvolūcijas un darba prasību rakstūru.

Ejot tādā pat virzienā, parlāments pats sev atņēmis suverēnitātes tiesības, ar kuŗām agrāk tas rīkojās bez aprobežojumiem; viņš interpellāciju tiesību piemērošanu reglamentēja līdz tādiem apmēriem, ka praktiski tās pavisam iznīdēja; parlāments aprobežoja savas iniciatīvās tiesības arī finanču laukā.

Šarls Benua, versdams uzmanību par konstitucionālās iekārtas iniciatīvas ēvolūciju, jautā: „Vai aprobežot parlamentārismu jau nenozīmē, lai ierobežot tautas suverēnitāti“. Un „Parlamenta reformas“ autors jau tājāk noteikti saka, ka „jānod priekšroka nācijas dzīvotgribai, tāpēc tai jāierobežo sava suverēnitāte, jo daudz vairāk tā sevi nomocās suverēnitātes neierobežotības gadījumā“ („La Réforme parlementaire“ 1902. g., 289. lp.).

Arī citi dibināti vēršas pret parlāmenta suverēnitāti, un, pielietājot loģiskos pamatojumus, viņš to noliedz. Viens lielākais trūkums parlāmenta darbībā, ka tas uztic likumu priekšizstrādāšanu, vai skaidrāk izsakoties, likumu pirmuzmetuma izstrādājumu — administratīvām iestādēm. Lūk, tad nu arī šāds likumu izstrādāšanas ceļš ir tā zemūdens klinčs, pret kuŗu parlāmenta kuŗis sadauza sevi: es domāju, ka te parlāmenta plēnārsēdes laikā iesniegtos papildinājumus, grozījumus, izlabojumus un t. t., kas tiek iesniegts no atsevišķo dēputātu puses. Cik daudz jau šīnī ziņā nav grēkots pret likuma būtību kā tādu — to sakropļojot! Likumus gan administrācija un atsevišķās ministrijas pilnīgi izstrādā, bet parlamentam, to apspriežot kopsapulcē, tas tiek bez žēlastības „graizīts“ un „lāpīts“, un galu galā likums ierauga dienas gaismu bieži, jo bieži sakropļots līdz nepazīšanai. Daudzi zinātnieki pat atklāti pieprasa, lai ierobežojot parlamentam līdz minimumam tiesības iesniegt papildinājumus un izlabojumus kopsēdes laikā, likumprojektus apspriežot. Tie pieprasa, lai parlāmenta locekļiem atņemtu un noliegtu iniciatīvās tiesības šīnī ziņā, jo no tā visa tikai cieš likumdošana (G. Boduens).

Daudzi publicisti saka, ka dēputāti kā parlāmenta locekļi ir vienkārši „ierēdņi“ (Dorado) un par valdītājiem tie nedrīkst uzstāties, jo tie ir tādi paši kā visi citi (Dugui); ka parlāments vienkārša reģistrējošā iestāde (Odiffe), vai arī vienkāršāk izsakoties — valsts organs (vācu koncepcija); ka šīnī ziņā parlamentam un tautai nav suverēnas varas, bet ir tikai sadarbojošies un autonomi organi, kam visam mēs varam par noslēgumu teikt — ka sabiedrības prasības ir tik dažādas,

jauzu savstarpī
tik plašas, ka p
izstrādā un pie
dzēt. Likumu
lai arī tas cik
beigts un neiz
par kuŗiem tai
sastādīti, tad t
tos izdodot.
attīstībā vai r
bojas, rīkojas.
kādu nebūt ja
nebūt jaunas s
tā saucāmās
tam, kā nevar
sur le projet d
cit. I. 469. lp.)

Bet te n
likums kļūst n
Un tājāk — n
izveido likumu
gausai, trūcīga
grēkots pret ci
ēvolūcijā ir ie
likumus sāk izs
stru kabinets,
labāk uztvert
tikai spēj dauc
arī daudz ātrā
Tieši jaunāko
ritatīvās valdība
neapstrīdami p
par vadonības
un pieņemtu
ko līdz šim
parlāments —
likumus, vadās
kā no savas po
Tieši parlamen
„nepraktiskum
stencei iznīcin
prākse.

Paralēli c
menta tiesības;

Jaužu savstarpējā darbība tik salikta, un viņu savstarpējās attiecības tik plašas, ka parlamentam kā likumdevējam, kas tik gausi un kropļaini izstrādā un pieņem likumus, nav nemaz iespējams visu iepriekš paredzēt. Likumu kodeks, ko parlaments šādos apstākļos būs izstrādājis lai arī tas cik pilnīgs un moderns nebūtu, tomēr būs nepilnīgs, neno- beigts un neizstrādāts, jo tiesneša priekšā radīsies simtiem jautājumu, par kuriem tam nāksies atbildēt, bet likums klusēs; ja reiz likumi sastādīti, tad tie neizmainoši uzglabā savu formu, kurā tie tika ietērpti, tos izdodot. Turpretim ļaudis, jaužu attiecības nekad nestāv savā attīstībā vai regresā uz vietas — tie pastāvīgi un neapnikstoši dar- bojas, rīkojas. Un, lūk, šī nerimstošā kustība katru momentu rada kādu nebūt jaunu kombināciju, kādus nebūt jaunus faktus un kādas nebūt jaunas sekas! Tāpēc dibināti jākonstatē, ka nevar iztikt bez tā saucāmās „tiesas prākses“, „valsts izpildu varas prākses“ līdzīgi tam, kā nevar iztikt bez likumiem (Partalis — „Discours préliminaire sur le projet du Code Civile de la commission consulaire“. Fenct. op. cit. I. 469. lp.).

Bet te nu līdz ar to jau skaidri redzams tas fakts, ka katrs likums kļūst nederīgs, jo novecojas, un līdz ar to tas kļūst par bremzi. Un tājāk — ne jau cilvēki, cilvēku attiecības, prasības un vajadzības izveido likumus, bet gan likumi izveido cilvēkus. Tāpēc, pastāvot gausai, trūcīgai likumdošanas sistēmai kāds ir parlaments, daudz tiek grēkots pret cilvēkiem un tautu. Tāpēc jaunākā laikā valsts varas evolūcijā ir iezīmējies jauns no visiem tik apsveicams virziens, kā likumus sāk izstrādāt elastīga, nedaudz persōnu kopotne (mazais mini- stru kabinets, resoru izvirzītas persōnas un t. t.), kuŗa spēj daudz labāk uztvert istās cilvēku (tautas) vajadzības un prasības. Un ne tikai spēj daudz ātrāk visu saskatīt, kas noris tautas dzīlēs, bet spēj arī daudz ātrāk vecos likumus atcelt, jaunus izstrādāt un pieņemt. Tieši jaunāko laiku notikumi, kuŗi izvirzījuši valšķu priekšgalā autō- ritātīvās valdības, nedaudzgalvainās valdības — valsts varas iemiesotājus, neapstrīdami pierādījuši, ka tieši autōritātīvā valsts vara, bazēdamās par vadonības principu, spējīga daudz sekmīgāk, daudz ātrāk izstrādāt un pieņemt tautai nepieciešamos likumus, rīkojumus, insrukcijas u. t. t., ko līdz šim ar tik lieliem trūkumiem, ar tik lielu gausumu veica parlaments — daudzgalvainais kopums, kas patiesībā, izstrādājot likumus, vadās ne tik daudz no tiešās tautas, nācijas, valsts interesēm, kā no savas politiskās partijas un persōnīgiem aplēsumiem, nodomiem. Tieši parlaments (saeima) likumdošanas laukā pierādījis savu nespēju, „neprāktiskumu“ un likumdošanas laukā devis sev, savai eksis- tencei iznīcinošāko spriedumu — to pierāda aplūkotā parlamenta prākse.

Parallēli dzīves prāktikai, kuŗa pakāpeniski aptver visas parlā- menta tiesības; parallēli jūridiskai zinātnei, kuŗa dibināti noliedz parlā-

menta suverēnitāti — pats parlāments šakarā ar saviem konkurentiem, tieši ar saviem rīkojumiem, slēdzieniem sašaurina savu varu: atļauj valdībai plašas tiesības pārgrozīt un papildināt likumus. Pats parlāments par likumīgu padarījis ārpus viņa iniciatīvas, ārpus viņa nodomiem radušos jūridisko transformāciju. Tādā kārtā jūridiskā doktrīna līdz ar savām pretrunām izpauž ideoloģiskās formulās dzīvē radušos nesaskaņu starp likumu, kā parlāmenta radīto produktu, un dzīvi, kas norisinās tautas, nācijas dzīvē. Un parlāments nespējīgs noturēt savu rēgālo hegemoniju, pats nonāk savukārt pretēji savai gribai pie metodes formulējuma, kuŗa itin visa balstās uz šo nesaskaņu, kuŗa, kļūdamā par gadu simtenīgu, galu galā alzvīrijusi tautu, nāciju pārliecībā, ka parlāments, nespēdams apmierinoši veikt vienu no vissvarīgām tām veicamām funkcijām — likumdošanu, pasludinājis spriedumu, ar kuŗu tas valsti kļuvis lieks un nevajadzīgs.

Daudzējie likumi un daudzējie to izskatījumi parlāmenta likumdošanas ceļā, pastāvīgā parlāmenta iejaukšanās izpildu varas kompetencēs nevar vairs apmānīt uzmanīgu novērotāju (skat. Moreau — (L'initiative parlem.", „Revue du droit public“, 1901. g.) tāpat, ka vairs tautu neapmānīs publicistu apgalvojumi, ka mēs dzīvotu laikmetā, kad tikai tautas pārstāvniecība parlāmenta izskatā spējīgāka būtu veikt tautas labā visu nepieciešamo, lai tas attiektos vai nu par likumdošanu, vai arī valsts pārvaldību. Tagad tautas, nācijas ir nākušas pārliecībā, ka tieši parlāments kā tautas pārstāvju kopums līdzšinējā veidā ir izrādījis pilnīgi nespējīgs veikt ražīgu darbu kā likumdošanā, tā arī valsts pārvaldībā — tas bijis tikai kavēklis, bremze un nasta tautas pleciem.

Tomēr no dēмократiskās ēvolūcijas nevajaga tūlī izrietināt nedz likuma iznīcināšanu, nedz arī galīgo parlāmenta izzušanu; bet vajadzīgs gan mums tikai slēdziens, kā gan patiesībā izaug, uzkrājas, izveidojas jaunā likuma koncepcija, tā tad, arī parlāmenta, kas patiesībā izzūd? Tā ir parlāmenta diktātoriskā likuma koncepcija — likums, kas radies un nāk kā parlāmenta suverēnu roku darbs, kuŗš tiek formulēts tik pavēlošos toņos, terminos, ka pat tas nemaz neatstāj vietu pilsoņu rīcības brīvībai, tiesnešiem, kolektīvajiem un pūblikajiem orgāniem.

Tā tad, parlāments vienā un tanī pašā laikā izrāda, izpauž nespēju sava stingri profesionālā uzdevuma veikšanā, likuma radīšanā.

Tāpat parlāments arī izrādās par nespējīgu valsti uzturēt kārtību un tam nav arī nekādas iniciatīvas valsts darba laukā. Līdz šim no dēputātiem, kā arī no parlāmenta locekļiem mēs esam sagaidījuši un prasījuši tādas funkcijas, tādu darbu izdarīšanu dzīvē, kuŗus absolūti nav iespējams tiem dzīvē veikt dabisko likumu dēļ, kuŗi vēl vairāk pamatoti, kā līdz šim daudzīnātā konstitūcija, kas balstījās uz pārprasto tautas suverēnitāti. Aizejošā, nespējīgā, neražīgā parlāmenta

vietā stājusies runātības, kā darbībā, sekn arī likumdoša vadonības pū izstrādāšanu valšķu pārval roģātīvo varu anarchijas vie vara, kuŗa pa Tauta, nācija, saulainai nā dumbrajus.

vietā stājusies valsts autoritātīvā izpildu vara, kuŗa bez liekās daudzrunātības, kāda bija novērojama un kāda ir novērojama parlamentu darbībā, sekmīgi visu veic kā valsts vispārējā pārvaldības laukā, tā arī likumdošanas laukā atsevišķi. Autoritātīvā valsts izpildu vara, vadonības principu vadīta, panāk ātru, elastīgu, taisnīgu likumu izstrādāšanu un to veikšanu dzīvē. Pārmaiņās, kas notiek un notiks valšķu pārvaldībā, aizvirzot parlamentu otrā vietā, atņemot tam prerogātīvo varu, tauta, nācija un valsts tik gūs labumu. Parlamentārās anarchijas vietā stājas un stāsies noteikta, atbildīga valsts pārvaldes vara, kuŗa pacels tautas, nācijas ražotības spēju visaugstākā pakāpē. Tauta, nācija, autoritātīvās izpildu varas vadīta, ies droši pretim saulainai nākotnei, atstājot aiz muguras parlamenta anarchijas dumbrājus.

Nākotnes valsts.

Kā viss dzīvē, tā arī valsts vara attīstas un izveidojas jaunās formās. Tomēr gluži visa šī attīstība paliekās valsts rāmjos. Kur nonāks tuvākā laikā valsts varas attīstība — grūti pateikt, ja nevēlamies izteikt jaunas ideoloģiskas hipotēzes? Tomēr, spriežot pēc zināmām pazīmēm, mēs drīkstam izteikt zināmus uzskatus par valsts varas evolūciju jaunākos laikos.

Viena vispiltākā pazīme tautās ir: tendence apvienoties, sašlēgties ciešākās, vienotākās un viengabalainās rindās. Šī apvienošanās novērojama dažādos dzīves arodos, dažādās dzīves nozarēs. Šī apvienošanās novērojama visā tautas mērogā. Tautas cenšas atmett saskaldību un tiecas kļūt viengabalainas, apvienotas un spēcīgas. Tas ir fakts, kuŗu nākas ievērot.

Lai tautas spētu panākt sekmīgāku iekšējo apvienošanu, tad seko vadonības principam un vadonības idejai vispār. Tautas savā iekšējā dzīvē atmet domas neauglīgai, savstarpējai apkaŗošanai starp šķirām, grupām, grupiņām un slēdzas apkārt vadonim, kas virza tās pretim labākai nākotnei. Tomēr nevajaga šo vadonību pārprast un to pielīdzināt bijušiem monarchiem, autokratiem. Vispirms apvienošanās jau notiek atsevišķo organizāciju starpā. Un te nu jāsap, ka galvenokārt izpaužas tendence, apvienoties pēc arodiem un profesijām. Izveidojas jaunas strādnieku arodorganizācijas, apvienotas spēcīgā, plašā un kopējā arodorganizācijā, kuŗa apņem visu valsti. Visas valsts apjomā izveidojas spēcīga un aptveroša tirgotāju, rūpnieku un lauksaimnieku organizācija. Nav jau vairs svarīgs, ar kādu vārdu šīs organizācijas darbojas — vai nu ar fēderāciju, arodorganizāciju, vai arī kameru. Galvenais un īpatnējākais šajā apvienošanas kustībā ir tas, ka visai šai kustībai pamatā ir tiekšanās pēc izkoptības arodā, profesijā, kļūstot kopībā visiem vienotiem. Atmests politiskais un savstarpējās apkaŗošanas gars. Atmesta politiskā rakstūra platforma, uz kuŗas, kā tādās bazējoties, tikai agrāk varēja notikt organizēšanās un apvienošanās. Tagadējo laiku organizētības un apvienotības pamatos likts sadraudzības, vienotības gars. Viss tas nepavisam nerunā pretim vispārējās evolūcijas pamatnoteikumiem. Ne jau dzimšanu nejausības, ne jau šķiru atšķirības, ne jau upe, kalns izveido raŗošanas spēkus un organizāciju robežas — visu to nosaka amats, oikonomiskā noderība. Viņas atšķirības viena no otras, sekojot darba dalīšanai, kuŗa dabiski nekad neapstājas, nepaliek nekustīga un nepartraukti

attīstas līdz ar rūpniecisko, tehnisko attīstību Visas dažādādās organizācijas un apvienības pēc sava locekļa skaita — visas viņas vienlīdzīgas pēc savas oikonomiskās nepieciešamības. Tā, piemēram, minēsim strādnieku arodorganizāciju, aplūkojot šo organizāciju rāmjos apvienotos arodus: metallurģiju, ēdamvielu produktu ražošanu, transportu un t. t. Viss vienādi nepieciešams. Šīm organizācijām nav jācenšas pēc politiskās varas; viņu locekļi ir vienādā mērā ražotāji, tehniskās jearchijas apvienotie, kas atsevišķās profesijas vadīti. Viņi saplūst kopējā un vispārējā organizācijā, kuŗa uzsūc, apņem visas ražošanas nozares un visas tehniskās atšķirības — tā ir vispārējā darba kamera, konfederācija.

Šīs apvienības, kameras pilnīgi brīvas no politiskā gara, apgarošanās pamatu saskaldošā gara. Tās cenšas izkopt savas arodspējas, vadoties no vienotības gara, kas virza visu tautu un valsti pilnībā. Katrs impulss šādās organizācijās tiek ne jau radošo komitēju, dēlēģātu dots, bet gan šo prasību un šo vajadzību izrietēts, kuŗas kā tādas izpaužas un uzpeld, pastāvot un eksistējot arodiem. Organizāciju un apvienību patiesais spēks ir slēpts ne jau dēlēģējumā, ne jau pārstāvniecībā. Patieso spēku vajaga meklēt tur, kur tiešām norit patiesā sociālā dzīve, kur visas dzīves pamats tiek veidots darbā.

Šīs apvienoto organizāciju, kameru esamība arī ir zināmā mērā demokrātija; tikai atšķiŗas no politiskām demokrātijām, kuŗās istās brīvības nav ar to, ka šīs jauno laiku organizācijas — ārpolitiskās organizācijas tiek koptas un atbalstīta istā brīvībā no tiešas, katras atsevišķās personas darbības — darba; dēlēģācija te neeksistē; visu dara un visur rikoŗas pēc kopējiem, vispārējiem mērķiem, paturot acu priekšā tautas, nācijas, valsts labumu. Šādu organizāciju un kameru priekšsēdētāji vienmēr un visos laikos ir bijuši amata personas, atzītas tikai izpildītāju lomās, šo organizāciju vadītāji rikoŗas, saskaņojot atsevišķo apakšorganizāciju, arodu, profesiju darbību tā, lai vispārēji neciestu tautas, nācijas un valsts labums. Persōnīgais labums, savtīgais labums tiek novirzīts otrā vietā; jo tagadējo laiku gars prasa pēc vienotības un saskaņas. Bet vienotība un saskaņa iespējama, ja eksistējošās vienības pirmā vietā izceltu vispārējo labumu, tautas nācijas, valsts labumu.

No visa tā necieš brīvība, jo brīvība, kuŗa sabiedrība nav iespējama, kuŗa celta nevienlīdzībā, kā tas līdz šim bijis — atrod, tiešām, isto vietu šajās apvienībās, kur darbojas vienlīdzīgie — jo tiem katram ir viena un tā pati oikonomiskā nozīme, kas viņu biedriem; tie ir strādnieki, ražotāji, kuŗi apspriež savu amata priekšmetu: viņi katrs, tiešām, brīvi, tiešām kompetenti: atsevišķās intereses sajaucas ar vispārējām, kopējām, gandrīz māteriāli vistiešākā ceļā. Luk, tieši tādā organizācijā iespējams realizēties brīvības saskaņotība, kuŗu atzīmēja Russo: „Pieņākumi, kuŗi mūs saista ar sociālo ķermeni, ir neatraidāmi tikai tāpēc,

ka tie ir savstarpēji saistoši, un to daba tāda, ka, tos izpildot, nevar strādāt otram, nestrādājot arī sev." (Russo — „Contrat social“, II., IV). Tam līdzīgu patiesības formulējumu devis arī mūsu valsts vīrs Dr. K. Ulmanis, sakot: „Katrs savā darbā, bet visi valsts darbā“.

Un, tā tad, jaunāko laiku kustība organizāciju un apvienību rāmjos atmetot politisko bazi, bet pievēršoties profesionālam, arodnieciskam rakstūram, aizmetis līdz ar to arī prom galvenos trūkumus, kādi piemita valsts organizētai politiskā rakstūra kustībai, valdot un par visu nosakot politiskai partijai, politiskai koncepcijai. Ievadot jaunāko laiku valsts iekšējā tautas dzīvē organizēšanas kustību, kurai nav politiskās platformas, ievadot valsti organizēšanās kustību, kurai pamatos aroda, profesijas princips, ir celta godā sen aizmirstā kompetentība — tiesības izšķirt ne jau atsevišķo persōnu kompetentību, bet gan visu kompetentību. Līdz ar to katram ir sava daļa darbā, tā arī pārvaldībā; līdz ar to arī katram savi tiesības pienākumi, kuŗus, veicot tautas, nācijas un valsts labā, pats pilsonis savā darbā nejutas apspiests, ierobežots, bet gan katrs jūtas vienlīdzīgs tiesībās un brīvs. Tam līdzīgā organizētības kustība jaunāko laiku valstī pārtraucas būt kustība pēc politiskās varas; pārtraucas būt kustība, kuŗu varētu apzīmēt ar vārdiem: „savstarpējā apkaŗošanās“, „partiju cīņa“ un t. t., bet gan šī kustība kļūst par vienu profesionālā, aroda darba momentiem; viņa darbā iziet un sajaucas ar to par kustību rindu, par kustību ķēdi, kuŗas sastāvdaļas atsevišķas kustības — ķēdes locekļi tiek izsaukti viena no otra (Pols Bonkurs — „Le fédéralisme économique“). Tam līdzīgo kustību mēs novērojam jaunāko laiku valstīs, kuras atmetušas politisko partiju valdonību, atmetušas politisko partiju, ietekmēto politiskā rakstūra organizēšanas tautas slāņos, bet pievērsušās kustībai, organizētībai tautas dzīlēs, kam pamatā profesija, amats — pienākums un tiesības. Mēs varam droši sacīt, ka šāda kustība nes istās demokrātijas, istās brīvības segu, un tā pašos pamatos ir izausta ar brīvības gaišiem, apmirdzētiem audiem — tā tad, pašos pamatos ir cilvēcīga, hūmāna.

Bet kādu organizētības veidu pieņems jaunāko laiku valstī, valsts dienesta nozarēs, kuŗas visai pilnīgi balstās valsts autōritātē — valsts varas autōritātē? Tomēr jāsaka, ka valsts dienesta nozares nevarēs tieši pievienoties aprakstītai kustībai, un var droši sacīt, ka tās arī netiecas par to. Ierēdniecība paliks savrūp. Tā tad, ārpus šīs kustības rāmjiem paliks politiskā rakstūra pienākumi, pārvaldes pienākumi, kuŗi trādiciju piesatināti un tieši ar valsts varu vadīsies.

Ja valstī aplūkojam un analizējam sīkumos jaunāko laiku organizēšanās kustību, kuŗas autōritārās valsts varas spiedienā atmeta politisko partiju cīņas paņēmienus, politisko partiju virskundzību — tad varam sacīt, ka šai kustībai piemīt kooperācijas gars, vai tuvināti kooperatīvam garam. Lūk, šī kustība, isti profesionālu darboņu

atbalstīta, attīstīsies kā privātā, tā arī publiskās ražošanas daļās, nesot sev līdzī principus, kuŗi sastāda šīs kustības oriģinālītāti un ir kā šādas dzīves principi. Ārpolitiskā profesionālu, arodu organizētības kustība valstī zem lozunga segas: „visu tautai, nācijai un valstij” nomainīs vecās metodes valsts pārvaldībā un ievirzīs jaunas brīvības un kompetēšanas metodes, kuŗas balstīsies pienākumu, tiesību vienlīdzībā. Līdz ar to nebūs vairs valsts tanī nozīmē, kā mēs to sapratām līdz šim un kuŗa balstās daudz gadusimteņu monarchistiskā tradīcijā, kāda vēl pilnā mērā izpaudās tā saucamās politisko partiju vadītās demokrātiskās parlāmenta zemēs — bet gan būs jauna valsts ar jauna veida valsts varu, kuŗa bazēsies par kompetēšanu arodā, profesijā, pienākumu un atbildības vadībā pret tautu, nāciju un pašā valstī kā tādā. Jauno laiku valsts, kuŗa valsts vara balstīsies ne jau politisko partiju savstarpējās apkaŗošanas bazē, bet gan bezpolitiskā arodu, profesiju organizētā kustībā, kad būs valsts, kuŗa valdīs kompetēta, ar atbildības sajūtu apveltīta, valsts vara. Šādā valstī būs arī lielāka brīvība un mazāka savvaļa. Šādā valstī ļaudis beidzot kļūs vienlīdzīgi arī ražošanas ziņā, resp. kā raŗotāji, un vairs nepazīs citu atkarību vienam no otra, ka tikai tehniskā saiŗu savstarpējo raksturu.

Nekādā ziņā nevajaga iedomāties, ka šādām raŗotāju sabiedrībām izzustu vienība — vienotība. Gluŗi otrādi, šāda veida organizētība reŗīmā nestu joprojam centrālizētību. Lai minam un novērojam kaut tās pašas strādnieku arodbiedrības — tās, daŗādu arodu darbinieku sastādītas, tomēr cenŗas saplūst un apvienoties plaŗā, vienotā darba konfederācijā — kopējā arodu biedrībā, vai kopējā darba kamerā. Tāda pat tieksme par vienotību un centrālizētību novērojama arī lauksaimniecībā, rūpniecībā un tirdzniecībā, izveidojoties valsts mērogā lauksaimniecības kamerai, tirdzniecības kamerai, rūpniecības kamerai un t. t. Tādā kārtā arī izpauŗas pastāvīgā vienotības prasība, kuŗas avotu un cēloni tikai nevar meklēt bez izņēmuma nepiecieŗamībā kļūt spēcīgiem. Šīs kameras — federācijas, kuŗas nodibina tikai administrātivo salti, savstarpējo saskaŗotību, līdz ar to dod iespēju valsts pārvaldībai — valsts varai veikt kompetēntu, saprātīgu tautai, nācijai un valstij visu labu nesoŗo darbu. Šī kustība ir federācija, kuŗa vietā, lai kļūtu par vienkārŗu sabiedrību, top organizāciju kopējā un vienotā organizācija. Lūk, tamlīdzīgās tendences arī vispār izskaidro jaunāko laiku kustību tautas dzīvē!

Vienotība eksistē, kaut arī valstī eksistē atseviŗķās daŗāda rakstūra darba kameras, kuŗas cenŗas uzturēt vislielāko autonomiju līdzīgu tam, ka katrs atseviŗķais organizācijas loceklis, kas ieplūst kamerā-federācijā, cenŗas uzglabāt savu pilnīgo patstāvību. Tādos apstāķļos vienotība nodibinājas tieŗām uz progresīviem sākumiem, istās brīvības garā.

Tādā kustības kārtībā sadzīvē arī izzudīs vēl palikušās politisko partiju varas paliekas un ieņems vietu atbildīgā, kompetentā valsts pārvaldībā, kas celta saprātā, vienotībā, godīgumā un atbildībā, kuŗai galvenais un nekad neizzūdošais mērķis ir tautas, nācijas, valsts labums un gods.

Tikai, izveidojoties, nostiprinoties aprakstītās arodu-profesiju (darba kameru) organizētības kustībai, nomainīsies un izzudīs veco sabiedrību, veco politisko partiju varas surrogāti, prerogātivi; līdz ar to izzudīs arī šķiras, šķiru autogonisms, nebūs vairs politiskās varas, istā līdz šim pazīlā vārdu nozīmē — jo politiskā vara taču ir oficiālā autogonisma izpausme, rezultāts līdzšinējā politisko partiju savvaļas valdonības valstīs.

Un jāsaka, ka viss, kas attiecās par svētīgo vienotības pienākumu un nodomu realizēšanu nākotnē, istā darbā — viss tas pašu ražotāju labās gribas atkarīgs. Kārtības, drošības, miera, dokumentālo pamatojumu, statistikas vispārējās pārvaldības jautājumi centralizēsies, kas valdības — valsts varas darbības izrietēts, kuŗa savtīgo partiju, savstarpējo cīņu neierobežota, spēš uztvert un uzklaut isto tautas vēlēšanos, to iemiesojo un veicot dzīvē bez kropļojumiem. Visam pāri būs apziņa, ka tiek veikts darbs, sākot ar vienkāršo strādnieku un beidzot ar augstāko valsts vīru, kas veltīts tautai, nācijai un valstij — tā tad, visam labam.

Tā tad, atkrīt arī bailes, ka pastiprinātos un pieņemtos nākotnē birokratiskais gars (spēkā, varā balstītā iekārta). Mums visiem jābūt tāju no domām, ka nākotnē izzustu valsts vara. Mums tautai, nācijai tik svētīgs labums būs, ja valsts varas funkcijas pastiprināsies un taps spēcīgākas un varenākas, jo valsts vara ir spēks — faktors, kas stāv nomodā par visu labumu, par visu mieru un iespēju, virzīt valsti kultūrālu, cilvēcīgu dzīvi. Un it sevišķi jaunāko laiku valsts vara, kļūdama spēcīga, neierobežota vara pašos pamatos, nebūs savvaļas vara, bet gan būs visu slāņu, kārtu un nogrupējumu vara, kuŗa gādās, lai valstī nebūtu tiesībās apspiesto, kalpināto un pienākumos nevienlīdzīgo.

Nesaskaņotība starp centrālo pārvaldību un dažāda veida valsts dienesta psihisko pusi — kaitīgā darbība izzudīs, kuŗa izpaužas tā saucamās parlamentārās valstīs, parlamentam visur iejaucoties par starpnieku, tiesātāju un rīkotāju, kas viss, saprotams, būs liels panākums un labums pilsoņiem, kuŗi turpmāk vairs nekalpos jaunai valstīs pārvaldes partijai un būs vienādi ražotspējīgi — katrs izpildīs visiem nepieciešami veicamo pienākumu, tad nebūs vairs ražošanas parazītu. Ja reiz darbs būs patiesi atbrīvots, tad jau katrs cilvēks kļūst strādnieks, un ražošanas darbs pārtraucas būt par rakstūrigu pazīmi tikai vienam no tautā eksistējošiem slāņiem. Jaunāko laiku valsts vara prasa un pavēl, lai viss valstī tiektos par pilnību kompe-

tento, atbildīg
tijas nosaka
izprast jaunā
Tomēr.

dēputātu palā
pēc profesijār
vidū vajaga i
sava profesij
tiktu ne pro
Nākotnes val
lielāko trūkur
valsts pārval
galvenokārt
valdība, kuŗa
lielo interešu
tajā cieta pro
Latvijas saei
dajai ir pilnīg
cilvēku refle
iekārta jau t
jau pienāku
cilvēki ar „p
ceļā, pastāv
iznāca nesp
valsti. Past
tika saskald
uzskati un
nesaudzīgāk
aparātā vai
spēcīgākā p
bija izšķiroš
padotība po
Pastavot va
pārējās vē
skaitā — s
nespējīgi ci
lāmenta sa
bēdīgāka
tad, arī pa
valdībā var
izvirzīja to,
bija sasolīt
labumus.
ka saeimā

tento, atbildīgo ļaunu vadonībā. Ne piederība pie tās vai citas partijas nosaka vietu pārvaldes aparātā, bet gan spējas un prasme izprast jaunākā laika garu un prasības.

Tomēr jāsaka, ka valsti var un arī vēlams ir, lai būtu arī dēputātu palāta, kurā ietilptu vispārēji ievēlētie pilsoņi, kas sadalīti pēc profesijām trijās, četrās grupās. Pie kam katrai šai grupai savā vidū vajaga izvēlēt zināmu skaitu dēputātu. Katram dēputātam būtu sava profesionālā ražotprasme. Kas attiecas par senātu, tad tas tiktu ne profesiju, bet gan noteiktu sabiedrisku vienību izvēlēts. Nākotnes valsts galvenais uzdevums ir iznīdēt katras valsts pārvaldes lielāko trūkumu—nekompetentību. Vecās parlamentārās, demokrātiskās valsts pārvalditāji — parlaments bija nekompetents, nespējīgs jau galvenokārt tāpēc vien, ka šī iekārta bija pārstāvju, dēlēģātu pārvaldība, kuŗa centās simta pāra rokās — dēputātu rokās sakopot lielo interešu sarežģītības daudzumu, un tieši šinī ziņā arī visā tajā cieta profesionālā kompetentība. Lai minam un aplūkojam kaut Latvijas saeimas bijušos sastāvus — mēs redzēsim, ka tie pa lielākai daļai ir pilnīgu nespējīgu un ražīgam pārvaldības darbam nekompetentu cilvēku reflektēti. Mūsu bijušā parlamentārā demokrātiskā valsts iekārta jau tāpēc vien cieta, ka valsts faktiskie pārvalditāji bija ne jau pienākuma vadītie darboņi, vadoņi — kompetentie, bet gan cilvēki ar „polītisko“ izkārti. Saeimas sastāvs vispārējās vēlēšanas ceļā, pastāvot valsti politisko partiju cīņai, vienmēr gluži kopībā iznāca nespējīgs izprast lielos pienākumus pret tautu, nāciju un valsti. Pastāvot valsts tā saucamām politiskām partijām, visa tauta tika saskaldīta neskaitāmās grupās, grupiņās, kuŗām katrai bija savi uzskati un savas pārliecības, kuŗas visas savā starpā vadīja visnesaudzīgāko apkaŗošanas cīņu. Izvirzīties un tikt valsts pārvaldes aparātā varēja tikai tas, kam aiz muguras atbalsta lomā nostājas spēcīgākā politikāņu grupa. Ne bezpartejība, saprāts, kompetentība bija izšķirošie faktori, bet gan lišķība, šaurais politisko uzskatu loks, padotība politiskai partijai, padotība politiskās partijas liderim un t. t. Pastāvot valsti šādai kārtībai, nebija nekāds brīnums, ka ar vispārējās vēlēšanas sistēmas palīdzību valsts faktisko pārvalditāju skaitā — saeimā, parlamentā iekļuva pilnīgi ražīgam valsts darbam nespējīgi cilvēki. Vēl vairāk, novērojot un analizējot saeimas, parlamenta sastāva darba gaitas un to spējas, mūsu acu priekšā atklājas bēdīgāka aina: par saeimas dēputātu, parlamenta dēputātu, tā tad, arī par vadošo, noteicošo faktoru valsts likumdošanā un pārvaldībā varēja kļūt atkarībā no tam, vai tā, vai cita politiska partija izvirzīja to, vai citu personu — pilnīgi neprašas, kuŗu galvenā spēja bija sasolīt neapzinīgam, apmātam vēlētajam visādas nereālizējamus labumus. Politisko partiju teroristiskā rīcība bieži vien panāca to, ka saeimā, parlamentā, bieži vien, tika ievēlēti idioti, nelieši,

„septmaņi“, dēģenerāti, „švauksti“, milētāji, „pļāpas“, alkoholiķi, izvirtuļi un tamlīdzīgas sabiedrības padibenēs. Tāpēc arī bieži un gandrīz vienmēr šie nespējīgie parlamenta dēputāti ar savu rīcību spēja panākt un uzturēt valsts pārvaldes aparātā, valsts izpildu varas aparātā nestabilitumu, nepastāvību, svārstību un nekompetentību. Valsts izpildu varas sastāvs bija parlamenta nekompetento locekļu sastāva atkarīgs. Tam sekas bija — nikuļošana un lieki zaudējumi kā tautas materiālā, tā arī garīgo spēku ziņā. Saeimas, parlamenta dēputāti, iekļūdami parlamentā, kļuva faktiskie valditāji, bet aizmīrsdami savus pienākumus un vēļšanu cīņā tautai sasolītos labumus, tie faktiski vairākus gadus uz vietās valdīja nelietīgi, izlietājot apmātās tautas pilnvaras.

Bet ja reiz valsts iekārta tiks dibināta, iekārtota kompetentībā, pienākumā, atbildībā—tad, saprotams, izzudīs arī „dēputātiņi“, izzudīs panamas, izzudīs neauglīgā apkarošanās — iestāsies miers, vienotība, ražīgs kultūrāls darbs. Jaunāko laiku valsts varai jābūt varai, kas atbalsta, izceļ un vadās ar kompetentību, ar profesionālām interesēm — un profesionālai interesei jākjūst, jākalpo par kolektīvās dzīves virzītāju, veidotāju. Tāpēc arī jau tagad ievirzītā gaitā, dibinot valsti darba kameru, lauksaimniecību kameru, rūpniecības - tīrniecības kameru un t. t., tiek likti veselīgi un tiešām vispār kultūrāli pamati jaunai valsts iekārtai, kuņas galvenās un paliekošās pazīmes būs — vienlīdzība pienākumos un tiesībās, kompetentais ražīgais darbs, atbildīgais darbs, tautas, nācijas labums.

Jaunāko laiku valsti izpaužas un nodibinās vienotība. Vienotība ne tikai atsevišķās profesijas vidū, bet arī vienotība valsts apjomā. Atmestas politiskās partijas, un līdz ar to izmesti tie mēsli, kuņas ražoja politisko partiju dēmagogi.

Valsts vara tiek un tiks darba, atbildīgā ražotspējīgā darba, kompetentā darba, svētīgā darba izveidota, izpausta un atbalstīta, kas nes labumu, tikai labumu tautai, nācijai un valstij. Valsts vara rūpējas par visiem tautas slāņiem vienlīdzīgi. Vienotības nodibināšanās starp visām zemes profesijām izsauc valsts pārvaldē arī vienotību—vadoņību. Viena noteikta griba, viena sirds, viens prāts — vienots lielums, dižums turpmāk būs likts valsts pārvaldē vadošā vietā. Nākotnes valsts būs valsts visiem. Viņa būs valsts visiem tautas nogrupējumiem un slāņiem. Dažādās profesijas tādā kārtā tiks aizvirzītas kopējā bazē. Apspriesti tiks jautājumi, kuņi nepāries kompetentības robežas; profesionāliem strādniekiem nāksies izpētīt ne jau kādu nebūt priekšmetu, jautājumu, parādību ārpus viņu speciālitātes, bet gan visu to, kas saskaņas un attiecās par visu tiešā darba realizētību. Visas profesijas savstarpēji saskārsies, un šī saskār-

Izlietātā literātūra.

- Жорес — „Социологические этюды“.
Шарл Бенуа — „Кризис современного государства“.
Монтеске — „Дух законов“.
Лаферьер — „Ответственность государства“.
„Revue du droit public“, 1895.
Проф. Мишу — „Курс административной юстиции, II.“
V. Konsiderans — „La solution on le gouvernement direct du peuple“, 1851.
V. Konsiderans — „Dèbacle de la politique en France.“
Руссо — „Общественный договор“.
Miceli — „Les partis politiques et le gouvernement de Cabinet“.
„Ann. ch. des députés“, 1890.
Šarls Benua — „La Réforme parlementaire“, 1902.
Partalis — „Discours préliminaire sur le projet du Code Civile de la commission consulaire“, Fenct. op. cit. I.
Moreau — „L'initiative parlem“, „Revue du droit public“, 1901.
Russo — „Contrat social“, II, IV.
Pols Bonkurs — „Le fédéralisme économique“.
-

Tā paša autora iznākušie darbi:

- „Personība un vide“.
„Kultūras sistēma un to pamati“.